

SAHİBİ

(Yaşar Üniversitesi Rektörlüğü adına)

Prof. Dr. Ali Nazım SÖZER

YAYIN KURULU BAŞKANI (EDİTÖR)

Dr. Öğr. Üyesi Candide ŞENTÜRK

İNGİLİZCE EDİTÖR

Öğr. Gör. David BRODY

EDİTÖR YARDIMCILARI

Araş. Gör. Merve KANDIRALI

Araş. Gör. Zeynep Aslı ÖZKAN

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Sevilay UZUNALLI

Prof. Dr. Fevzi DEMİR

Prof. Dr. Timur DEMİRBAŞ

Prof. Dr. Mustafa Ruhan ERDEM

Prof. Dr. Ayşe HAVUTÇU

Prof. Dr. Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Aydın ZEVKLİLER

Prof. Dr. Haluk BURCUOĞLU

Prof. Dr. Şeref ERTAŞ

Prof. Dr. İsmail KIRCA

Prof. Dr. Ünal NARMANLIOĞLU

Prof. Dr. Ayşe ODMAN BOZTOSUN

Prof. Dr. Işıl ÖZKAN

Prof. Dr. Hasan PULAŞLI

Prof. Dr. Fazıl SAĞLAM

Prof. Dr. Oğuz SANCAKDAR

Prof. Dr. Oruç Hami ŞENER

Prof. Dr. Durmuş TEZCAN

Prof. Dr. Yıldırım ULUER

Prof. Dr. Veliye YANLI

YAŞAR HUKUK DERGİSİ

CİLT 3 SAYI 1 OCAK 2021

İÇİNDEKİLER

HAKEMLİ MAKALELER*

HEKİM RAPORLARININ TÜRLERİ VE DÜZENLENMESİ.....4

Araş. Gör. Zeynep Aslı ÖZKAN

SERİ MUHAKEME VE BASİT YARGILAMA USULLERİNİN ÖZELLİKLERİ VE
CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ ÇERÇEVESİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ 55

Av. Elif ER

---

* Makaleler, yazarların akademik unvanı ve adlarına göre sıralanmıştır.

YAŞAR LAW REVIEW

VOLUME 3, ISSUE 1, JANUARY 2021

TABLE OF CONTENTS

ARTICLES (Refereed) *

TYPES OF DOCTOR'S REPORTS AND THEIR ISSUANCE.....	4
--	---

Araş. Gör. Zeynep Aslı ÖZKAN

THE CHARACTERISTICS AND EVALUATION OF QUICK TRIAL AND SIMPLIFIED PROCEEDING WITHIN THE FRAMEWORK OF THE PRINCIPLES OF CRIMINAL PROCEDURE LAW.....	55
---	----

Av. Elif ER

---

* Articles are ordered according to the academic titles and names of the authors.

HEKİM RAPORLARININ TÜRLERİ VE DÜZENLENMESİ

Araş. Gör. Zeynep Aslı ÖZKAN *

ÖZET

Hekimler, tanı koydukları hastaların sağlık durumu ile ilgili değerlendirmelerini “hekim raporu” adı verilen özel bir tıbbi evraka işlemektedir. Bu belge ile kişinin bedensel veya zihinsel sağlığı gibi unsurlarının yerinde olup olmadığı belirlenebilmektedir. Uygulamada pek çok farklı durumda hekim raporu gereksinimi ortaya çıkabilmektedir. İhtiyaç doğuran hallerin çok çeşitli ve birbirinden farklı olması nedeniyle, raporların farklı şekillerde düzenlenmesi söz konusu olabilmektedir. Bu durum, uygulamada karışıklıklara yol açabilmektedir. Çalışma kapsamında, hekim raporlarına ihtiyaç duyulan durumlar göz önünde bulundurularak, hekim raporlarının türleri ve bunların düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar inceleme konusu yapılmıştır. Bu kapsamda, uygulamada raporlar arasında yeknesaklık sağlanması amacıyla çıkarılan 30.09.2019 tarihli Sağlık Raporları Usul ve Esasları Hakkında Yönerge hükümleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aile Hekimi, İşyeri Hekimi, Heyet Raporu, Tek Hekim Raporu, Sağlık Raporları Usul ve Esasları Hakkında Yönerge

TYPES OF DOCTOR’S REPORTS AND THEIR ISSUANCE

ABSTRACT

Doctors register their evaluations regarding the health status of the patients they diagnose into a special medical document called the "doctor's report". With this document, it can be determined whether the elements of the person's physical or mental health are in good condition. In practice, the need for a doctor's report may arise in many different situations. Due to the wide variety and diversity of the situations that create this

---

* Araştırma Görevlisi, Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı, zeynep.ozkan@yasar.edu.tr , ORCID ID: 0000-0003-2406-5178.

* *Bu çalışma, otuz yılı aşkın süredir hekimlik mesleğini icra eden Prof. Dr. Şebnem Özkan ve Prof. Dr. Hasan Özkan'a ithaf edilmiştir.*

need, reports may be prepared in different ways. This may cause confusion in practice. Within the scope of the study, considering the situations creating the need for a doctor's report, types of doctor's reports and the principles regarding their issuance have been the subject of examination. In this context, the provisions of the Directive on the Procedures and Principles of Health Reports dated 30.09.2019, which has been issued in order to create uniformity among the reports in practice, have been emphasized.

Keywords: Family Doctor, Workplace Doctor, Committee Report, One Doctor Report, Directive on the Procedures and Principles of Health Reports

GİRİŞ

Sağlık, insanın varoluşunu sürdürebilmesi için için her daim önem arz eden bir kavramdır. Dünya Sağlık Örgütü “sağlık” kavramını, “*bedensel, ruhsal ve toplumsal bakımdan iyi olma hali*” olarak tanımlamaktadır. Sağlığın çeşitli nedenlerle bozulması halinde bireyler hasta olabilmekte ve tedavi için hekimlere ihtiyaç duyabilmektedir. Bu durumda, hekimler hastaların rahatsızlığına tanı koymakta ve hastaya en uygun tedaviyi seçmeye gayret göstermektedir. Hastaya konulan teşhis ve hastalığa ilişkin bilgiler hekimler tarafından bir rapora bağlanmaktadır. Bu rapor, “hekim raporu”dur. Söz konusu rapor “sağlık raporu” olarak da anılmaktadır. Hekim raporuna ihtiyaç duyulan haller, sadece kişilerin hastalandığı durumlar ile sınırlı değildir. Günlük hayatta pek çok durumda hekim raporuna gereksinim duyulabilmektedir. Kişilerin sürücü belgesi alabilmesi için sürücü olmaya elverişli olduğunun değerlendirilmesi, evlenecek kişilerin evlenmeye sağlık açısından bir engel durumları olmadığının tespiti, gelişme çağındaki çocukların fiziksel, ruhsal, duysal bir eksikliğinden dolayı özel eğitime veya özel bakıma ihtiyaç duyup duymadığının belirlenmesi gibi durumlar hekim raporuna ihtiyaç duyulan hallerden yalnızca birkaçıdır. Hekim raporlarına ihtiyaç duyulan durumların oldukça fazla olması, farklı hekim raporu türlerinin ortaya çıkışını da beraberinde getirmektedir. Farklı hekim raporları, kendine has usul ve esaslara tâbi şekilde düzenlemeyi gerektirmektedir.

Hekim raporlarının türleri ve düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar çalışmanın odak noktası olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında, öncelikle konuya ilişkin temel kavramlar üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda, “hekim” ve “hekim raporu” kavramları

ele alınacaktır. İkinci bölümde ise, hekim raporu ihtiyacı ortaya çıkaran farklı durumlar ve bu durumlarda düzenlenecek raporlara ilişkin usul ve esaslar inceleme konusu yapılacaktır.

I. TEMEL KAVRAMLAR

A. HEKİM

1. Hekim Kavramı

Bilgi birikimini, teknolojiyi, iletişim becerilerini ve yeri geldiğinde sanatsal yaklaşımı kapsayan bir alan olan tıp bilimi, tek boyuta indirgenemeyecek kadar çok yönlü bir etkinliktir. Tıp dünyasının temel aktörleri ise hekimlerdir. Hekimlik bir meslek olmanın yanı sıra, özel bir yaşam biçimi ve toplumsal konumu ifade etmektedir.¹ Hastalık ve tedavi olgularının, insanın yeryüzündeki varlık tarihi ile başladığı; bu nedenle hekimliğin de dünyanın en eski mesleği olduğu kabul edilmektedir.²

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “hekim” sözcüğü, “*insanlardaki hastalıkları teşhis ve onları ilaçlarla veya bazı araçlarla tedavi eden kimse, doktor, tabip*” olarak tanımlanmaktadır.³ Bir diğer tanıma göre ise hekim, hukuk düzeni tarafından kendisine tıp mesleğini icra etme ve dolayısıyla tıbbi müdahalelerde bulunma yetkisi tanınmış, insan sağlığı ile uğraşan ve hastalıkları tanımayı ve iyileştirmeyi kendine meslek edinmiş kimsedir.⁴ Yargıtay’ın tanımına göre ise, tıbbi uygulayan ve tababeti yerine getirirken kişinin yaşamasını düzenleyen, sağlıklı olmasını sağlayabilmek amacıyla çeşitli

---

¹ **Atıcı, Elif:** Hasta-Hekim İlişkisi Kavramı, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, C.1, S.33, 2007, ss.45-50, s.45.

² **Tunçer, Polat:** Sağlık Hukuku Temel Bilgileri, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s.70; **Türkmen, Ali:** Hasta ve Hekim Hukuku, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s.6.

³ TDK Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/?q=hekim&aranan=> (E.T. 10.3.2020).

⁴ **Duysak, Merve:** Hekimin Tıbbi Uygulama Hatalarından Doğan Cezai Sorumluluğu, Hukuk Gündemi Dergisi, S.3, 2009, ss.25-39, s.25. İnsan sağlığı ile uğraşan hekimler, en temel insan hakkı kabul edilen yaşama hakkının korunması bakımından büyük önemi haizdir. Zira yaşama hakkının tam olarak gerçekleştirilebilmesi için kişilere sağlık hizmetlerinin sağlanması olmazsa olmaz kabul edilmektedir. Yaşama hakkına ilişkin kapsamlı bir inceleme için bkz. **Doğmuş, Simay:** AİHS Işığında Devletlerin Yaşama Hakkına İlişkin Pozitif Yükümlülükleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s.25 vd.

faaliyetlerde bulunan kişi, hekimdir. Söz konusu faaliyetler, hastalığın teşhisi, gerekli ilaçların verilmesi, cerrahi müdahalelerin yapılması, hastalığın devamlı olarak gözetilmesi, gerektiğinde yan etkili tedavi yollarına, yeni usullere başvurulması gibi çeşitli konuları kapsamaktadır.⁵

2. Hekim Olabilmek İçin Aranılan Şartlar

a. Genel Şartlar

Hekim olabilmek için çeşitli şartların sağlanması gerekmektedir. Her ülke bu şartları kendi mevzuatı ile tayin edebilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nde hekim olabilmek için gereken şartların bir kısmı, 14/4/1928 tarihli ve 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'da (Tababet Kanunu) sayılmaktadır. Değinen yasanın ilk maddesine göre, Türkiye sınırları dâhilinde hekimlik icra etmek ve herhangi surette olursa olsun hasta tedavi edebilmek için tıp fakültesinden diploma sahibi olmak şarttır. Bu şart, *kurucu şarttır*. Eczacılığın aksine, hekimlikte, diplomanın kiralanması, devredilmesi gibi işlemler suretiyle hekimliğin, diplomanın esas sahibi dışında bir kimse tarafından icra edilmesi söz konusu olamamaktadır.⁶

Tababet Kanunu'nun ikinci maddesinde, diplomanın Sağlık Bakanlığınca tasdik ve tescil edilmesi gerektiği ve zorunlu devlet hizmetinin yerine getirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. *Devlet hizmeti* ya da toplumda bilinen adıyla *mecburi hizmet*, 7/5/1987 tarihli ve 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'na (SHTK) 2005 yılında eklenen Ek Madde 3 hükmünde düzenlenmektedir. Buna göre, söz konusu ek maddenin yürürlük tarihi olan 5/7/2005 tarihinden sonra mezun olan hekimlerin, Sağlık Bakanlığı tarafından atandıkları yere göre değişen 300 ila 600 gün süreyle görev yapması zorunludur.⁷ Öğretide diplomanın tescili ve mecburi hizmetin yerine getirilmesi işlemlerinin bildirici (açıklayıcı) nitelikte olduğu ifade edilmiştir.⁸ Ancak bu işlemlerin yerine getirilmemesi

---

⁵ **Hakeri, Hakan:** Tıp Hukuku, 19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s.33.

⁶ **Hakeri,** s.112.

⁷ Bu zorunluluk uzmanlığını tamamlayan veya yan dal uzmanlığını tamamlayan hekimler bakımından da öngörülmüştür. Hekimlerin mecburi hizmet yükümlülüğü konusunda detaylı bir inceleme için bkz. **Doru, Seyit Rasim:** Türk Hukukunda Yargı Kararları Işığında Mecburi Hizmet Yükümlülüğü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2012, s.61 vd.

⁸ **Hakeri,** s. 112.

durumunda hekimlik faaliyetinin icrasının yasak olması karşısında, söz konusu işlemlerin, açıklayıcı değil, kurucu şart olarak değerlendirilmesi daha isabetli gözükmemektedir.

Öte yandan 31/1/1953 tarihli ve 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu (TTBK) uyarınca, bazı hekimler bakımından mesleki faaliyetlerini icra edebilmek için tabip odasına kayıt şartı getirilmiştir. Bunlar, serbest olarak çalışacak hekimlerdir.⁹ “Serbest çalışacak hekim” ifadesi, hekimlik mesleki faaliyetlerini serbest meslek şeklinde (bağımsız çalışan olarak) gerçekleştirenlerin yanı sıra, özel sağlık kuruluşlarında özel hukuk sözleşmesine tâbi olarak yerine getirenleri de kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır. Zira uygulamada tabip odasına kayıt zorunluluğu her iki grup bakımından da zorunlu tutulmaktadır. Buna karşılık, mesleklerini serbest olarak icra etmeksizin kamu kurum ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevde çalışanlar ile herhangi bir nedenle hekimlik yapmayanların, isteğe bağlı olarak tabip odasına kayıt olabilecekleri düzenlenmiştir (TTBK m.6/2). Yani, kamuya ait sağlık kuruluşlarında çalışan hekimler bakımından odaya kayıt zorunluluğu getirilmemiş; ancak ihtiyari olarak odaya kaydolma yolu açık tutulmuştur.

TTBK'nın hükme bağladığı bir diğer şart ise, hekimlik mesleğini yapmaya geçici veya sürekli engel teşkil eden bir halin olmamasıdır. Burada olumsuz bir şart söz konusudur. Hangi hallerin “geçici” nitelikte engel sayılacağı, TTBK m. 49 hükmünde belirtilmiştir. Buna göre, geçici süreyle meslekten men cezası verilen hekimler hekimlik faaliyetini yapamayacaktır. Geçici süreyle men cezasının söz konusu olabilmesi için hekimin kanuni görevlerini yerine getirmemesi ve bu nedenle kayıtlı olduğu Tabip Odası Yüksek Onur Kurulu tarafından cezalandırılması gereklidir. Men cezası, verilen karara göre, 15 gün ile 6 ay arasında bir süreyle geçerli olabilecektir.¹⁰

“Kalıcı” olarak hekimlik yapmaya engel teşkil edecek haller ise TTBK'da değil, Tababet Kanunu'nda sayılmıştır. Tababet Kanunu m.28 (1) uyarınca, ceza mevzuatında belirtilen zamanaşımı süreleri geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı 5 yıl veya daha fazla süreyle ya da devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin

---

⁹ Er, Ünal: Sağlık Hukuku, Savaş Yaymevi, Ankara, 2008, s.53-54.

¹⁰ Er, s.54.

işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından hapis cezasına mahkûmiyet durumlarında hekimlik mesleği icra edilemeyecektir. Ayrıca, hekimlik yapmasına engel teşkil eden ve iyileşmeyecek bir akıl hastalığına sahip olduğu muayene ile saptanan hekimlerin de Sağlık Bakanlığının önerisi ve Yüksek Disiplin Kurulu kararıyla meslekten men edilmesi ve diplomalarının alınması söz konusu olacaktır (Tababet Kanunu m.28/2). Öte yandan, hatalı tıbbi uygulamaların (malpraktis¹¹) söz konusu olması halinde, mahkemelerin de “geçici” veya “kalıcı” olarak meslekten men cezası verebilmeleri gündeme gelebilecektir.¹²

2011 yılı öncesinde, hekim olabilmek için Türk vatandaşı olma şartı da aranmışsa da,¹³ 2011 yılında 663 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Tababet Kanunu'nun 1.maddesinde yapılan değişiklik ile söz konusu şart ortadan kaldırılmıştır. Günümüzde yabancı uyruklu hekimler de Türkiye’de mesleklerini icra edebilmektedirler. Ancak yabancı hekimlere tanınan bu serbesti, yalnızca özel sağlık kuruluşlarında yapacakları çalışmalar bakımındandır; kamu sektöründe çalışmalarına izin verilmemektedir. Öte yandan, yabancı sağlık mensuplarının Türkiye’deki özel sağlık kuruluşlarında çalışma

---

¹¹ “Malpraktis” kavramı, Latince kökenli bir terim olup, “mala” ve “praxis” kelimelerinden türetilmiştir. “Mala” kelimesi “kötü” anlamına gelmekte iken; “praxis” kelimesi “uygulama” anlamına gelmektedir. Malpraktis, yani kötü uygulama, esasen herhangi bir meslek veya disiplin bakımından söz konusu olabilmektedir, ancak uygulamada malpraktis kavramının yalnızca tıp alanına ilişkin bir kavram gibi değerlendirildiği görülmektedir. Tıp alanında malpraktis, hekimin uygun ve etik olmayan bir davranışta bulunması, mesleki uygulamalarda ilgisiz, yetersiz veya ihmalkar davranması halinde hastanın zarar görmesi durumunu ifade etmektedir. Konuya ilişkin detaylı bilgi için bkz. **Barhoğlu, Hüseyin Cem:** Defansif Tıp Unsuru Olarak Tıbbi Malpraktis, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 25 vd. Ayrıca bkz. **Cengiz, İstar/Küçükay, Alper:** Tıbbi Malpraktis, Tıbbi Malpraktisin Psikolojik Boyutları ve Özel Hastanede Çalışan Hekimin Tıbbi Malpraktisten Doğan Hukuki Sorumluluğu, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.37, 2019, ss. 107-131. Hatalı tıbbi müdahale çeşitleri konusunda bkz. **Savaş, Halide:** Yargıya Yansıyan Tıbbi Müdahale Hataları, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s.43 vd. Hatalı tıbbi müdahaleden kaynaklanan sorumluluk konusunda, kamu görevlisi hekimler özelinde yapılan kapsamlı bir inceleme için bkz. **Demir, Simge:** Kamu Görevlisi Hekimlerin Tıbbi Müdahaleden Kaynaklanan Sorumluluğu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s.89 vd.

¹² **Hakeri**, s. 34.

¹³ Bu konuda bkz. **Er**, s.52.

esaları bakımından Yabancı Sağlık Mensuplarının Türkiye’de Özel Sağlık Kuruluşlarında Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik¹⁴ hükümlerinin gözetilmesi gerekmektedir. Yönetmeliğin 5. maddesi uyarınca, yabancı uyruklu hekimlerin diploma ve uzmanlık belgelerinin denkliğinin onaylanması ve Sağlık Bakanlığı tarafından tescil edilmesi, mesleğini icra etmesine kanunen engel teşkil eden bir hal olmaması, Türkçe bilmesi, Türkiye’de çalışma ve ikamet izni alması ve zorunlu mesleki mali sorumluluk sigortası yaptırması şartları aranmaktadır. Değinen şartların varlığı halinde, yabancı uyruklu hekimlerin Türkiye’de çalışabilmesi mümkündür.¹⁵ Suriye uyruklu hekimler bakımından ise bir muafiyet öngörülmüştür. 2017 yılında Yönetmeliğe eklenen Geçici Madde 1 uyarınca, Türkiye’de geçici koruma altına alınanlara hizmet vermek üzere, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından kurulan barınma merkezleri ile Sağlık Bakanlığınca koordine edilen ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığınca uygun görülen göçmen sağlığı merkezlerinde çalışmak istemeleri halinde Suriyeli hekimlerden, diploma ve uzmanlık belgelerinin denkliğinin onaylanması ve Sağlık Bakanlığınca tescili ile mesleğini icra etmesine kanunen engel hali bulunmaması şartları aranmayacaktır. Bu hekimlerin, mesleklerini icra etmeye yetkili olduklarına dair belge ibraz etmeleri yeterli sayılacaktır.

Öte yandan, Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik¹⁶ de hekimlik mesleğinin icra edilebilmesi için gerekli bazı koşullara yer vermiştir. Bu Yönetmelikte yer alan koşullar, doktorların sahip olması gereken bilgi ve beceri düzeylerine ilişkindir. Yönetmeliğin 3. maddesine göre, tıp eğitimi sonunda mezun olan doktorların; tıbbın dayandığı bilimler hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları; biyolojik fonksiyonların ölçülmesi, bilimsel olarak kanıtlanmış verilerin

---

¹⁴ RG. 22.2.2012 – 28212.

¹⁵ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın yerleşik uygulamasına göre, yabancı hekim istihdam edecek özel sağlık kuruluşları, Sağlık Bakanlığı’ndan (İl Sağlık Müdürlüğü) almış oldukları ön izin (mesleki yeterlilik) belgesi ile birlikte Bakanlığa çalışma izni başvurusu yapmaktadır. Bakanlık, buna istinaden talebi uygun bulunanlara çalışma izni düzenlenmektedir. Çalışma izni istenilen yabancının yurtdışındaki fakültelerden mezun olması halinde diploma denklik belgesi ibrazı zorunlu tutulmaktadır. Bkz. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uigm/sikca-sorulan-sorular/> (E.T. 10.3.2020).

¹⁶ RG.2.2.2008-26775.

değerlendirilmesi ve data analizi prensipleri de dahil olmak üzere bilimsel yöntemleri yeterli düzeyde anlayabilmeleri; sağlıklı ve hasta bireylerin yapısı, fonksiyonları ve davranışları ile bireylerin fiziksel ve sosyal çevresi ile sağlık arasındaki ilişkiyi yeterli düzeyde anlayabilmeleri; ruhsal ve fiziksel hastalıkların belirlenmesini sağlayabilecek ölçüde klinik disiplinleri ve uygulamaları hakkında ve hastalıktan korunma yöntemi, teşhis ve tedavi açısından ilaçlar ve üreme sistemi hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Görüldüğü üzere, burada sayılan şartlar, TTBK'daki şartlara nazaran daha subjektif niteliktedir.

b. Hekimlikte Uzmanlık İçin Aranılan Şartlar

Tıp fakültesi mezunu olup hekim sıfatını kazanmış, hekimlik faaliyetini icra etmeye geçici veya kalıcı bir engeli olmayan kişiler, kural olarak, tıbbın bütün alanlarında faaliyet gösterebilmeye yetkili kabul edilmektedir. Tıbbın belirli bir alanında hekimlik faaliyeti gerçekleştirebilmek için, o alanda uzmanlık şartı söz konusu değildir. Bununla birlikte, isteyen hekimler belli bir alanda “uzman” olma yoluna da gidebilmektedir. “Uzman hekim” olabilmek için belirli şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği'ne¹⁷ göre uzman, *“uzmanlık eğitimini tamamlayarak o dalda sanatını uygulama hakkı ve uzmanlık unvanını kullanma yetkisi kazanmış olanları”* ifade etmektedir.

Uzman olabilmek için Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği'nde düzenlenen şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. İlk şart, Tıpta Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı (TUS) adı altında ÖSYM tarafından gerçekleştirilen mesleki bilgi sınavına giriştir (Yön. m.12). Bu sınavda alınan başarı puanına göre yapılan sıralama esas alınarak, uzmanlık eğitimi alınacak tıp dalına ve kuruma yerleştirmeler gerçekleştirilmektedir (Yön. m.13). Yerleştirmenin ardından, ilgili alanda uzmanlık eğitim sürecinin tamamlanması gerekmektedir. Eğitim süresi, yerleştirme yapılan alana göre değişiklik göstermektedir. Eğitimin tamamlanabilmesi için, uzmanlık öğrencilerinin uzmanlık tezi hazırlaması ve bu tezin jüri tarafından başarılı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Yön. m.19). Son olarak, öğrenciler uzmanlık eğitimini bitirme sınavına

---

¹⁷ RG. 26.04.2014 – 28983.

tâbi tutulmaktadır. Bu sınavda başarılı olan öğrenciler “uzmanlık belgesi” almaya hak kazanmaktadır (Yön. m. 22).

Uzmanlık eğitimini başarıyla tamamlayanlara belli bir alanda uzmanlık verilmesi, bu alanda sadece uzman hekimlerin faaliyet gösterebileceği; uzman olmayanların bu alanda hekimlik yapamayacağı anlamına gelmemektedir. Zira uzmanlık belgesi, uzmanlara belli bir alanda “uzman” unvanını kazandırmakta ve bunu ilan etme yetkisini tanımaktadır; uzmanları o alanda “tek yetkili uzman” haline getirmemektedir.¹⁸ Uzmanlık eğitimi almamış olan hekimler de bu alanlarda hekimlik faaliyeti icra edebilmektedir.¹⁹

3. Hekim Türleri

Tıbbi hizmetler, kamuya ait sağlık kuruluşlarına yürütülebileceği gibi özel sağlık kuruluşlarında veya herhangi bir kuruluşa bağlı olmaksızın tamamen serbest şekilde de yürütülebilmektedir. Faaliyetini gerçekleştirdiği yere göre hekimler, “özel hekim” ve “resmi hekim” olmak üzere ikiye ayrılarak ele alınabilecektir. Öte yandan, hukuken özel birer konumu (konuma) haiz “aile hekimleri” ve “işyeri hekimleri” ayrı birer başlık altında incelenecektir.

a. Özel Hekim

Özel hekim, hekimlik faaliyetini, devlet teşkilatına dâhil bir sağlık kuruluşunda yerine getirmeyen hekimdir. Özel hekim, mesleğini serbest meslek şeklinde yerine getirebileceği gibi; özel bir sağlık kuruluşunda ya da başkaca kurumların bünyelerinde yer alan sağlık servislerinde özel hukuk sözleşmesine tâbi olarak da hekimlik faaliyetlerini gerçekleştirebilecektir. Buna göre özel hekim, “bağımsız çalışan” ya da “bağımlı çalışan” konumunda olabilecektir.

i. Bağımsız Çalışan (Özel) Hekim

31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’na göre, bir hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına çalışanlar

---

¹⁸ **Hakeri**, s.115.

¹⁹ Uzmanlık eğitimi almamış hekimler pratisyen hekim, aile hekimi veya işyeri hekimi olarak hekimlik faaliyetlerini gerçekleştirebilmektedir.

sosyal sigortalar kapsamında “bağımsız çalışan” statüsündedir (m.4/ 1/b).²⁰

Hekimler de herhangi bir hizmet akdi benzeri ilişkiye tabi olmaksızın, kendi adına ve hesabına çalıştıkları takdirde “bağımsız çalışan” niteliğini haiz olacaktır. Bu kapsamda, bağımsız çalışan hekimler işletimi kendilerine ait sağlık kuruluşunda hekimlik faaliyeti yürütebilecekleri gibi, herhangi bir sağlık kuruluşu bünyesinde olmaksızın serbest olarak da faaliyet gösterebileceklerdir.

Hekimlerin işletimi kendine ait sağlık kuruluşu sahibi olması hususu özellik arz etmektedir. Türk Hukukunda hekimlere, ilgili mevzuatta aranan şartları sağlamak koşuluyla tıp merkezi, özel muayenehane ve poliklinik açma yetkisi verilmiş durumdadır.²¹ Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik²² (Ayakta Teşhis Yönetmeliği) buna ilişkin hususları düzenlemektedir. Yönetmeliğe göre A, B ve C tipi olmak üzere tür tıp merkezi vardır. Bina yapıları, fiziksel özellikleri, koridorlar, merdivenler, asansör ve jeneratörlerin durumu gibi nitelikler bakımından A, B ve C tipi merkezler arasında farklılıklar bulunmaktadır ve yönetmelikte yer alan sınıflandırma da buna göre yapılmıştır. A ve B tipi merkezler, mesleğini serbest icra etme hak ve yetkisini haiz birden çok hekim/dış hekimi ya da en az %51 hissesinin hekimlere/dış hekimlerine ait olduğu tüzel kişiler tarafından açılabilir. Buna karşılık C tipi merkezlerin mesleğini serbest icra etmek hak ve yetkisi olan hekim veya birden fazla hekim/dış hekimi ortaklığı tarafından işletilebileceği düzenlenmiştir (m.8/1). Görüldüğü üzere A ve B tipi merkezlerin, sadece hekimler ya da pay sahiplerinin çoğunluğunu hekimlerin oluşturduğu tüzel kişiler tarafından açılabilir düzenlenmişken; C tipi merkezler bakımından sadece işleten bakımından sınırlama getirilmiştir. “İşleten” kavramı ile, sağlık kuruluşu binasının, tıbbi donanımının mülkiyet hakkının kime ait olduğuna bakılmaksızın sağlık kuruluşu faaliyeti göstermek üzere adına ruhsatname düzenlenen kişi kastedilmektedir (m.4/1/c). Öte yandan, A ve B tipi tıp

---

²⁰ “Bağımsız çalışan” kavramı konusunda kapsamlı bilgi için bkz. **Sözer, Ali Nazım**: İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 4. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.78 vd. (Sosyal Sigortalar) ; **Arıcı, Kadir**: Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Gazi Kitabevi, Ankara, 2015, s.237 vd.

²¹ Bunların yanı sıra, hekimler laboratuvar ve fizik tedavi, radyoterapi gibi hizmetleri sunan müesseseler de açabileceklerdir.

²² RG. 15.02.2008 – 26788.

merkezlerinin en az 4 adet klinisyen uzmanla²³ açılacağı konusunda da bir düzenleme yer almaktadır (m.6/2).

Ayakta Teşhis Yönetmeliği'nde Poliklinikler bakımından da polikliniği açacak ve işletecek asgari kişi sayısı bakımından bir düzenleme yer almaktadır. Yönetmeliğe göre, poliklinikler, mesleğini serbest icra etme hak ve yetkisi olan en az iki hekim tarafından müştereken açılacak ve işletilecektir (m.8/2). Öte yandan, polikliniklerin en az iki kişilik hekim kadrosunun mevcut olması gerektiği de düzenlenmiştir (m.7). Tıp merkezleri gibi poliklinikler de kendi içerisinde A ve B tipi şeklinde sınıflandırmaya tâbidir. Yer aldığı sınıfa göre, polikliniğin sağlaması gereken asgari standartlar farklılaşmaktadır.

Muayenehaneler ise bir hekimle dahi açılabilir. Yönetmeliğin 7.maddesinin 2.fikrasına göre muayenehane, bir hekim tarafından mesleğini serbest olarak icra etmek üzere müstakilen açılan, yönetmelik ile belirlenen asgari şartları taşıyan ve yönetmelikte tanımlanan tıbbi işlemlerin yapılabilirdiği sağlık kuruluşu olarak tanımlanmaktadır. Muayenehanelerin açılmasındaki temel amacın, hastaların, yaşlıların ve engelli bireylerin sağlık hizmeti taleplerinin ve beklentilerinin, ulaşılabilir ve durumlarına uygun ortamlarda, hızlı, verimli ve mağdur edilmeden karşılanması olduğu ifade edilmektedir (m.12/D/1). Muayenehanelerde yürütülen tıbbi işlemler, tıp merkezleri ve polikliniklere kıyasen çok daha sınırlıdır.

Değinen sağlık kuruluşlarını açacak ve işletecek hekimlerin bir dizi işlemleri tamamlaması gerekmektedir. Tabip odasına kayıt, işyerinin açılacağı yerdeki vergi dairesine başvurarak vergi kaydı açtırılması, İl Sağlık Müdürlüğü'ne ruhsatname başvurusunda bulunması tamamlanması gereken işlemlerdendir. Gerekli tüm işlemlerin tamamlanmasını takiben hekimler, bağımsız çalışan statüsünde sağlık kuruluşu açabilecek ve işletebileceklerdir.

---

²³ Klinisyen uzman, tıpta klinik branş kategorisinde kabul edilen, hasta ile birebir teması gerektiren branşlardan birinde uzmanlık eğitimini tamamlamış hekimdir. Dahili ve cerrahi branşlar, klinik branş kabul edilmektedir. Dahili ve cerrahi branşlarda uzmanlığı olan hekimler, "klinisyen uzman" olarak anılmaktadır. Söz konusu branşlara ilişkin olarak bkz. <https://sağlikmevzuat.wordpress.com/2010/01/03/dahili-ve-cerrahi-branslar/> (E.T. 1.8.2020)

ii. Bağımlı Çalışan (Özel) Hekim

Bağımlı çalışan özel hekimler, bağımsız çalışan niteliğinde olmayıp, özel bir sağlık kuruluşunda hekimlik faaliyetini yürütenlerdir. Özel sağlık kuruluşu, 12/1/2005 tarihli ve 2219 sayılı Hususi Hastaneler Kanunu (HHK) uyarınca kurulmuş bir özel hastane olabileceği gibi, bağımsız çalışan niteliğindeki hekimler tarafından açılan ve işletilen tıp merkezi, poliklinik ya da muayenehane gibi bir kuruluş da olabilecektir.²⁴ Bağımlı çalışan hekimler, değinilen yerlerde bir hizmet sözleşmesine tâbi olarak mesleki faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler ve bu nedenle 5510 sayılı Kanun m.4(1)(a) kapsamında “işçi” statüsünde sigortalı sayılmaktadırlar.²⁵

Öte yandan, uygulamada, özel sağlık kuruluşunun işleteni konumunda olmayıp, burada çalışan bazı hekimlerin “işçi” niteliğinde sayılmadığı; özel sağlık kuruluşu ile arasındaki sözleşmenin de hizmet sözleşmesi niteliğinde kabul edilmediği görülmektedir. Bir ücret karşılığında değil de; serbest meslek makbuzu karşılığında ya da şirket makbuzu karşılığında faaliyet gösteren hekimler, 5510 sayılı Kanunu m.4(1)(b) kapsamında “bağımsız çalışan” olarak değerlendirilmektedir. Buna bağlı olarak, özlük ve sosyal

---

²⁴ Özel hastanelerin hekimler tarafından açılması ve işletilmesi zorunluluğu yoktur. Kanundaki diğer şartları sağlamak kaydıyla özel hastaneyi açan ve işleten, tek bir gerçek kişi, bir adi ortaklık, dernek, vakıf olabileceği gibi; 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenen bir şirket tipi (kollektif şirket, komandit şirket, anonim şirket, limited şirket) de olabilecektir. Bununla birlikte, özel hastaneler bakımından “mesul müdür”ün varlığı şarttır. Mesul müdürün Türkiye’de hekimlik faaliyeti icra etmeye yetkili bir Türk hekimi olması gerekmektedir. Özel hastanelerin kuruluş ve teşkilatına ilişkin şartlar hakkında kapsamlı bilgi için bkz. **Hatırnaz Erol, Gültezer:** Özel Hastanelerin Hukuki Sorumluluğu ve Hasta Hakları, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s.40 vd.

²⁵ 5510 sayılı Kanun m.4/1/a bendine göre, hizmet akdi ile bir veya birden çok işveren tarafından çalıştırılanlar işçi statüsünde sigortalı sayılmaktadır. Burada işçi statüsünün tespiti bakımından belirleyici unsur, hizmet sözleşmesine tabi çalışma olgusudur. Yasa kapsamında ayrıca, işçi gibi değerlendirilen bazı kişiler de sayılmıştır. Bu kişilere örnek olarak, usta öğreticiler, ücretsiz çalışan sigortalılar, sendika yönetim kurullarına seçilenler gösterilebilmektedir. Sosyal sigortalar kapsamında “işçi” ve “işçi konumunda sayılanlar” hakkında kapsamlı bilgi için bkz. **Sözer,** (Sosyal Sigortalar), s.69 vd.; **Arıcı,** s.224 vd.; **Tuncay, Can/Ekmeççi, Ömer:** Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 17. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s.275 vd.; **Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza/Caniklioğlu, Nurşen:** Sosyal Güvenlik Hukuku, 18. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020, s.79 vd.

hakları değişkenlik göstermektedir. Fakat söz konusu uygulamanın, esasen bu hekimlerin de işverene bağımlı şekilde iş gördüğü; yalnızca farklı ücretlendirme modeli esas alınarak söz konusu hekimleri farklı bir sınıfta saymanın hatalı olduğu gerekçesiyle eleştirildiği de belirtilmelidir.²⁶

b. Resmi Hekim (Kamu Görevlisi Hekim)

i. Genel Olarak

Sosyal bir devlet olan ülkemizde, sağlık hizmetleri büyük ölçüde kamuya ait sağlık kuruluşlarında yerine getirilmektedir. Değinen kuruluşların büyük bir kısmı Sağlık Bakanlığı bünyesinde, Bakanlığın merkez teşkilatı ve taşra teşkilatı içerisinde yer almaktadır. Bu kapsamda, Sağlık Bakanlığı'nın taşra teşkilatı içerisinde yer alan, Aile Sağlığı Merkezleri (ASM), Toplum Sağlığı Merkezleri (TSM), Kamu Hastane Birlikleri Hastaneleri ve Kamu-Özel Ortaklığı Hastaneleri ülkenin sağlık hizmeti ihtiyacının önemli bir kısmını karşılamaktadır. Öte yandan, belediyeler bünyesinde de sağlık hizmetleri sunulabilmektedir. Bu kapsamda, belediye hastaneleri ve kamu idareleri bünyesindeki kurum hekimlikleri önemli bir yeri haizdir.²⁷

Kamuya ait sağlık kuruluşlarında görev yapan hekimleri “resmi hekim” olarak adlandırabilmek mümkündür. Bu hekimler, sosyal sigortalar kapsamında “kamu görevlisi” statüsünü haizdir. Kamu görevlisi olabilmek için üç temel ölçütün sağlanması gerekmektedir. Bunlar, kamu kesiminde bir teşkilata bağlı olarak çalışma; kamu kesiminde bir teşkilat tarafından istihdam edilme ve görevini bir meslek olarak icra etme ve idare ile arasındaki ilişkinin kamu hukuku rejimine tâbi olmasıdır.²⁸ 5510 sayılı Kanun m. 4(1)(c) hükmünde “kamu görevlileri”ni, kamu idarelerinde; hizmet akdine tâbi olmayanlardan, kadro ve pozisyonlarda sürekli olarak çalışıp ilgili kanunlarında işçi

---

²⁶ Türk Tabipler Birliği Özel Hekimlik Kolu, Özel Sağlık Sektöründe Çalışma ve Ücretlendirme Biçimleri, Türk Tabipler Birliği Yayınları, İstanbul, 2018, https://www.ttb.org.tr/kutuphane/calisma_bicimleri.pdf (E.T.17.3.2020).

²⁷ Konuya ilişkin detaylı bilgi için bkz. **Sözer, Ali Nazım**: Türk Genel Sağlık Sigortası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 86 vd. (Sağlık Sigortası).

²⁸ Kamu görevlisi kavramı ve kamu görevliliğinin ölçütleri hakkında detaylı bilgi için bkz. **Evren, Çınar Can/Uçar, İsmail**: Kamu Görevlileri Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s.16 vd.

statüsünde sigortalı olması öngörülmemiş olanlar ve 5510 sayılı Kanun'un 4. Maddesinin 1.fikrasının (a) ve (b) bentlerine tâbi olmayanlardan, sözleşmeli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 86. maddesi uyarınca açıktan vekil atananlar olarak tanımlamıştır. Kanundaki tanımdan yola çıkıldığında, kamu görevlilerinin esas itibariyle üç gruptan oluştuğu anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki, “kamu idarelerinde; hizmet akdine tâbi olmayanlardan, kadro ve pozisyonlarda sürekli olarak çalışıp ilgili kanunlarında işçi statüsünde sigortalı olması öngörülmemiş olanlar”dır; yani “memur”lardır. 5510 sayılı Kanun'un 4.maddesinin 1.fikrasının (c) bendinde yer alan diğer grup ise, “sözleşmeli personel”dir. Üçüncü grubu ise, “açıktan vekil atananlar” oluşturmaktadır. Bu üç grup bakımından 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Üç gruba dâhil kişiler de sosyal sigortalar kapsamında kamu görevlisi statüsünde olmakla beraber, Devlet Memurları Kanunu'na göre istihdam rejimleri farklıdır.²⁹

Bu bağlamda, resmi hekimlerin bir kısmı, tâbi olduğu istihdam rejimine göre, memur statüsünde çalışmakta iken, bir kısmı sözleşmeli personel olarak görev yapmaktadır. Dolayısıyla çalışma kapsamında, resmi hekim başlığı altında “memur olan görev yapan hekim” ve “sözleşmeli personel olarak görev yapan hekim” kavramları ele alınacaktır.

ii. Memur Olarak Görev Yapan Hekim

657 sayılı Kanun'un 4. maddesinin 1. fıkrasının (A) bendine göre, “*mevcut kuruluş biçimine bakılmaksızın, Devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerince genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerini ifa ile görevlendirilenler, bu Kanunun uygulanmasında memur sayılır*”. Bu hüküm 5510 sayılı Kanun m.4(1)(c) hükmü ile birlikte değerlendirildiğinde, “memur olarak görev yapan hekimler”, kamuya ait sağlık kuruluşlarında kadro ve pozisyonlarda, asli ve sürekli bir kamu hizmeti olan sağlık hizmetlerini ifa ile görevli hekimler olarak tanımlanabilecektir.

---

²⁹ Konuya ilişkin kapsamlı bilgi için bkz. **Sözer**, (Sosyal Sigortalar), s.90 vd.; **Arıcı**, s.243 vd.

Memuriyet rejimine tâbi olarak çalışan hekimlere, 657 sayılı Kanun'un memurlara ilişkin hükümleri uygulanacaktır. Bu kapsamda, memurlara tanınan çeşitli haklardan faydalanmaları mümkün olacaktır.

iii. Sözleşmeli Personel Olarak Görev Yapan Hekim

Sözleşmeli personel, idari hizmet sözleşmesi³⁰ ile istihdam edilen ve 657 sayılı Kanun'un 4.maddesinin 1.fıkrasının (B) bendinde tanımlanan kamu personelidir. Memurlar, tek yanlı bir idari tasarruf olan atama işlemiyle göreve başlamakta iken; sözleşmeli personel idari hizmet sözleşmesi ile göreve gelmektedir.³¹ 657 sayılı Kanun bakımından temel ilke, kamu personelinin aslen memur sıfatına sahip çalışanlardan oluşması ise de; 657 sayılı Kanun m.4(1)(B) bendinin ilk paragrafında, kamu çalışanlarının yetersiz kaldığı noktada kimi kamu hizmetlerinin sağlanabilmesi için istisnai olarak geçici süreyle sözleşmeli idari personelden istifade edilmesine imkân tanınmıştır.³² Kamuya ait sağlık kuruluşlarında çalışan hekimlerin de memur olarak görev yapması; memuriyet rejimine tâbi çalışması esastır. Bununla birlikte, çeşitli düzenlemelerle birlikte hekimlerin sözleşmeli şekilde istihdamının önü açılmıştır.

Söz konusu düzenlemelerin ilki, 10/7/2003 tarihli 4924 sayılı Eleman Temininde Güçlük Çekilen Yerlerde Sözleşmeli Sağlık Personeli Çalıştırılması İle Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'dur. Söz konusu

---

³⁰ "İdari hizmet sözleşmesi"nden söz edebilmek için üç unsurun varlığı gerekmektedir. Bunlar (1) sözleşmeci taraflardan en az birinin idare olması; (2) sözleşme konusunun kamu hizmetiyle bağlantılı bir hususta olması; (3) idarenin sahip olduğu tek taraflı üstün yetkiler tanımak suretiyle sözleşmenin idari bir karaktere sahip olmasıdır. İdari hizmet sözleşmeleri, sözleşme serbestisi prensibinin geçerli olduğu özel hukuk sözleşmelerinden büyük ölçüde farklıdır. Burada, istihdam edilecek personelin, sözleşme içeriğinde bir değişiklik yaratma olanağı yoktur. Öte yandan idarenin de yapabileceği değişiklikler oldukça sınırlıdır. Konuya ilişkin kapsamlı bilgi için bkz. **Aküzüm, Ural: Türk İdare Hukukunda Sözleşmeli Personel Kavramı ve Sözleşmeli Personelin Sahip Olduğu Haklar, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C.14, S.53, 2017, ss.163-194, s.170 vd.**

³¹ Sözleşmeli personel ile memur kavramlarının karşılaştırılması konusunda detaylı bilgi için bkz. **Sancaktar, Oğuz/Önüt, Lale Burcu/Doğan, Eser Us/Kasapoğlu Turhan, Mine/Seyhan, Serhan: İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s.335 vd.**

³² **Aküzüm, s.166-167.**

kanun, eleman temininde güçlük çekilen yerlerde ve hizmet dallarında sağlık hizmetlerinin etkili ve verimli bir şekilde yürütülebilmesini temin etmek üzere, Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşları tarafından hizmet akdi ile sözleşmeli olarak istihdam edilecek ve işçi sayılmayan sağlık personelinin hizmet şartlarını, niteliklerini, işe alınma ve işine son verilme hallerini, görev ve yetkilerini, hak, yükümlülük ve sorumluluklarını, ücret ve diğer ödemeleri ile özlük işlerini düzenlemek üzere çıkarılmıştır. 4924 sayılı Kanun'un 1.maddesinin 2. fıkrası uyarınca, sözleşmeli personel istihdam edilecek hizmet birimleri yılda bir kez Cumhurbaşkanlığı kararı ile tespit edilecektir. 4924 sayılı Kanun'un 4.maddesinin 2.fıkrası uyarınca, sözleşmeli personel olarak uzman hekim, hekim, diş hekimi ve eczacı pozisyonlarına yapılacak atamalar kura ile gerçekleştirilecektir. Atama ve yerleştirme işlemlerine ilişkin detaylı düzenlemelere Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları 4924 Sayılı Kanun'a Tabi Sözleşmeli Sağlık Personeli Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nde³³ yer verilmiştir.

Yönetmelik m.5(1)(h) hükmü uyarınca, sözleşmeli personel atamalarında, boş pozisyonlara, öncelikle devlet hizmeti yükümlüsü olanların, yani mecburi hizmet yapanların yerleştirilmesine öncelik verilecektir. Bu yerleştirme, devlet hizmeti yükümlüsünün isteğine bağlıdır. **Devlet hizmeti yükümlülerinin yerleştirme işlemlerinden sonra, boş pozisyon kalması halinde, devlet hizmeti yükümlüsü olmayanların yerleştirme işlemleri yapılacaktır.**

Halihazırda memur statüsünde görev yapan hekimlerin, 4924 sayılı Kanun kapsamında sözleşmeli personel statüsüne geçmesi de isteğe bağlıdır. 4924 sayılı Kanun kapsamında sözleşmeli statüye geçmenin en önemli avantajı, ücret miktarındaki artıştır.³⁴

---

³³ RG. 11.02.2015 - 29264.

³⁴ Sözleşmeli hekimlerin mali haklarına ilişkin esaslar 4924 sayılı Kanun'un 6.maddesinde belirlenmiştir. Buna göre, sözleşmeli olarak çalıştırılacak personele, 657 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (B) bendine göre çalışanlar için uygulanmakta olan tavan ücretin 2,5 katını aşmamak üzere, Kanun'un 2 numaralı ekinde yer alan cetvelde pozisyon unvanları itibarıyla belirlenmiş bulunan taban ve tavan ücret oranları arasındaki oranlar üzerinden hesaplanan miktarlarda aylık ücret ödenecektir. Taban ve tavan oranları arasındaki aylık ücretin belirlenmesinde; sözleşmeli olarak çalıştırılacak personelin pozisyon unvanı, hizmet süresi, görev yerinin özelliği ve şartları ile eğitim seviyesi esas alınacaktır. Öte yandan, sözleşmeli personele yönelik "ödül" uygulaması da mevcuttur. Çalıştırıldıkları il merkezinde oluşturulacak komisyon ile sicil ve disiplin amirleri tarafından yapılacak başarı değerlendirilmesi sonucunda emsallerine göre başarılı görev yaptıkları

Bu nedenle, memur olarak görev yapan hekimler, sözleşmeli personel olarak çalışmayı tercih edebilmektedir. İlgili Yönetmeliğin 5.maddesinin 1.fıkrasının (1) bendi uyarınca, memur olarak görev yapmakta iken, isteğe bağlı olarak sözleşmeli personel kurasına katılıp, sözleşmeli personel statüsüne geçmiş olanlar; sözleşmelerinin bitiminde istekleri halinde 657 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerine göre söz konusu statüye geçerken çalıştığı il emrindeki boş devlet memurluğu kadrolarına naklen atanacaklardır.

4924 sayılı Kanun kapsamında sözleşmeli statüye geçmek her ne kadar ücret artışı sağlasa da dezavantajları da mevcuttur. Zira sözleşmeli statüde çalışanların sözleşmeleri 4924 sayılı Kanun'un 7.maddesi hükümleri çerçevesinde, memuriyet rejimine kıyasen, kolaylıkla sona erdirilebilmektedir. Anılan hükme göre, Sağlık Bakanlığı, sözleşmesinde belirtilen koşullara uymaması nedeniyle sicil veya disiplin amirleri tarafından yazılı olarak ikaz edilenlerden, söz konusu koşullara uymama halinin tekerrürü durumu ile norm pozisyon sayısında değişiklik olması, sözleşmeli personel pozisyonlarının vizelendiği birimlerin kapatılması veya bu birimlerde sözleşmeli personel istihdam edilmesinden vazgeçilmesi veya söz konusu birimlerde bazı unvanlarda sözleşmeli personel istihdamından vazgeçilmesi hallerinde, sözleşmeli personelin sözleşmesini 1 ay önceden yazılı ihbarda bulunmak şartıyla feshedebilecektir. Buna karşılık, sözleşmeli personele de 2 ay önceden yazılı ihbarda bulunmak şartıyla sözleşmeyi tek taraflı olarak her zaman feshedebilme imkânı tanınmıştır.

4924 sayılı Kanun'un 5.maddesinin 6.fıkrası uyarınca, sözleşmeli personelin haftalık çalışma süresi emsali devlet memurları ile aynıdır. Fakat belirli sürede bitirilmesi gereken işler söz konusu olduğunda, sözleşmeli personelin normal çalışma saatleri dışında veya hafta tatili ve resmî tatillerde de çalışmak zorunda olduğu düzenlenmiştir. Bu çalışmalarını karşılığında sözleşmeli personele herhangi bir ek ücret ödenmeyecektir. Ancak, zorunlu çalışılan hafta tatili ve diğer dinlenme süreleri başka günlerde kullanılabilir. Aynı

---

tespit edilen sözleşmeli personele, bir aylık ücreti tutarında ve bir malî yılda iki defayı geçmemek üzere ödül verilebilecektir. Sözleşmeli personelin başarı değerlendirilmesi; objektif kriterler çerçevesinde belirlenmek kaydıyla; görevin verimli ve etkin yürütülmesi, yaratıcılık, girişimcilik, çalışma disiplini, görevin yürütülmesinde gösterilen gayret ve başarı ile sağlık hizmetlerinden yararlananların memnuniyeti dikkate alınarak tespit edilecektir.

maddenin 7. fıkrasında da sözleşmeli personelin izinleri hususunda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun uygulanacağı belirtilmiştir. Ancak, 30 günü aşan hastalık izinlerinde sözleşmeli personele yarım sözleşme ücreti ödenecektir. Ayrıca, sözleşmeli personelin yıllık izinleri birleştirilemeyecektir ve bu personele yıllık izinden düşülmek üzere mazeret izni verilemeyecektir.³⁵

2003 yılında ihdas edilen 4924 sayılı Kanun'dan sonra, 04/04/2007 tarihli ve 5620 sayılı Kanun ile 657 sayılı Kanun'a, kadrolu istihdamın mümkün olmadığı hallerde, hekim veya uzman hekimlerin sözleşme ile istihdamının caiz olduğu yönünde bir hüküm eklenmiştir. Söz konusu düzenleme, 657 sayılı Kanun m.4(1)(B) bendinin ikinci paragrafında yer almaktadır. Belirtmek gerekir ki, anılan hüküm kapsamında görevlendirilecek statüde sağlanan özlük hakları 4924 sayılı Kanun'a göre daha az güvencelidir. Bununla birlikte, uygulamada, bu statüde hekim ve uzman hekim görevlendirmesi yapılmamaktadır; anılan hüküm kapsamında yapılan görevlendirmeler dış hekimleri, hemşire, ebe ve diğer sağlık memurlarına ilişkindir.³⁶

c. Aile Hekimi

Birey ihtiyaçları doğrultusunda koruyucu sağlık hizmetlerinin sağlanması ve birinci basamak sağlık hizmetlerinin sunulması amacıyla 2004 yılında Aile Hekimliği müessesesi sağlık sistemimize dâhil edilmiştir.³⁷ Burada temel olarak, ülkemizde sağlık hizmetlerinin tüm bireylere coğrafi açıdan dengeli şekilde ulaştırılabilmesi, birinci basamak sağlık hizmetlerinin toplumun katılımını sağlayacak şekilde bireylerin yaşadıkları ve çalıştıkları yerlerde koruyucu, tanı koyucu tedavi ve rehabilite edici yönleriyle sunulması hedeflenmiştir.³⁸

---

³⁵ Ayrıca sözleşmeli personelin, özlük hakları bakımından memurlar ile aralarındaki farklara ilişkin tablo için bkz. <https://www.memurlar.net/haber/709350/12-baslikta-sozlesmeli-personel-ile-memurlar-arasindaki-farklar.html> (E.T.20.04.2020).

³⁶ **Aküzüm**, s. 177-178.

³⁷ **Sözer**, (Sağlık Sigortası), s.89

³⁸ <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ailehekimligi/t%C3%BCrkiye-de-aile-hekimli%C4%9Fi.html> (E.T. 29.3.2020).

Aile hekimliği müessesesine ilişkin usul ve esaslar 24/11/2004 tarihli ve 5258 sayılı Aile Hekimliği Kanunu ve Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği³⁹ ile düzenlenmiştir. Aile Hekimliği Kanunu'nun 2.maddesi "aile hekimi"ni, "*kişiyeye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ile birinci basamak teşhis, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetlerini yaş, cinsiyet ve hastalık ayrımı yapmaksızın her kişiye kapsamlı ve devamlı olarak belli bir mekânda vermekle yükümlü, gerektiği ölçüde gezici sağlık hizmeti veren ve tam gün esasına göre çalışan aile hekimliği uzmanı veya Sağlık Bakanlığının öngördüğü eğitimleri alan uzman tabip veya tabip*" olarak tanımlamıştır.

Aile hekimlerinin statüsü ve mali haklarına ilişkin esaslar 5258 sayılı Kanun'un 3.maddesinde düzenlenmiştir. Anılan hükme göre Sağlık Bakanlığı; Bakanlık veya diğer kamu kurum veya kuruluşları personeli olan uzman tabip, tabip ve aile sağlığı çalışanı olarak çalıştırılacak sağlık personelinin, kendilerinin talebi ve kurumlarının veya Bakanlığın muvafakati üzerine, Devlet Memurları Kanunu ile diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılması hakkındaki hükümlerine bağlı olmaksızın, sözleşmeli olarak çalıştırmaya veya bu nitelikteki Bakanlık personelinin aile hekimliği uygulamaları için görevlendirmeye veya aile hekimliği uzmanlık eğitimi veren kurumlarla sözleşme yapmaya yetkili sayılmaktadır. Sözleşmeli olarak çalışan aile hekimleri, kurumlarında aylıksız veya ücretsiz izinli sayılmaktadırlar ve bunların kadroları ile ilişkileri devam etmektedir. Bu personelin, sözleşmeli statüde geçen süreleri kazanılmış hak derece ve kademelerinde veya kıdemlerinde değerlendirilerek her yıl işlem yapılmaktadır ve talepleri halinde eski görevlerine atanmaktadırlar.

Değınilen hükümden anlaşıldığı üzere, aile hekimleri öncelikle, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında kamu görevlisi statüsünde çalışan hekimler arasından belirlenmektedir. Kamu görevlisi statüsünde (memur veya sözleşmeli personel olarak) çalışan bu hekimler, aile hekimlikleri sırasında Aile Hekimliği Kanunu kapsamında aile hekimliği sözleşmesine tâbi olarak, sözleşmeli personel şeklinde çalışmaktadırlar.⁴⁰ Fakat bu çalışmaları esnasında, esas kadroları ile ilişkileri kesilmemektedir. Aile hekimleri ile

---

³⁹ RG. 25.1.2013- 28539.

⁴⁰ **Sözer**, (Sağlık Sigortası), s.89. Bu özelliği nedeniyle, aile hekimliği modelini, öğretilerde sözleşmeli personel istihdam modeli olarak değerlendirenler mevcuttur. – **Aküzüm**, s. 178.

yapılacak sözleşmelerin hükümlerine ilişkin düzenlemeler Aile Hekimliği Ödeme ve Sözleşme Yönetmeliği'nde⁴¹ yer almaktadır.

Aile hekimi ihtiyacının karşılanamaması halinde, kamu görevlisi olmayan hekimlerin de aile hekimi olarak istihdam edilebilmesi mümkündür. Bu kapsamda, Sağlık Bakanlığı'nın önerisi ve Maliye Bakanlığının uygun görüşü ile İl Sağlık Müdürlüklerince, Türkiye'de mesleğini icra etmeye yetkili, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılmak kaydı ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'un 48 inci maddesinin A bendinin 4, 5 ve 7 numaralı alt bentlerindeki şartları taşıyan kamu görevlisi olmayan uzman hekim veya hekimler arasından istihdam yapılabilmektedir.⁴²

d. İşyeri Hekimi

20/6/2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, işyerleri içerisinde kendine özgü bir hukuki statüye sahip, danışmanlık ve rehberlik görevi ile donatılmış işyeri hekimliği müessesine yer vermiştir.⁴³ 6331 sayılı Kanun'un 3. Fıkrasında "işyeri hekimi", "*iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, işyeri hekimliği belgesine sahip hekim*" olarak tanımlanmıştır.

6331 sayılı Kanun'un 6.maddesinin 1.fıkrası uyarınca, tüm işverenlerin işyeri hekimi istihdam etmesi şarttır. Kanunda işyeri hekimi çalıştırılması bakımından belirli bir çalışan sayısı veya yapılan işin özelliklerine ilişkin herhangi bir ön koşul getirilmemiştir. İşyeri hekimi çalıştıracak işyerlerinin niteliği konusunda da bir ayrıma gidilmemiştir.⁴⁴ Dolayısıyla gerek kamu kurumları gerekse de özel sektör işyerleri bakımından işyeri hekimi istihdamı gerekmektedir. İşyeri hekiminin, çalıştığı yere göre, kamu görevlisi veya işçi statüsünü haiz olabilmesi mümkündür. Öte yandan, ülkemizdeki işyeri hekimi

---

⁴¹ RG. 20.12.2010 – 27802.

⁴²<https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ailehekimligi/aile-hekiminin-tan%C4%B1m%C4%B1.html>
(E.T.29.3.2020).

⁴³ **Süzek, Sarper:** İş Hukuku, 16. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.894.

⁴⁴ **Yuvalı, Ertuğrul:** İş Güvenliği Uzmanları ve İşyeri Hekimlerinin İş Güvencesi, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C.13, S.50, 2016, ss.851-884, s.857.

sayısı henüz ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmadığı için, kamu kurumları ile 50'den az çalışanı olan ve az tehlikeli sınıfta yer alan işyerleri için bu zorunluluğa ilişkin düzenlemenin 31/12/2023 tarihinde yürürlüğe gireceğini eklemekte fayda vardır.⁴⁵

6331 sayılı Kanun m.8(2) uyarınca, işyeri hekimleri, işverene iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili konularda danışmanlık ve rehberlik yapmak, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili aksaklıkları ve eksiklikleri, tedbir ve tavsiyeleri belirlemek ve işverene yazılı olarak bildirmek durumundadır. Öte yandan, meslek hastalığı ön tanısı koydukları vakaları, yetkili sağlık hizmeti sunucularına sevk etmeleri gerekmektedir. Ayrıca, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik⁴⁶ uyarınca, işyeri hekimlerinin işyerinde belirlediği hayati tehlikenin ciddi ve önlenemez olması ve bu hususun acil müdahale gerektirmesi halinde işin durdurulması için işverene başvurmak, görevi gereği işyerinin bütün bölümlerinde iş sağlığı ve güvenliği konusunda inceleme ve araştırma yapmak, gerekli bilgi ve belgelere ulaşmak ve çalışanlarla görüşmek, görevinin gerektirdiği konularda işverenin bilgisi dâhilinde ilgili kurum ve kuruluşlarla işyerinin iç düzenlemelerine uygun olarak işbirliği yapmak gibi yetkileri söz konusudur. İşyeri hekimlerinin görevlerini, mesleğin gerektirdiği etik ilkeler ve mesleki bağımsızlık içerisinde yerine getirmeleri gerekmektedir.⁴⁷

B. HEKİM RAPORU

1. Tanımı

Hekimlik, mesleğin gereği olarak, birçok yükümlülüğü beraberinde getirmektedir. Bunlardan en başında, “*tanı (teşhis) koyma borcu*” yer alır. Teşhis, bir hastalığın tanımlanması olup; hastalığın ve nedenlerinin kesin olarak belirlenmesidir. Hekimin, gerçekleştirdiği muayene, tetkik, tahlil ve araştırmalar sonucunda hastalık konusunda bir

---

⁴⁵ 6631 Sayılı Kanun m.38.

⁴⁶ RG. 20.07.2013 – 28713.

⁴⁷ İşyeri hekimlerinin görev, yetki ve yükümlülükleri hakkında bilgi için bkz. **Andaç, Faruk**: Sosyal Güvenlik Hukuku ve İlgili Kuruluşlar, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.32 vd.; **Süzek**, s.900 vd. İşyerlerinde sağlanan birincil sağlık hizmetleri hakkında kapsamlı bir inceleme için bkz. **Sabuncu, Hilal**: İşyerlerinde Birincil Sağlık Hizmetleri, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C.2, S.7, 2005, ss.1093-1102, s.1094

yargıya ulaşması, hastanın sağlık durumuna ilişkin bir tanı koyması ile tanı (teşhis) koyma borcu yerine getirilir.⁴⁸

Hekim, koyduğu tanıya ilişkin olarak hastanın sağlık durumuyla ilgili tespitlerini özel bir tıbbi evraka işlemektedir. Bu evrak “hekim raporu”dur. Hekim raporu veya diğer bir deyişle “sağlık raporu”, yetkili hekim tarafından düzenlenen, kişinin bedensel veya zihinsel sağlığı gibi unsurlarının yerine olup olmadığını saptayan bir belgedir. Bu belgeler, bir kimsenin halihazırdaki sağlık durumuna ilişkin bilgi verebileceği gibi; kişinin gelecekteki muhtemel sağlık durumuna ilişkin bilgileri de içerebilecektir.⁴⁹ Hekim raporları, özel sağlık kuruluşlarından veya devlet hastaneleri, sağlık ocakları, aile hekimlikleri gibi Sağlık Bakanlığı teşkilatına dâhil sağlık kuruluşlarından alınabilmektedir. Ancak her sağlık raporunun her kuruluştan alınamayacağı; bazı sağlık raporlarının sadece belirli sağlık kuruluşlarından alınabileceğini de ifade etmek gerekir.

2. Türleri

a. Tek Hekim Raporu – Sağlık Kurulu (Heyet) Raporu

Hekim raporları, raporu düzenleyen hekim sayısı bakımından iki şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Tek bir hekimin, kendi yetkisi alanında kalan hallerde, tek başına sağlık raporu tanzim edebilmesi mümkündür. Bu tür raporlar “**tek hekim raporu**” olarak nitelendirilmektedir. Nitekim 30.09.2019 tarihli Sağlık Raporları Usul ve Esasları Hakkında Yönerge’nin (SRY) 4.maddesinin 1.fıkrasının (s) bendinde de, tek hekim raporları “*Kişilerin sağlık durumları hakkında kararın tek hekim tarafından verildiği raporlar*” olarak tanımlanmıştır.

Bazı durumlar ise tek bir hekimin görev alanını aşmakta, alanında uzman özel bir kurulun (heyetin) incelemesini gerektirmektedir. Söz konusu hallerde, hastanın sağlık durumunu inceleme ve tanısını koyma görevi ve yetkisi heyettedir. Buna bağlı olarak sağlık raporunu da heyet düzenlemektedir. Değinilen raporlar “**heyet raporu**” veya “**sağlık kurulu raporu**” olarak nitelendirilmektedir. SRY m. 4(1)(i) bendi uyarınca heyet raporları, tek tabibin yetkisi dışında kalan hususlarda kişilerin sağlık durumları hakkında

---

⁴⁸ Hekimin teşhis koyma borcu konusunda kapsamlı bilgi için bkz. **Er**, s.73 vd.; **Tunçer**, s.253 vd.; **Türkmen**, s.81 vd.

⁴⁹ **Hakeri**, s.560.

karar verilen en az İç Hastalıkları, Kulak Burun Boğaz, Genel Cerrahi, Göz Hastalıkları, Nöroloji, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları uzman hekimlerinin yer aldığı sağlık kurullarınca düzenlenen raporlardır.

Heyet raporları, uzman bir kurulun varlığını gerektirdiği için yalnızca hastanelerde verilebilmektedir. Bu bakımdan, söz konusu hastane, devlet bünyesinde yer alan bir hastane olabileceği gibi, özel hastane de olabilecektir. Burada önemli olan hastanenin “tam teşekküllü” olması; yani kurulu oluşturacak uzman hekimleri bünyesinde barındırmasıdır. Tam teşekküllü hastanelere, heyet raporu düzenleme yetkisi verilmektedir. Aile hekimlikleri, özel muayenehaneler, poliklinikler heyet raporu düzenleme yetkisini haiz değildir.⁵⁰

Öte yandan, özel hastanelerde her türlü heyet raporu düzenlenemeyeceğini eklemekte fayda vardır. Sağlık Bakanlığı'nın 7.5.2004 tarihli 7455 sayılı Özel Hastanelerde Sağlık Kurulu Raporu Düzenlenmesi Hakkında Genelgesi (Genelge No: 2004/67) uyarınca, özel hastaneler; ilaç raporları, istirahat raporları ile kabul ve tedavi ettiği hastalıkların tedavilerinde kullanılan tıbbi cihaz ve malzemelerin kullanımına yönelik olarak sağlık kurulu raporu düzenleyebileceklerdir. Ancak usulüne uygun olarak teşekkül ettirilmiş olsa bile özel hastanelerde, özürlü sağlık kurulu raporu, vergi muafiyeti raporu, yurt dışı tedavi raporu, maluliyet raporu, özel tertibatlı araç ithali amacıyla alınan raporlar gibi özellikli raporların verilmesi mümkün değildir.⁵¹

Tek hekim raporları ve heyet raporları ile hastalara tanınabilecek azami istirahat süreleri

farklıdır. Tek hekim raporu ile verilecek olan istirahat süresi çeşitli düzenlemelerde, paralel şekilde hüküm altına alınmıştır. Bunlardan ilki, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nde⁵² (SSİY) yer almaktadır. Yönetmeliğin 39. maddesinin 2. fıkrasına göre,

---

⁵⁰ <https://www.devletdestekli.com/ozel-hastane-raporu/> (E.T. 1.4.2020).

⁵¹ Özel hastanelere heyet raporu verme yetkisi tanınmasına ilişkin açıklamaları içerir genelgenin tam metni için bkz. <https://www.saglik.gov.tr/TR,10737/saglik-hizmetleri-genel-mudurlugu.html> (E.T.1.4.2020).

⁵² RG. 12.05.2010 – 27579.

sigortalılara tek hekim raporu ile bir defada en çok 10 gün istirahat verilebilecektir. İstirahat sonrasında kontrol muayenesi öngörülmüşse, toplam süre 20 günü geçmemek üzere istirahat uzatılabilecektir.

Aynı şekilde, SRY m. 6(7) hükmünde tek hekim raporu ile bir defada en çok 10 gün istirahat verilebileceği; kontrol muayenesi öngörülmüş ise, bu muayene sonrasında en çok 10 gün daha istirahat verilebileceği düzenlemiştir. Öte yandan, kontrol muayenesi sonrası hastalığın devam etmesi sebebiyle verilecek hastalık raporlarının 10 günü aşması durumunda, bu raporun sağlık kurulu (heyet) tarafından verilmesi zorunlu tutulmuştur. Bunun yanı sıra SRY, bir takvim yılı içinde tek hekim tarafından aynı kişiye verilecek raporların toplamı bakımından da bir azami süre düzenlemiştir. SRY m.6(8) uyarınca, aynı kişiye verilecek raporların toplamı bir takvim yılı içerisinde 40 günü aşamayacaktır.

Devlet Memurlarına Verilecek Hastalık Raporları ile Hastalık ve Refakat İznine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik⁵³ hükümlerinde de memurlara tek hekim raporu ile bir defada en çok 10 gün rapor verilebileceği, bunun en çok 10 gün daha uzatılabileceği düzenlenmiştir. Ayrıca SRY’de olduğu gibi, değinilen Yönetmelikte de, bir takvim yılı içinde tek hekim tarafından verilecek raporların toplamının 40 günü geçemeyeceği yönündeki düzenleme mevcuttur. Bununla birlikte Yönetmelikte, tek hekimlerin değişik tarihlerde düzenledikleri hastalık raporlarında gösterdikleri zorunluluk üzerine yıl içinde toplam 40 gün hastalık izni kullanan memurların, o yıl içinde bu süreyi aşacak şekilde tek hekimlerden aldıkları ilk ve müteakip raporların geçerli sayılabilmesi için bunların resmî sağlık kurullarınca onaylanması gerektiği ifade edilmiştir (m.6/6).

Tüm bu düzenlemelerde, bir seferde, azami 20 günlük istirahat süresini aşan raporların sağlık kurulu (heyet) tarafından verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ancak heyet raporları ile verilebilecek istirahat süresi de sınırsız değildir. Heyet raporları bakımından gözetilmesi gereken azami süre, SSİY’de belirtilmiştir. Yönetmeliğin 39.maddesinin 2. fıkrasına göre, heyet raporları ile verilebilecek azami istirahat süresi 6 aydır. Söz konusu süre, hastanın tedavi altına alındığı tarihten itibaren hesaplanacaktır. Ancak bu süre mutlak değildir; tedaviye devam edilmesi halinde malullük halinin

---

⁵³ RG. 29.10.2011 – 28099.

önlenebileceği veya önemli oranda azaltılabileceği sağlık kurulu raporu ile tespit edilirse, istirahat süresi uzatılabilecektir.

Öte yandan, tek hekim raporları bakımından, kontrol muayenesi söz konusu değilse, bir defada verilebilecek 10 günlük istirahat süresinin de 2020 yılının Mart ayından itibaren, 14 güne uzatıldığını eklemek gerekir. Ancak bu 14 günlük süre, sadece Covid-19 hastalığı şüphesi ile Z03.8 ve Z03.9 kodlu tanılarının konulduğu hastalar bakımından söz konusu olabilecektir.⁵⁴ Diğer durumlarda, 10 günlük süre sınırı geçerliliğini koruyacaktır.

b. Özel Tek Hekim Raporu Türleri: Aile Hekimi Raporu – İşyeri Hekimi Raporu

Düzenleyen hekim sayısı bakımından esasen “tek hekim raporu” niteliğinde olmasına rağmen, düzenleyen hekimin niteliği nedeniyle mevzuatta özel olarak düzenlenen bazı rapor türleri söz konusudur. Bunlardan ilki “**aile hekimi raporu**”dur. Adından da anlaşıldığı üzere, bu rapor aile hekimi tarafından düzenlenmektedir. Aile hekimi raporları ile verilebilecek istirahat süreleri bakımından da normal tek hekim raporlarında uygulama alanı bulan düzenlemeler geçerlidir. Dolayısıyla, aile hekimleri de bir defada en fazla 10 güne kadar istirahat verebilmektedir. Kontrol muayenesi söz konusu ise bu süre en fazla 10 gün daha uzatılabilecektir. Öte yandan Covid-19 hastalığı şüphesi olması halinde, aile hekimlerinin bir defada 14 güne kadar istirahat verebilmesi mümkün olabilecektir.⁵⁵

Bir diğer özel tek hekim raporu türü ise, “**işyeri hekimi raporu**”dur. Bu rapor işyeri hekimi tarafından düzenlenmektedir. İşyeri hekimi raporu ile verilebilecek istirahat süresi, normal tek hekim raporu ve aile hekimi raporundan farklıdır. İşyeri hekimi, SSIY’nin 39.maddesinin 5.fıkrası uyarınca, istirahat gerektiren hastalıkları için bir defada en çok 2 günlük rapor verebilecektir. İşyeri hekiminin daha uzun süreli istirahat verebilme konusunda yetkisi söz konusu değildir.

---

⁵⁴ http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/Haberler/haber_20200317_51 (E.T.15.04.2020).

⁵⁵ http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/Haberler/haber_20200317_51 (E.T.15.04.2020).

3. Niteliği

Hekim raporları, düzenleyen hekimin statüsüne göre, “resmi evrak” veya “özel evrak” niteliği taşıyabilmektedir. *Resmi evrak*, ancak bir kamu görevlisi tarafından görevi gereği (*ex officio*) , kanunda öngörülen usul ve formalitelere uygun şekilde düzenlenen belgedir. Yani resmi evraktan söz edebilmek için üç unsurun varlığı gereklidir. İlki, belgenin kamu görevlisi tarafından düzenlenmiş olması; ikincisi, düzenleyenin belgenin görevi gereği tanzim etmiş olması; üçüncüsü ise belgenin kanunda öngörülen prosedüre uygun düzenlenmiş olmasıdır.⁵⁶ Bu unsurları taşımayan tüm evraklar ise *özel evrak* niteliğindedir.

Devlet bünyesindeki sağlık kuruluşlarında, kamu görevlisi niteliğindeki hekimler tarafından, görevleri gereği, kanundaki esaslar gözetilerek düzenlenen raporların resmi evrak niteliği taşıyacağı konusunda duraksama yoktur. Fakat kamu görevlisi olmayan hekimlerin düzenleyeceği raporlar bakımından konu, özel değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu husus özellikle, özel sağlık kuruluşlarında düzenlenen raporların niteliğinin tespiti bakımından önemlidir. Zira özel sağlık kuruluşlarında görev yapan hekimler, kamu görevlisi sıfatını haiz değildir. Bu hekimlerin “kamu görevlisi” sıfatını haiz olmaması, “resmi evrak”tan söz edebilmek için gerekli ilk unsurda noksanlık yaratmaktadır.

Değinilen mesele, özel sağlık kuruluşunda düzenlenen raporda sahtecilik yapılması halinde “resmi belgede sahtecilik” (TCK m.204) suçundan mı yoksa “özel belgede sahtecilik” (TCK m.207) suçundan mı hüküm kurulacağı bakımından önem arz etmekte ve bu yönüyle Ceza Dairelerinin kararlarına konu olmaktadır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 2019 tarihli oldukça güncel bir kararında, özel bir tıp merkezinde çalışan hekim tarafından düzenlenen raporda sahtecilik yapılması halinde, “resmi belgede sahtecilik” suçundan hüküm kurulması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun nedeni “*resmi*

---

⁵⁶ **Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Önok, Murat:** Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 736; Resmi belgenin unsurlarına ilişkin kapsamlı bilgi için bkz. **Gökcan, Hasan Tahsin:** Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204), Ankara Barosu Dergisi, S.3, 2009, ss.93-126, s.101-102.

belge hükmünde belgeler” kenar başlıklı TCK m.210 hükmünde yapılan atıftır. Anılan hükmün ikinci fıkrasına göre, “Gerçeğe aykırı belge düzenleyen tabip, dış tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensubu, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Düzenlenen belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıması halinde, resmi belgede sahtecilik hükümlerine göre cezaya hükmolünür.” Yüksek Mahkeme, söz konusu hükmü gözeterek, sahte raporu düzenleyen hekim özel sağlık kuruluşunda çalışıyor olsa da “düzenlenen belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelikte olması” şartının gerçekleşmesi nedeniyle, resmi belgede sahtecilik suçundan ceza verilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.⁵⁷

Bu noktada Yüksek Mahkeme’nin kararına dayanak oluşturan TCK m.210 hükmünün irdelenmesi gerekmektedir. TCK m.210, esasen nitelik itibarıyla özel belge sayılabilecek bazı evrakları, kamu güvenini, yani belgenin gerçekliğine ilişkin toplumda oluşan güveni, ilgilendirmesi nedeniyle “resmi belge hükmünde” saymaktadır. Maddenin ilk fıkrası, emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil veya vasiyetnamelere ilişkindir. 2. fıkra ise, sağlık mesleği mensubu kişilerin gerçeğe aykırı belge düzenlemesine ilişkindir. Madde gerekçesinde, “kamu görevlisi sıfatıyla çalışmasalar bile” sağlık mesleği mensuplarının, mesleklerinin ifası bağlamında düzenledikleri belgelerin öneminin vurgulandığı ve bunlara duyulan güvenin özellikle korunmasının amaçlandığı ifade edilmektedir.⁵⁸ İkinci fıkranın ilk cümlesine göre, gerçeğe aykırı belge düzenleyen sağlık mesleği mensupları, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. İlk cümlede düzenlenen, suçun “basit hali”dir. İkinci fıkranın ikinci cümlesinde ise, suçun “nitelikli hali” düzenlenmiştir. Buna göre, düzenlenen belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıması şartının gerçekleşmesi halinde, suçun “nitelikli” halinden söz etmek gerekecektir ve resmi belgede sahtecilik hükümlerine göre ceza verilecektir. Öğretide isabetli olarak, “kişiye haksız bir menfaat sağlama” şartının

---

⁵⁷ YCGK, E.2016/23-401, K. 2019/455, T. 28.5.2019 – www.kazanci.com (E.T. 20.03.2020).

⁵⁸ TCK Madde Gerekçeleri - <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/> (E.T. 04.04.2020).

iki yönlü anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda, sahte belgenin sağladığı menfaat, düzenleyen sağlık personelinin menfaati olabileceği gibi; belgenin kendisi için düzenlendiği kişiye sağlanan menfaat de olabilecektir. Her iki durumda da hükümde yer alan şartın gerçekleşmiş sayılması gerektiği belirtilmektedir.⁵⁹

TCK m.210(2) hükmünün bu belgelerin sahte olarak düzenlenmesi ve bu sahte belgeden haksız yere menfaat sağlanması veya belgenin zararlı bir sonuç doğurucu nitelikte olması hallerinde, faillerin “resmi belgede sahtecilik” suçundan cezalandırılmasını öngörmesi, nitelik itibarıyla olan “özel evrak” sayılan raporların “resmi evrak” niteliğini kazanması sonucunu doğurmamaktadır. Anılan düzenleme, sadece suçun kamu güvenini ilgilendirecek düzeye ulaşması halinde, faillerin daha ağır bir ceza ile cezalandırılmasını sağlamaya yöneliktir. Değinilen hükümde yer alan “resmi evrak hükmünde olma” ifadesi ile belgenin “resmi evrak” mertebesine ulaşması kast edilmemiştir. Söz konusu ifade, resmi evrakta sahteciliğe ilişkin düzenlemelere göre hüküm kurulması anlamına gelmektedir. Bu açıklamalar ışığında, kamu görevlisi niteliği taşımayan hekimler tarafından düzenlenen raporlar, gerçeğe aykırı olsun ya da olmasın “özel evrak” niteliğini haiz sayılacaktır. Ancak TCK m.210(2) hükmündeki suçun nitelikli haline ilişkin şartların gerçekleşmesi halinde, verilen cezanın daha ağır olmasını sağlamak amacıyla, resmi belgede sahtecilik hükümlerinde yer alan cezalandırma ölçütleri uygulama alanı bulacaktır.⁶⁰

---

⁵⁹ Kamu görevlisi olmayan sağlık personelinin düzenlediği evraklar nedeniyle resmi belgede sahtecilik suçundan cezalandırılması için, “belgenin kişiye haksız menfaat sağlaması veya kamunun ya da kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıması” şartı aranmakta iken; kamu görevlisi sağlık personeli bakımından bu şartlar aranmamıştır. – **Hakeri**, s.564. Sağlık raporlarında sahtecilik suçlarına ilişkin kapsamlı bilgi için bkz. **Gökçen, Ahmet**: Belgede Sahtecilik Suçları, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s.537 vd.

⁶⁰ Özel belgede sahtecilik ve resmi belgede sahtecilik suçlarına ve aralarındaki farklara ilişkin kapsamlı bilgi için bkz. **Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker**: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 837 vd.

II. HEKİM RAPORUNA İHTİYAÇ DUYULAN HALLER VE RAPORLARIN DÜZENLENMESİNE İLİŞKİN USUL VE ESASLAR

Pek çok farklı durumda, değişik amaçlarla hekim raporlarına ihtiyaç duyulabilmektedir. Bu bağlamda, kişilerin hastalanmaları durumunda ortaya çıkan istirahat ihtiyacı, işe giriş halinde işçinin sağlık durumunun tespiti, sürücü ehliyeti verilmesine engel bir durum olup olmadığının belirlenmesi gibi durumlar bu hallere örnek olarak gösterilebilmektedir. Hekim raporu ihtiyacının ortaya çıktığı hallerin oldukça çeşitli olması nedeniyle, hekim raporlarında yeknesaklık sağlanması güçtür. Söz konusu güçlük gözetilerek, uygulamada birlik sağlanabilmesi amacıyla Sağlık Raporları Usul ve Esasları Hakkında Yönerge (SRY) ile raporlara ilişkin bazı ortak esaslar ve formatlar belirlenmiştir. Yönerge, hekim raporuna ihtiyaç duyulan hallerin önemli bir kısmını sistematize etmiş olması açısından da oldukça önemlidir. Bu nedenle, hekim raporu gerektiren önemli durumlar incelenirken SRY yol gösterici olacaktır.

SRY’de, hekim raporuna ihtiyaç duyulan hallerden; istirahat ve iş göremezlik, engellilik ve özel gereksinimin varlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı personelinin, öğrencilerinin, öğrenci adaylarının ve askerlik yükümlülerinin görevlerine uygunluğunun tespiti, Emniyet Teşkilatına alınacak öğrenciler ve memurların atamaları, sürücü ve sürücü adayı belgesi düzenlenmesi, özel güvenlik görevlilerinin göreve uygunluğunun tespiti ve evlilik öncesi sağlık durumunun tespiti durumlarına işaret edilmiştir. Bu durumlarda düzenlenecek raporlara ilişkin usul ve esasların bir kısmı SRY’de düzenlenmiş; bazı esaslar bakımından ise ilgili mevzuat hükümlerine atıfta bulunulmuştur.

A. İSTİRAHAT VE İŞ GÖREMEZLİK HALİ

İş hayatı içerisinde hekim raporuna en çok gereksinim duyulan haller, istirahat ihtiyacının ortaya çıktığı, kişilerin iş göremez hale geldiği durumlardır. Bu gibi durumlarda ihtiyaç duyulan ve hekimler tarafından düzenlenen rapora “*istirahat ve iş göremezlik raporu*” adı verilmektedir. Değinen rapor uygulamada kısaca “iş göremezlik raporu” veya “istirahat raporu” olarak da adlandırılabilir.

İstirahat ve iş göremezlik raporu verilebilmesi için, kişiyi iş göremez hale getirip dinlenmesini gerektiren bir rahatsızlık durumunun söz konusu olması gerekmektedir. Bu

rahatsızlık, bir hastalıktan kaynaklanabileceği gibi, kaza geçirilmesi gibi bir durumdan da kaynaklanmış olabilecektir. Öte yandan, rahatsızlık fiziksel bir rahatsızlık olabileceği gibi, zihinsel (ruhsal) bir rahatsızlık da olabilir. Önemli olan, rahatsızlığın iş göremezliğe neden olmuş olmasıdır. Zira istirahat ve iş göremezlik raporu, ancak kişiyi iş göremez hale getiren rahatsızlıkların varlığı halinde düzenlenebilmektedir.⁶¹

“İş göremezlik” kavramı, işçinin çalışamama halini ifade etmektedir. İşçinin çalışamama halinin geçici veya kalıcı olmasına göre iş göremezlik, “geçici iş göremezlik” ve “sürekli iş göremezlik” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu ayırım, raporun düzenlenmesine ilişkin esaslar ve Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından sunulacak edimler bakımından değişikliğe sebebiyet vermesi nedeniyle önem arz etmektedir.⁶²

1. Geçici İş Göremezlik Hali

“Geçici iş göremezlik” kavramı SSİY m.38 (1) hükmünde tanımlanmıştır. Buna göre geçici iş göremezlik, “*sigortalının iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hâllerinde Kurumca yetkilendirilen hekim veya sağlık kurulu raporlarında belirtilen istirahat süresince geçici olarak çalışamama hâlidir*”. Hükümden anlaşıldığı üzere, geçici iş göremezliğe ilişkin rapor, tek hekim veya sağlık kurulu (heyet) tarafından verilebilecektir. Burada raporda verilecek iş göremezlik süresi önemlidir. SRY m.6(7) uyarınca, en fazla 10 güne kadar istirahat süresi verilecekse, raporun tek hekim veya aile hekimi tarafından verilmesinde sakınca yoktur. Kontrol muayenesi öngörülmüşse, bu süre 20 güne kadar uzayabilecektir. İstirahat için gerekli sürenin, azami 20 günlük süreyi aşması durumunda, raporun heyet tarafından verilmesi zorunludur.

Geçici iş göremezlikte, raporda belirlenen istirahat süreleri içerisinde, işveren raporlu işçiyi çalıştıramayacaktır. İşçi raporlu olduğu sürelerde, işyerine gelmek veya çalışmaya devam etmek durumunda değildir. Öte yandan işveren, işçinin çalışmadığı bu süre zarfında, işçinin iş görme ediminin karşı edimi olan ücret ödeme borcundan

---

⁶¹ Sözer, (Sosyal Sigortalar), s. 234.

⁶² Genel sağlık sigortası kapsamında SGK tarafından sunulacak edimlere ilişkin kapsamlı bir inceleme için bkz. Sözer, Ali Nazım: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısında Genel Sağlık Sigortasına İlişkin Düzenlemeler, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C.2, S.7, 2005, ss.1176– 1190, s.1181 vd. (Genel Sağlık Sigortasına İlişkin Düzenlemeler).

kurtulmaktadır. Yani, işçinin raporlu olup çalışmadığı süre için işçiye ücret ödemek zorunda değildir. İşçi, bu durumda yaşayacağı kazanç kaybını telafi edebilmek için SGK'ya başvurarak, şartları sağlaması halinde, “geçici iş göremezlik ödeneği” talep edebilecektir. SSIY m.38 (2) geçici iş göremezlik ödeneğini, “iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hâllerinde Kanunda belirtilen geçici iş göremezlik sürelerinde verilen ödenek” olarak tanımlamıştır. İşçiye raporlu olduğu dönemde ödenecek bu ödeneğin miktarının, işçinin istirahat süresi içerisinde çalışmış olsaydı alacağı ücrete eşit olmayacağını da belirtmek gerekir. İşçinin rahatsızlığı yatarak tedaviyi gerektiriyorsa alacağı ödenek, günlük kazancının yarısı esas alınarak hesaplanacaktır. Buna karşılık, rahatsızlığı ayakta tedaviyi gerektiriyorsa, alacağı ödenek günlük kazancının üçte ikisi üzerinden hesaplanacaktır.⁶³

İşçiler hem iş kazası veya meslek hastalığı kaynaklı rahatsızlıklarında hem de özel kaynaklı rahatsızlıklarında (iş kazası veya meslek hastalığı dışında kalan hastalıklar ve analık hali gibi durumlarda) bu ödeneye hak kazanabilecektir. Fakat bu rahatsızlıklarda, ödeneye hak kazanılabilmesi için aranan şartların daha ağır olduğunu ifade etmek gerekir.⁶⁴ Ödenek, iş kazası ve meslek hastalığı halinde, kişinin iş göremez duruma

---

⁶³ Geçici iş göremezlik konusunda detaylı bilgi için bkz. **Sözer**, (Sosyal Sigortalar), s.239-240; **Tuncay/Ekmeççi**, s.412 vd.; **Güzel /Okur /Caniklioğlu**, s.441 vd.; **Alper, Yusuf**: Sosyal Sigortalar Hukuku, 10. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2019, s.239 vd (Sosyal Sigortalar Hukuku); **Alper, Yusuf/Kılış, İlknur**: İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, 4. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018, s.269; **Korkusuz, Refik/Uğur, Suat**: Sosyal Güvenlik Hukuku, 5. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2016, s.294 vd. Öte yandan, 5510 Sayılı Kanun'un 21.maddesinin 3. fıkrası uyarınca, sigortalı işçinin hastalığı, çalışma mevzuatında sağlık raporu alınması gerektiği belirtilen işlerde, böyle bir rapora dayanmaksızın veya eldeki rapora aykırı olarak bünyeye elverişli olmadığı işte çalıştırılması, bu işe girmeden önce var olduğu tespit edilen veya bünyeye elverişli olmadığı işte çalıştırılması sonucunda meydana gelmiş ise; SGK tarafından sigortalıya ödenen geçici iş göremezlik ödeneğinin işverene ödettirileceğini belirtmek gerekir. Benzer şekilde, 5510 sayılı Kanun'un 76.maddesinin son fıkrasında da, ilgili kanunları gereğince sağlık raporu alınması gerektiği halde sağlık raporuna dayanmaksızın veya alınan raporlarda söz konusu işte çalışması tıbbî yönden elverişli olmadığı belirtildiği halde genel sağlık sigortalısını çalıştıran işverenlerden, bu nedenle SGK tarafından yapılan sağlık hizmeti giderlerinin tazmin ettirileceği düzenlenmiştir. Konuya ilişkin detaylı bilgi için bkz. **Alp, Nihat Seyhun**: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Rücu Davaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s.70 vd.

⁶⁴ Rahatsızlığa bir iş kazasının ya da meslek hastalığının sebebiyet vermediği hallerde, aranan şartlar farklılaşmaktadır. Hastalık halinde aranan şartlar için bkz. **Sözer**, (Sosyal Sigortalar), s. 232 vd.;

düştüğü her gün için ödenmekte iken; özel kaynaklı rahatsızlıklarda, iş göremezliğin başladığı üçüncü günden başlamak üzere her gün için ödenmektedir.⁶⁵

Buna karşılık, bağımsız çalışanlar, istirahat ve iş göremezlik raporu almaları halinde, iş göremezlik iş kazası veya meslek hastalığı gibi bir durumdan kaynaklanmıyorsa SGK'dan geçici iş göremezlik ödeneği talebinde bulunamayacaklardır.⁶⁶ Buna karşı iş göremezlik, iş kazası veya meslek hastalığından kaynaklanmışsa, kanunda aranan şartların sağlanması halinde, geçici iş göremezlik ödeneği talebinde bulunabilmeleri mümkündür.⁶⁷

Kamu görevlilerinin ise, 5510 sayılı Kanun uyarınca, geçici iş göremezlik halinde ödenek talebinde bulunmaları söz konusu değildir. Zira kamu görevlilerinin raporlu olduğu süreler içerisinde aylık haklarının korunduğu göz önünde bulundurulduğunda, bir kazanç kaybı yaşamayan kamu görevlilerinin SGK'dan ödenek talebinde bulunmasına cevaz verilmemesi isabetlidir.⁶⁸

Kamu görevlilerine verilecek istirahat ve iş göremezlik raporları bakımından SRY'nin bazı özel düzenlemelere yer verdiğine dikkat çekmek gerekir. Nitekim Yönergenin 6.maddesinin 1. fıkrası uyarınca, memur ve diğer kamu görevlilerine verilecek raporlarda, Sosyal Güvenlik Kurumu bünyesindeki "İş Göremezlik Uygulaması Sistemi"nin kullanılması, raporların bu sistem üzerinden düzenlenmesi gerekecektir. Bunun için öncelikle sistemden rapor provizyonu alınacaktır. Daha sonra, yapılan muayene ve tetkikler sonucunda, tıbben istirahati gerekli görülenlere, sistem üzerinden istirahat raporu düzenlenecektir. Sistem üzerinden tanzim edilen rapor, düzenleyen hekim tarafından rapor onaylanacaktır. Sistem üzerinden düzenlenen raporlar için çıktı

Alper/Kılış, s.267 vd.; **Tuncay/Ekmekçi**, s.389 vd.; **Güzel /Okur /Caniklioğlu**, s.412 vd.. Analık hali için bkz. **Sözer**, (Sosyal Sigortalar), s. 245 vd.; **Tuncay/Ekmekçi**, s.389 vd.; **Güzel /Okur /Caniklioğlu**, s.412 vd..

⁶⁵ **Sözer**, (Sosyal Sigortalar), s. 239 vd.; **Alper/Kılış**, s.268; **Tuncay/Ekmekçi**, s.422.; **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s.454 vd.

⁶⁶ **Sözer**, (Sosyal Sigortalar), s.241-243.

⁶⁷ Aranan şartlara ilişkin olarak bkz. **Sözer**, (Sosyal Sigortalar), s.369-370; **Alper/Kılış**, s.268; **Tuncay/Ekmekçi**, s.387.; **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s.390 vd.

⁶⁸ **Sözer**, (Sosyal Sigortalar), s.242-243.

alınmasına gerek olmayacaktır (SRY m.6/2). Öte yandan teknik sorunlar nedeniyle sistemden rapor alınamaması halinde, SRY'nin 1 Numaralı Ek'inde yer alan rapor formatının hekim tarafından manuel şekilde doldurulması gerekecektir. Henüz İş Göremezlik Uygulaması Sistemine dâhil olamamış sağlık hizmeti sunucularında da raporun, Ek-1'de yer alan formata uygun şekilde manuel olarak düzenlemesine izin verilmiştir (SRY m.6/4).

Memurların raporlarının hangi sağlık hizmeti sunucularında düzenlenebileceğine ilişkin de SRY'de özel düzenlemelere yer verilmiştir. Yönergenin 6.maddesinin 5. Fıkrasına göre, memurların raporlarının kendilerini tedavi eden kurum tabipliği, aile hekimliği veya SGK ile sözleşmeli sağlık hizmeti sunucuları tarafından düzenlenmesi esas olarak kabul edilmiştir. SGK ile sözleşmesi bulunmayan sağlık hizmeti sunucuları tarafından verilen ve istirahat süresi 10 günü geçmeyen raporların, SGK ile sözleşmeli sağlık hizmeti sunucusu hekim tarafından; istirahat süresi 10 günü aşan raporların ise SGK ile sözleşmeli sağlık hizmeti sunucusu sağlık kurulunca onandığı takdirde geçerli olacağı düzenlenmiştir.

2. Sürekli (Kalıcı) İş Göremezlik Hali

Sürekli iş göremezlik, iş kazası veya meslek hastalığı sebebiyle oluşan rahatsızlıklar nedeniyle meslekte kazanma gücünün kaybı durumunda söz konusu olur. Bunun için, rahatsızlık nedeniyle kişinin meslekte kazanma gücünün en az %10 azalmış olması gerekmektedir. Sürekli iş göremezlik durumunun, SGK tarafından yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularındaki sağlık kurullarının raporu ile tespit edilmesi halinde, kişilere “sürekli iş göremezlik geliri” ödenmesi söz konusu olacaktır. Meslekte kazanma gücündeki azalmaya ilişkin olarak yapılacak bu tespitin tek hekim tarafından gerçekleştirilmesine kanun cevaz vermemiştir. Sürekli iş göremezlik hallerinin heyet raporu ile tespiti şarttır.

Sürekli iş göremezlik geliri, işçiler ve bağımsız çalışanlar bakımından getirilen bir imkândır. Gelir, sigortalının meslekte kazanma gücündeki kayıp oranı dikkate alınarak hesaplanacaktır. Raporda, meslekte kazanma gücü kaybı %10 ila %99 arasında tespit edilmişse, kişi “sürekli kısmi iş göremez” olarak nitelendirilecektir. Kayıp %100 oranında

ise, “sürekli tam iş göremez” olarak değerlendirilecektir. Belirlenen orana göre, sürekli iş göremezlik gelirinin miktarı saptanacaktır.⁶⁹

Öte yandan, sürekli iş göremezlik geliri bağlanmasına neden olan iş kazası ve meslek hastalığı kavramlarının kamu görevlileri bakımından karşılığını, “vazife malullüğü” veya “vazife hastalığı” kurumları karşılamaktadır. Kamu görevlileri de vazife malullüğü ve vazife hastalığının söz konusu olması halinde, kamu görevlileri SGK’dan aylık talebinde bulunabileceklerdir.⁷⁰

B. ENGELLİLİK VE ÖZEL GEREKSİNİM HALİ

Hekim raporuna ihtiyaç duyulabilecek bir diğer hal, engellilik durumudur. 1/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’a göre engelli kavramı “fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi” ifade etmektedir (m.3/1/c). Engellilik durumu ise, “bireyin engelliliğini ve engellilikten kaynaklanan özel gereksinimlerini, uluslararası yöntemleri temel alarak belirleyen derecelendirmeler, sınıflandırmalar ve tanılamaları” ifade etmektedir (m.3/1/e).

Anayasa’nın 2.maddesi Türkiye Cumhuriyeti’ni “sosyal bir devlet” olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan Anayasa’nın 61. maddesinde, devlete engelli vatandaşları koruma görevini yüklenmiştir.⁷¹ Bu sebeple, sosyal bir devlet olan ülkemizde engellilere pozitif ayrımcılık yapılmakta, pek çok alanda çeşitli haklar tanınmaktadır. Toplu taşıma

---

⁶⁹ Sürekli iş göremezlik konusunda detaylı bilgi için bkz. **Sözer**, (Sosyal Sigortalar), s. 370; **Tuncay/Ekmekçi**, s.389 vd.; **Güzel /Okur /Caniklioğlu**, s.390 vd.; **Alper**, (Sosyal Sigortalar Hukuku), 245 vd.; **Alper/Kılış**, 269-270; **Korkusuz /Uğur**, s.289.

⁷⁰ Vazife malullüğü ve vazife hastalığı konularına ilişkin kapsamlı bilgi için bkz. **Sözer**, (Sosyal Sigortalar), s.242-243; **Arıcı**, s.354 vd. Ayrıca, 5510 sayılı Kanun m. 47 uyarınca, vazife malullüğü hükümleri uygulanacaklar için, hastalıklarının tedavisinin imkansız olması durumunda, buna ilişkin “kati (kesin) rapor” düzenlenmesinin söz konusu olduğunu da eklemek gerekmektedir.

⁷¹ Türk Hukukunda engellilerin korunması ve bu konuda yaşanan zorluklar konusunda bir inceleme için bkz. **İsbir, Eyyup Günay/Çubuk, Hülya**: Engellilerin Anayasal Haklarını Kullanmalarını Zorlaştıran Sebepler, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.1, 2018, ss.1-30.

araçlarının ücretsiz şekilde kullanılabilmesi⁷², gelir vergisi indiriminden yararlanılması⁷³, motorlu taşıtlar vergisi, emlak vergisi, özel tüketim vergisi (ÖTV) gibi çeşitli vergi türlerinde engellilere özel avantajlardan faydalanılması⁷⁴, sinemalarda indirimli bilet verilmesi⁷⁵ gibi haklar bunlara örnek olarak gösterilebilmektedir.

Değınilen haklardan yararlanılabilmesi için ilk basamak, engellilik durumunun hekim raporu ile tespit edilmesidir. Özürlüler Hakkında Veri Tabanı Oluşturulmasına ve Özürlülere Kimlik Kartı Verilmesine Dair Yönetmelik⁷⁶ uyarınca, rapor Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bir dilekçe ile birlikte sunulacaktır. Bunun üzerine, kişiye engelli kimlik kartı düzenlenecektir. Yönetmeliğın 5.maddesi uyarınca, engelli kimlik kartına sahip her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, mevzuatta münhasıran özürlülere tanınan hak ve hizmetlerden yararlanabilecektir. Kimlik kartına sahip olmayan engelli vatandaşlarımız ise, ilgili mevzuatla tanınan haklardan raporunu ibraz ederek faydalanabileceklerdir. Yönetmelikte, engelliliğı tespit eden raporun, sağlık kurulu raporu olması gerektiğine işaret edilmiştir (m.4). Tek hekim raporuyla engelliliğın tespiti söz konusu değildir.

Engellilik raporunun düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar özel yönetmeliklerle düzenlenmiş durumdadır. Erişkin bireyler için engellilik raporu tanzimi Erişkinler için

---

⁷² Söz konusu hak, 4.4.2014 tarihli ve 28931 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ücretsiz Veya İndirimli Seyahat Kartları Yönetmeliğı’nde düzenlenmiştir. Yönetmeliğe göre, engelliler, engelli kimlik kartını ibraz ederek şehir içinde ücretsiz seyahat edebileceklerdir. Ağır engellilerin refakatçilerine de aynı haktan istifade etme imkanı getirilmiştir.

⁷³ Gelir vergisi indirimleri, engellilik derecesine göre belirlenmektedir. Bkz. <https://www.gib.gov.tr/yararli-bilgiler/engellilik-indirimi-tutarlari> (E.T.15.4.2020).

⁷⁴ Engellilere sağlanan vergi avantajları hakkında kapsamlı bilgi için bkz. Engelliler İçin Vergi Rehberi, Gelir İdaresi Başkanlığı, Mayıs 2018,

<https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/yayinlar/engellilerrehberi2018.pdf> (E.T.15.4.2020).

⁷⁵ Söz konusu hak 22.11.2019 tarihli ve 30926 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’te düzenlenmiştir. Yönetmeliğe göre, engelli vatandaşlarımız engelli kimlik kartını ibraz ederek %50 indirimli şekilde bilet alabileceklerdir.

⁷⁶ RG. 19.07.2008 – 26941.

Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik⁷⁷ hükümleri dairesinde gerçekleştirilecektir. Çocuklar bakımından ise Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik⁷⁸ hükümleri dikkate alınacaktır. Nitekim SRY de bu raporlara ilişkin usul ve esasların belirlenmesi konusunda değinilen yönetmeliklere atıfta bulunmuştur (m. 7).

1. Erişkinlerde Engellilik Hali

Erişkinler için Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik m.4(1)(d) hükmü uyarınca, engelliliğin tespiti için hastanelerde erişkinlerin engellilik tespiti ile terör, kaza ve yaralanmaya bağlı durum bildirimine yönelik başvuruları değerlendirerek karar vermeye yetkilendirilmiş “engellilik sağlık kurulu” adı verilen özel bir sağlık kurulunun teşkili gerekmektedir. Söz konusu kurul, tek bir uzmanlık dalını ilgilendiren engel durumlarının tespitinde, ilgili uzmanlık dalından üç uzman hekimin katılımıyla oluşturulacaktır. Buna karşılık, birden fazla uzmanlık dalını ilgilendiren engel durumlarının tespitinde kurul, kurul başkanı ve iç hastalıkları uzmanı, göz hastalıkları uzmanı, kulak burun boğaz hastalıkları uzmanı, genel cerrahi uzmanı, ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı ve nöroloji uzmanı branşlarından uzman hekimler olmak üzere en az yedi daimi üyeden oluşacaktır. Hastanın teşhis ve tedavisinde bizzat görev almış hekim veya hekimler de sağlık kuruluna katılacaktır veya görüşünü kurula bildirecektir (m.6).

Engelli sağlık kurulu, “engelliler için sağlık kurulu raporu” düzenlemeye yetkilidir. Yönetmeliğin 4.maddesinin 1.fikrasının (f) bendine göre bu rapor, “*engellilik sağlık kurulu tarafından hazırlanan kişilerin engel ve sağlık durumlarını belirten belgeyi*” ifade etmektedir. Rapor için, bireyin kendisinin veya vasisinin, başvuru dilekçesi ile rapor vermeye yetkili olan sağlık kuruluşuna başvurması gerekmektedir. Değerlendirme için bireyin ve/veya vasisinin sağlık beyanına uygun olarak ilgili poliklinikler belirlenerek süreç başlatılacaktır. Engelli sağlık kurulu raporuna, engele ilişkin klinik bulgular, hastalıkların uluslararası sınıflandırılmasına ilişkin kodlar, radyolojik tetkikler, laboratuvar bilgileri, tanı, doku, organ ve/veya fonksiyon kaybı ile engel oranı

---

⁷⁷ RG. 20.02.2019 – 30692.

⁷⁸ RG. 20.02.2019 – 30692.

Yönetmeliğin ekinde yer alan muayene formuna uygun şekilde yazılacaktır. Raporun, başvurudan itibaren 30 gün içerisinde düzenlenmesi gerekmektedir (m.8).

Öte yandan, engelli sağlık kurulu, erişkinler için iş kazası veya meslek hastalığı dışındaki “terör, kaza ve yaralanmaya bağlı durum bildirir raporlar” da düzenlemeye yetkilidir. Bu raporlar da engelli sağlık kurulu raporları gibi, kişilerin engellilik oranlarına, engel durumlarına ilişkin bilgileri içermektedir. Ancak burada engellilik durumunun ortaya çıkmasına terör, kaza, yaralanma gibi özel bir neden sebebiyet vermiştir. Engelli sağlık raporlarının düzenlenmesi bakımından uygulama alanı bulan usul ve esaslar, erişkinler için terör, kaza ve yaralanmaya bağlı durum bildirir raporlar bakımından da uygulanacaktır (m.9).

2. Çocuklarda Özel Gereksinim Hali

Çocuklar bakımından uygulama alanı bulan Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik’te düzenlenen prosedür, erişkinler için geçerli olan engellilik tespiti prosedüründen farklıdır. İlgili Yönetmelikte “çocuk”, “18 yaşını doldurmamış birey” olarak tanımlanmıştır. Çocukların fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplar olması durumunda, söz konusu çocukların “engelli” olarak tanımlanmasından Yönetmelikte özellikle imtina edilmiş; “engelli” kelimesi yerine “özel gereksinim ihtiyacı olan çocuk” ifadesi kullanılmıştır. Bu bilinçli seçim, çocukların kendileriyle ilgili algılarının olumsuz etkilenmemesi, bu durumun gelişimlerinin önüne geçmemesinin sağlanması bakımından isabetlidir. Öte yandan, çocukların gelişim çağı içerisinde ihtiyaç duydukları özel gereksinimlerinin karşılanması durumunda engelliliğe yol açan fiziksel, zihinsel, ruhsal, duyuşal eksikliklerin tamamlanması, böylelikle 18 yaşını doldurdukları zaman “engelli” statüsünde sayılmamaları söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla, çocuklar bakımından “özel gereksinim ihtiyacı olan” ifadesinin kullanımı oldukça yerindedir.

Özel gereksinimi olan çocuklara, Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde “çocuklar için özel gereksinim raporu” ya da Yönetmelikte kullanılan kısaltma ile “ÇÖZGER” düzenlenmesi gerekmektedir. ÇÖZGER düzenleme yetkisi, “ÇÖZGER sağlık kurulu”na verilmiştir. ÇÖZGER sağlık kurulu, hastanelerde çocukların özel gereksinimlerinin tespiti ile terör, kaza ve yaralanma durum bildirimine yönelik başvuruları değerlendirerek karar vermeye yetkilendirilmiş kuruldur (m.4). ÇÖZGER sağlık kurulunda, çocukların özel gereksinimlerinin

değerlendirilmesi için hizmet içi eğitim aldığını belgelemiş, süreç koordinasyonu için başhekim tarafından yetkilendirilen çocuk sağlığı ve hastalıkları ana dal ya da çocuk sağlığı ve hastalıkları yan dal uzmanının bulunması zorunludur. Bu uzman “ÇÖZGER yetkili hekimi” olarak adlandırılmaktadır (m.4). ÇÖZGER yetkili hekiminin yanı sıra kurulda, tek bir uzmanlık dalını ilgilendiren özel gereksinim alanı için, o gereksinim alanını ilgilendiren branştan en az üç uzmanın da bulunması gereklidir. Tek bir uzmanlık dalını ilgilendiren özel gereksinim alanı, çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanlık alanını ilgilendiriyorsa kurul en az iki uzman ve ÇÖZGER yetkili hekiminden oluşacaktır.

Buna karşılık, birden fazla uzmanlık dalını ilgilendiren gereksinim tespitinde kurul, çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanları ya da yan dal uzmanları, göz hastalıkları uzmanı, kulak burun boğaz hastalıkları uzmanı, çocuk cerrahisi uzmanı, çocuk nörolojisi uzmanı, çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı, fiziksel tıp ve rehabilitasyon uzmanı, ortopedi ve travmatoloji uzmanları arasından en az dört uzman hekim, kurul başkanı ve ÇÖZGER yetkili hekimi olmak üzere en az 6 daimi üyeden oluşacaktır. Çocuğu izleyen hekim varsa, o da kurula dâhil edilecektir (m.6).

ÇÖZGER düzenleme usulü Yönetmeliğin 8.maddesinde belirlenmiştir. Rapor için, çocuğun velisi veya vasisi ya da bakım ve gözetiminden sorumlu olarak yetkilendirilmiş gerçek ya da tüzel kişiler, başvuru dilekçesi ile ÇÖZGER vermeye yetkili olan sağlık kuruluşuna başvuracaktır. Sağlık kuruluşunda çocuğu takip etmekte olan hekim, yoksa ÇÖZGER yetkili hekimi süreci başlatacaktır. ÇÖZGER yetkili hekimi veya takip eden hekim, aileden çocuğun temel gereksinimleri hakkında bilgi alacaktır. ÇÖZGER vermeye yetkili sağlık kuruluşunda, çocuk başvuru öncesinde izlenmekte ise tanısı ve özel gereksinimleri için çocuğu izleyen uzmanlardan görüşleri istenecektir. Çocuğun özel gereksinim durumuna ilişkin tanılar ve bilgiler değerlendirilerek, rapor tanzim edilecektir. Raporda özel gereksinim durumuna ilişkin tanılar, hastalıkların uluslararası sınıflandırılmasına ilişkin kodlar, klinik bulgular, radyolojik tetkikler ve laboratuvar bilgileri, işlev ve etkinlik kısıtlılıkları ile çocuğun özel gereksinimleri ve gerekli olan hizmetler yazılacaktır. Raporun, başvuru tarihinden itibaren en geç 30 gün içerisinde düzenlenmesi gerekmektedir (m.8).

Erişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da “terör, kaza ve yaralanmaya bağlı durum bildirir raporlar”ının düzenlenmesi söz konusu olabilmektedir. Bu raporlar da ÇÖZGER

sağlık kurulu tarafından düzenlenecektir ve raporların düzenlenmesi bakımından Yönetmeliğin 8.maddesinde belirlenen ÇÖZGER düzenleme usul ve esasları uygulama alanı bulacaktır (m.9).

C. TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ, JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI, SAHİL GÜVENLİK KOMUTANLIĞI PERSONELİNİN, ÖĞRENCİLERİNİN, ÖĞRENCİ ADAYLARININ VE ASKERLİK YÜKÜMLÜLERİNİN GÖREVLERİNE UYGUNLUĞUNUN TESPİTİ

Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personeli, öğrencileri ve bunların adayları ile askerlik yükümlülerinin görevlerine uyarlık bakımından sağlık yeteneklerini tespit etmek amacıyla hekim raporuna ihtiyaç duyulmaktadır. Bu raporların düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Sağlık Yeteneği Yönetmeliği⁷⁹ ve Türk Silahlı Kuvvetleri Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Personelinin Sağlık Muayene Yönergesinde belirlenmiştir.

Askerlik yükümlülerinin alacağı raporları, aile hekiminin düzenlemesi esastır. Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Sağlık Yeteneği Yönetmeliği m.4(1) uyarınca, 25/6/2019 tarihli ve 7179 sayılı Askeralma Kanunu gereğince yükümlülerin sağlık muayeneleri, askerlik şubelerinin bulunduğu yerlerde, öncelikle varsa kayıtlı olduğu aile hekimi tarafından, yoksa en yakın resmi sağlık kuruluşunda tek hekim tarafından yapılacaktır. Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personeli, öğrencileri ve bunların adayları bakımından ise raporlar, aile hekimi veya tek hekim tarafından değil, yetkili sağlık kuruluşlarında yer alan sağlık kurulları tarafından tanzim edilecektir.

Bu konuda, SRY m.8(2) uyarınca, Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan Türk Silahlı Kuvvetleri Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Sağlık Kurulu Raporu Vermeye Yetkili Sağlık Kuruluşları Listesi'nde yer alan sağlık hizmet sunucuları yetkili kılınmıştır. Uçucu sağlık raporları ile denizaltıcı ve dalgıç sağlık

---

⁷⁹ RG. 11.11.2016 – 29885.

raporları ise sadece Uçucu, Denizaltıcı ve Dalgıç Sınıfı Raporları Vermeye Yetkili Hastaneler Listesi'nde yer alan hastanelerde düzenlenebilecektir (SRY m.8/3).

Öte yandan SRY m.8(4) hükmünde, hekim raporu için başvuracak tüm personelin ve askerlik yükümlülerinin, ilgili makamlarca düzenlenen sevk kâğıdı ile hastaneye müracaat etmesi gerektiği düzenlenmiştir. Sevk kâğıdını düzenleyen makam tarafından personelin ne maksatla muayene edileceği sevk kâğıdında belirtilecektir. Yatarak tedavi gören personelden ayrıca sevk kâğıdı istenmeyecektir. Hastaneye yapılan müracaat üzerine, müracaat edenin sağlık yeteneklerinin tespitine ilişkin bilgileri içerir sağlık raporu düzenlenecektir.

D. EMNİYET TEŞKİLATINA ALINACAK ÖĞRENCİLER VE MEMURLARIN ATANMASI

Tıpkı Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'na alınacak öğrencilerde ve personelde olduğu gibi, Emniyet Teşkilatı bünyesinde Polis Okuluna alınacak öğrenciler ve teşkilat içerisinde yapılacak memur atamaları için de hekim raporuna ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda Emniyet Teşkilatı Sağlık Şartları Yönetmeliği⁸⁰ hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

İlgili Yönetmeliğe göre, öğrenci adaylarının, öğrencilerin ve ataması yapılacak memurların sağlık durumunun sağlık kurulları tarafından tespiti gerekmektedir. Bu sağlık kurullarının, tam teşekküllü hastanelerde olması şarttır. Tam teşekküllü hastane, Yönetmeliğin 4.maddesinin 1.fikrasının (m) bendine göre, ilgili branşlarda uzman hekimi bulunan, gerekli laboratuvar testleri ile gerekli radyolojik ve görüntüleme yöntemlerini uygulayabilen, organ ve sistem fonksiyonlarının tespitinde kullanılan fonksiyon tespit yöntemlerini uygulama kapasitesi olan veya her branşa ait kliniği olmasa bile özel branşlar için kurulan ve Sağlık Bakanlığınca sağlık kurulu raporu düzenleme yetkisi verilen devlet hastaneleri, devlet eğitim ve araştırma hastaneleri ve üniversitelere bağlı hastanelerdir.

---

⁸⁰ RG. 3.1.2018 – 30290.

E. SÜRÜCÜ VE SÜRÜCÜ ADAYI BELGESİ DÜZENLENMESİ

Sürücü ya da uygulamada yaygın şekilde kullanılan adıyla “ehliyet” düzenlenmesi durumunda, hekim raporuna ihtiyaç duyulmaktadır. Zira sürücü belgesi alınabilmesi için hekim raporu alınması şart koşulmuştur. Öte yandan sürücü adayı belgesi düzenlenmesi durumunda da hekim raporuna ihtiyaç vardır. Sürücü belgesi, araç kullanmada yeterliliği gösterir iken; sürücü adayı belgesi, trafikte araç kullanabilmeleri için kursiyerlere verilen geçici mahiyette bir sertifikadır.⁸¹ Her iki belgenin düzenlenebilmesi için de öncelikle hekim raporu alınması gerekmektedir.

Hekim raporunun düzenlenmesi bakımından, Sağlık Bakanlığına ve üniversitelere bağlı sağlık tesisleri, aile sağlığı merkezleri ve Sağlık Bakanlığı tarafından ruhsatlandırılmış özel sağlık kuruluşlarında çalışan hekim/uzman hekimler yetkili kılınmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığınca verilen eğitim sonrasında sürücü belgesi alacak personelin sağlık raporları kendi kurum hekimliklerince düzenlenebilecektir (SRY m.11).

Sürücü ve sürücü adayı belgeleri için gerekli sağlık raporlarının formatı Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı tarafından ortaklaşa olarak düzenlenerek yayımlanmıştır. Hazırlanan şablon dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, sürücü veya sürücü adayının kimlik bilgileri yazılacaktır (SRY m.13). İkinci bölüm ise, aile sağlığı merkezleri veya özel sağlık kuruluşlarında görevli pratisyen hekim veya aile hekimi tarafından doldurulacak kısımdır (SRY m.14). Üçüncü kısım, sağlık tesisleri/özel sağlık kuruluşlarında görevli ilgili uzman hekim veya uzman hekimler tarafından doldurulacaktır (SRY m.15). Son olarak dördüncü kısım ise, özel tertibatlı motorlu araç kullanılması gereken durumda, Sağlık Bakanlığı İl veya İlçe Sağlık Müdürlüğü bünyesinde kurulan komisyon tarafından doldurulacaktır. Komisyon, il sağlık müdürü veya görevlendireceği il sağlık müdürlüğü görevlisinin başkanlığında, Ortopedi ve Travmatoloji, Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon, Nöroloji uzmanları ve valilikçe kamu kurum/kuruluşlarından veya ilgili meslek odalarından görevlendirilecek bir makine mühendisinden oluşacaktır. İhtiyaç duyulması halinde komisyona İç Hastalıkları, Ruh

---

⁸¹ www.surucukurslari.com (E.T. 17.04.2020).

Sağlığı Hastalıkları, Kulak Burun Boğaz uzman hekimleri ve elektrik mühendisi de dâhil edilecektir. Komisyon, sürücü veya sürücü adayının özel tertibat olmaksızın araç kullanabileceğine veya sürücü olamayacağına karar verebilecektir (SRY m.16).

F. ÖZEL GÜVENLİK GÖREVLİSİ ADAYLARININ GÖREVE UYGUNLUĞUNUN TESPİTİ

Özel güvenlik görevlisi olacak kişilerin göreve uygunluğunun tespit edilebilmesi için de hekim raporu gerekmektedir. Bu hususta, Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik⁸² hükümleri uygulama alanı bulacaktır. İlgili Yönetmeliğin 18.maddesi uyarınca, özel güvenlik görevlisi çalışma izni verilebilmesi için, bir hastaneden veya yeterli bir sağlık kuruluşundan alınan “özel güvenlik görevlisi olur” ibareli sağlık raporu gerekmektedir. Sağlık raporunun, özel güvenlik görevlisi adayının psikiyatrik bir hastalık veya kişilik bozukluğu (Psikopati); alkol ve uyuşturucu bağımlılığı olmadığını; özel güvenlik hizmetini yerine getirmesine engel teşkil edebilecek nörolojik rahatsızlığı olmadığını; körlük veya gece körlüğü olmadığını; özel güvenlik hizmetini yapmasını engel teşkil edebilecek işitme kaybı olmadığını göstermesi şart koşulmuştur. Raporun bir sağlık kurulundan alınması gerekmektedir. Tek hekim veya aile hekimi tarafından bu raporların düzenlenebilmesi mümkün değildir. SRY m.18 (2) uyarınca, muayene, Psikiyatri, Nöroloji, Göz ve Kulak Burun Boğaz muayeneleri bulunmak şartı ile ilgili sağlık kurulunca uygun görülecek diğer branş muayenelerini içerecektir.

Silahlı özel güvenlik görevlisi adayları bakımından ise, daha detaylı bir rapor alınması gerekmektedir. Silahlı özel güvenlik görevlilerinin sağlık durumlarının değerlendirileceği kurullarda, SRY m.19 (2) uyarınca, Psikiyatri, Nöroloji, Göz, Kulak Burun Boğaz, Ortopedi ve Dâhiliye muayeneleri bulunmak şartı ile ilgili sağlık kurulunca uygun görülecek diğer branş muayeneleri gerçekleştirilecektir.

G. SİLAH BULUNDURMA VEYA TAŞIMA RUHSATI VERİLMESİ

Silah bulundurma ve taşıma ruhsatı almak isteyenlerin de muayene olması ve sağlık durumlarının hekim raporu ile tespit edilmesi gerekmektedir. Silah ruhsatı almak

---

⁸² RG. 07.10.2004 – 25606.

isteyenlerin muayeneleri, Sağlık Bakanlığına ve Üniversitelere bağlı sağlık hizmet sunucuları tarafından, SRY’de yer alan ilgili hükümlere göre yapılacaktır. Kişi hakkında “durum bildirir sağlık kurulu raporu” düzenlenecektir (SRY m.21/1). Tek hekimin veya aile hekiminin bu raporu düzenleyebilmesi söz konusu değildir.

Silahın kullanılabilmesi ile ilgili fiziksel ve ruhsal yeterlilik düzeyleri Psikiyatri, Nöroloji, Ortopedi, Göz, Kulak Burun Boğaz hekimlerince değerlendirilecektir. Diğer bölüm muayenelerine ihtiyaç duyulan durumlarda, ilgili sağlık kurulu tarafından kişinin muayenesinin ilgili bölüme de yaptırılabilmesi mümkündür. Rapor sonucuna sağlık kurulu tarafından karar verilecektir (SRY m.21/2).

Silah almak isteyen kişinin muayenesinin mevcut durumuna göre yapılması esastır. Bununla birlikte, hastalıkları bulunan fakat silah ruhsatı verilmesine esas teşkil edecek sağlık kurulu raporu alabilecek düzeyde yeterli görülenlerden, zamanla hastalığının kötüleşebilme ihtimali bulunanlara, kontrol muayenesi zorunluluğu da getirilebilecektir. Öngörülen kontrol muayenesinin sonunda, ilgili branşın uzman doktorunun görüşlerini içeren sağlık raporu düzenlenecektir. Bu raporda, kontrol muayenesini yapan branş veya branşlar dışında, silah ruhsatı alınabilmesine dair raporda bulunması gereken diğer branş veya branşların muayene ve onaylarının bulunması zorunlu değildir. Ancak branş hekimi uygun görmesi halinde hastayı kurul raporu alınması için kurula sevk edebilecektir (SRY m.29).

H. EVLİLİK ÖNCESİ SAĞLIK DURUMUNUN TESPİTİ

Ülkemizde hekim raporuna en çok ihtiyaç duyulan hallerden biri, kişilerin evlenmesi aşamasında ortaya çıkmaktadır. 22/22/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 136.maddesi uyarınca, evlenme başvurusunda bulunan kişilerin evlenmeye engel bir hastalıkları olmadığını gösteren sağlık raporunu, müracaatlarında evlendirme memurluğuna vermeleri zorunludur. Öte yandan 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu’nun 122.maddesinde de, evlenecek kişilerin evlenmeden önce tıbbi muayeneye tâbi olduğu düzenlenmiştir. Evlendirme Yönetmeliği⁸³’nin 15.maddesinde de, sağlık raporunun olmaması evlenme engeli olarak düzenlenmiştir.

---

⁸³ RG. 7.11/1985 – 18921.

Evlenme öncesi yapılan, kişilerin evlenmeye engel bir hastalığının tespit edilmesine yönelik muayene “evlilik muayenesi” olarak adlandırılmaktadır. Muayenede, Umumi Hıfzısıhha Kanunu’nun 123.ve 124.maddelerinde düzenlenen evlenmeye engel hastalıklardan birinin olup olmadığı araştırılacaktır.⁸⁴ Yapılacak muayeneye ilişkin usul ve esaslar, oldukça eski tarihli bir düzenleme olan Evlenme Muayenesi Hakkında Nizamname’de⁸⁵ hükme bağlanmıştır.⁸⁶

Evlilik muayenesinin, kişilerin ikamet ettikleri bölgedeki Aile Sağlığı Merkezlerindeki aile hekimleri tarafından yapılması ve rapora bağlanması esastır. Diğer bir deyişle, evlilik için aile hekimi raporu gerekmektedir. ASM’ler gibi, Sağlık Bakanlığı Taşra Teşkilatı içerisinde yer alan Toplum Sağlığı Merkezlerindeki de (TSM)⁸⁷ evlilik öncesi sağlık danışmanlığı yapılmakta ise de; Toplum Sağlığı Merkezleri, evlilik sağlık raporunun alınması için kişileri genellikle ASM’lerdeki aile hekimlerine yönlendirmektedir. Raporun TSM’lerde düzenlenmesi halinde, ASM’deki aile hekimi tarafından onaylanması gerekecektir. Aynı şekilde, evlilik muayenesi işlemleri, devlet hastaneleri

---

⁸⁴ Umumi Hıfzısıhha Kanunu’nun 124.maddesine göre, “*Frengi, belsoğukluğu ve yumuşak şankr ve cüzzama ve bir marazı akliye müptela olanların evlenmesi memnudur. Bu hastalıklar usulü dairesinde tedavi edilip sirayet tehlikesi geçtiğine veya şifa bulduğuna dair tabip raporu ibraz olunmadıkça musapların nikahları aktolunmaz.*” Kanununun 124.maddesine göre ise, “*İlerlemiş sari vereme musap olanların nikahı altı ay tehir olunur. Bu müddet zarfında salah eseri görülmezse bu müddet altı ay daha temdit edilir. Bu müddet hitamında alakadar tabipler her iki tarafa bu hastalığın tehlikesini ve evlenmenin mazarratını bildirmeğe mecburdur.*”

⁸⁵ RG. 21.9.1931 – 1904.

⁸⁶ Yapılan muayenelere ilişkin kapsamlı bilgi için bkz. **Yıldırım, Elif Bilge/Mutlu, Hasan Hüseyin/Sağlam, Zuhâl Aydan:** Aile Hekimliği Polikliniğine Evlilik Raporu İçin Başvuran Bireylerin Değerlendirilmesi, Konuralp Tıp Dergisi, C.7, S.2, 2015, ss.99-102.

⁸⁷ 5.2.2015 tarihli ve 29258 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Toplum Sağlığı Merkezi ve Bağlı Birimler Yönetmeliği’nde “toplum sağlığı merkezi”, “*Bölgesinde yaşayan toplumun sağlığını korumak ve geliştirmek maksadıyla sağlıkla ilgili risk ve sorunları belirleyen, bunlarla ilgili düzeltici ve önleyici faaliyetleri gerçekleştiren; birinci basamak koruyucu, iyileştirici ve rehabilite edici sağlık hizmetlerini koordine eden ve bu hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde sunulmasını izleyen, değerlendiren, denetleyen ve destekleyen; bölgesinde bulunan sağlık kuruluşları ile diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonu sağlayan sağlık kuruluşu*” olarak tanımlanmıştır (m.4/1/n). TSM’lere ilişkin detaylı bilgi için bkz. **Sözer,** (Sağlık Sigortası), s.93-95.

ve özel hastaneler tarafından da yapılabilecek ise de; hastanelerde düzenlenen raporların, ASM'lerdeki aile hekimleri tarafından onaylanması şarttır. Aksi takdirde raporlar geçerli sayılmayacaktır.⁸⁸

Evlilik öncesi sağlık raporu verilebilmesi için adayların sağlık kuruluşuna birlikte gelmeleri ve danışmanlık hizmetini birlikte almaları esastır. Fakat zorunlu hallerde ayrı hekimler tarafından da sağlık raporu düzenlenebilecektir. Kural olarak muayeneyi aile hekimi gerçekleştirecektir. Muayenenin ASM dışında bir yerde yapılması halinde, pratisyen hekimler muayene edebilecektir. Ancak gerekli hallerde, kişilerin uzman hekime veya sağlık kuruluna sevk edilmesi söz konusu olabilecektir.⁸⁹

SONUÇ

Çalışmada hekim raporuna ihtiyaç duyulan hallerden uygulamada en çok karşılaşılan durumlar ele alınmaya çalışılmıştır. Bu noktada, 30.09.2019 tarihli Sağlık Raporları Usul ve Esasları Hakkında Yönerge yol gösterici olmuştur. Yönerge'den yola çıkılarak çalışma kapsamında, istirahat ve iş göremezlik hali, engellilik ve özel gereksinim hali, Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı personelinin görevlerine uygunluğunun tespiti, Emniyet Teşkilatına alınacak öğrenciler ve memurların atanması, sürücü ve sürücü adayı belgesi düzenlenmesi, özel güvenlik görevlisi adaylarının göreve uygunluğunun tespiti, silah bulundurma veya taşıma ruhsatı verilmesi, evlilik öncesi sağlık durumunun tespiti durumlarında ortaya çıkan hekim raporu ihtiyacı ve belirtilen durumlarda düzenlenen raporlara ilişkin mevzuat hükümleri

---

⁸⁸Evlilik Öncesi Muayene ve Danışmanlık Rehberi, T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Kadın ve Üreme Sağlığı Daire Başkanlığı, Ankara, 2013, <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/10503,evlilik-oncesi-muayene-ve-danismanlik-rehberipdf.pdf?0> (E.T. 20.04.2020).

⁸⁹ Evlilik Öncesi Muayene ve Danışmanlık Rehberi, T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Kadın ve Üreme Sağlığı Daire Başkanlığı, Ankara, 2013, <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/10503,evlilik-oncesi-muayene-ve-danismanlik-rehberipdf.pdf?0> (E.T. 20.04.2020).

ele alınmıştır. Bu bağlamda, her bir durumda düzenlenecek raporun türü, raporun düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yapılan incelemede; hekim raporuna gereksinim duyulan hallerin çok çeşitli olması nedeniyle raporların farklı usul ve esaslara göre düzenlenmesinin uygulamada yarattığı karışıklığın önüne geçmek amacıyla çıkarılan Sağlık Raporları Usul ve Esasları Hakkında Yönerge'nin bu gayeye ulaşma konusunda yetersiz kalabileceği sonucuna varılmaktadır. Zira Yönerge'nin pek çok hükmünde sadece ilgili mevzuata atıfta bulunmakla yetinilmiştir. Dolayısıyla, Yönerge hükümleri çerçevesinde uygulamada düzenlenen raporlarda tam anlamıyla bir yeknesaklık sağlanması mümkün gözükmemektedir.

Buna karşılık Yönerge'de, hekim raporlarının düzenlenmesine ilişkin usul ve esasları belirleyen dağınık mevzuat hükümlerinin belirli bir düzenleme çerçevesinde gösterilmesi, uygulamadaki karışıklıkların önüne geçilmesi bakımından katkı sağlayabilecektir. Öte yandan "İş Göremezlik Uygulaması Sistemi" gibi elektronik raporlama sistemlerini düzenleyip belirli esaslara bağlaması nedeniyle, ülkemizde sunulan sağlık hizmetlerinin çağımızın gerektirdiği teknolojik düzeyde yürütülebilmesi açısından faydalı olabilecektir.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

Aküzüm, Ural: Türk İdare Hukukunda Sözleşmeli Personel Kavramı ve Sözleşmeli Personelin Sahip Olduğu Haklar, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C.14, S.53, 2017, ss.163-194.

Alp, Nihat Seyhun: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Rücu Davaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

Alper, Yusuf/Kılış, İlknur: İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, 4. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018.

Alper, Yusuf: Sosyal Sigortalar Hukuku, 10. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2019, (Sosyal Sigortalar Hukuku).

Andaç, Faruk: Sosyal Güvenlik Hukuku ve İlgili Kuruluşlar, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Arıcı, Kadir: Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Gazi Kitabevi, Ankara, 2015.

Atıcı, Elif: Hasta-Hekim İlişkisi Kavramı, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, C.1, S.33, 2007, ss.45-50.

Barlıoğlu, Hüseyin Cem: Defansif Tıp Unsuru Olarak Tıbbi Malpraktis, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

Cengiz, İhtar/Küçükay, Alper: Tıbbi Malpraktis, Tıbbi Malpraktisin Psikolojik Boyutları ve Özel Hastanede Çalışan Hekimin Tıbbi Malpraktisten Doğan Hukuki Sorumluluğu, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.37, 2019, ss. 107-131.

Demir, Simge: Kamu Görevlisi Hekimlerin Tıbbi Müdahaleden Kaynaklanan Sorumluluğu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

Doğmuş, Simay: AİHS Işığında Devletlerin Yaşama Hakkına İlişkin Pozitif Yükümlülükleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

Doru, Seyit Rasim: Türk Hukukunda Yargı Kararları Işığında Mecburi Hizmet Yükümlülüğü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2012.

Duysak, Merve: Hekimin Tıbbi Uygulama Hatalarından Doğan Cezai Sorumluluğu, Hukuk Gündemi Dergisi, S.3, 2009, ss.25-39.

Er, Ünal: Sağlık Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2008.

Evren, Çınar Can/Uçar, İsmail: Kamu Görevlileri Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

Gökcan, Hasan Tahsin: Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204), Ankara Barosu Dergisi, S.3, 2009, ss.93-126.

Gökcen, Ahmet: Belgede Sahtecilik Suçları, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza/Caniklioğlu, Nurşen: Sosyal Güvenlik Hukuku, 18. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020.

Hakeri, Hakan: Tıp Hukuku, 19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

Hatırnaz Erol, Gültezer: Özel Hastanelerin Hukuki Sorumluluğu ve Hasta Hakları, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.

İsbir, Eyyup Günay/Çubuk, Hülya: Engellilerin Anayasal Haklarını Kullanmalarını Zorlaştıran Sebepler, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.1, 2018, ss.1-30.

Korkusuz, Refik/Uğur, Suat: Sosyal Güvenlik Hukuku, 5. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2016.

Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

Sabuncu, Hilal: İşyerlerinde Birincil Sağlık Hizmetleri, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C.2, S.7, 2005, ss.1093-1102.

Sancaktar, Oğuz/Önüt, Lale Burcu/Doğan, Eser Us/Kasapoğlu Turhan, Mine/Seyhan, Serhan: İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

Savaş, Halide: Yargıya Yansıyan Tıbbi Müdahale Hataları, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

Sözer, Ali Nazım: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısında Genel Sağlık Sigortasına İlişkin Düzenlemeler, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C.2, S.7, 2005, ss.1176– 1190, (Genel Sağlık Sigortasına İlişkin Düzenlemeler).

Sözer, Ali Nazım: İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 4. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2019, (Sosyal Sigortalar).

Sözer, Ali Nazım: Türk Genel Sağlık Sigortası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014, (Sağlık Sigortası).

Süzek, Sarper: İş Hukuku, 16. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Tezcan, Durmuş/Erдем, Mustafa Ruhan/Önok, Murat: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

Tuncay, Can/Ekmekçi, Ömer: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 17. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Tunçer, Polat: Sağlık Hukuku Temel Bilgileri, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Türkmen, Ali: Hasta ve Hekim Hukuku, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

Yıldırım, Elif Bilge/Mutlu, Hasan Hüseyin/Sağlam, Zuhale Aydan: Aile Hekimliği Polikliniğine Evlilik Raporu İçin Başvuran Bireylerin Değerlendirilmesi, Konuralp Tıp Dergisi, C.7, S.2, 2015, ss.99-102.

Yuvalı, Ertuğrul: İş Güvenliği Uzmanları ve İşyeri Hekimlerinin İş Güvencesi, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C.13, S.50, 2016, ss.851-884.

Elektronik Kaynaklar

Engelliler İçin Vergi Rehberi, Gelir İdaresi Başkanlığı, Mayıs 2018, <https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/yayinlar/engellilerrehberi2018.pdf> (E.T.15.4.2020).

Evlilik Öncesi Muayene ve Danışmanlık Rehberi, T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Kadın ve Üreme Sağlığı Daire Başkanlığı, Ankara, 2013, <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/10503,evlilik-oncesi-muayene-ve-danismanlik-rehberipdf.pdf?0> (E.T. 20.04.2020).

http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/Haberler/haber_20200317_51

(E.T.15.04.2020).

<https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ailehekimligi/t%C3%BCrkiye-de-aile-hekimli%C4%9Fi.html> (E.T. 29.3.2020).

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/uigm/sikca-sorulan-sorular/> (E.T. 10.3.2020).

<https://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/engellilik-indirimi-tutarlari> (E.T.15.4.2020).

<https://www.memurlar.net/haber/709350/12-baslikta-sozlesmeli-personel-ile-memurlar-arasindaki-farklar.html> (E.T.20.04.2020).

<https://www.saglik.gov.tr/TR,10737/saglik-hizmetleri-genel-mudurlugu.html> (E.T.1.4.2020).

<https://saglikmevzuat.wordpress.com/2010/01/03/dahili-ve-cerrahi-branslar/> (E.T. 1.8.2020).

TDK Güncel Türkçe Sözlük, www.sozluk.gov.tr

Türk Tabipler Birliği Özel Hekimlik Kolu, Özel Sağlık Sektöründe Çalışma ve Ücretlendirme Biçimleri, Türk Tabipler Birliği Yayınları, İstanbul, 2018, https://www.ttb.org.tr/kutuphane/calisma_bicimleri.pdf (E.T.17.3.2020).

www.kazanci.com

<https://www.devletdestekli.com/ozel-hastane-raporu/> (E.T. 1.4.2020).

<http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/> (E.T. 04.04.2020).

www.surucukurslari.com (E.T. 17.04.2020).

**SERİ MUHAKEME VE BASİT YARGILAMA USULLERİNİN ÖZELLİKLERİ
VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ ÇERÇEVESİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Av. Elif ER*

ÖZET

Ceza Muhakemesi Kanunu'na, 7188 sayılı Kanunla “*Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü*” adlı yeni muhakeme usulleri girmiştir. Her iki muhakeme usulü, mahkemelerin aşırı iş yükünü azaltma, usul ekonomisine katkı sağlama ve bozulan kamu düzenini kısa sürede yeniden sağlamayı amaçlamaktadır. Böylece, ceza muhakemesi hukukunun uzun süreçleri kısalmaktadır. Bu muhakeme usullerinin uygulanması ile birlikte makul sürede yargılanma sağlanmış olsa da; gerçek anlamda bir yargılama olmadığı gerekçesiyle, ceza muhakemesi hukuku temel ilkelerinin ihlali gündeme gelmektedir. Bu çalışmada yeni muhakeme usulleri olan seri muhakeme ve basit yargılama usulünün uygulama esasları ve ortaya çıkabilecek sorunlar ele alınarak, adil yargılanma hakkının ne ölçüde yerine getirildiği açıklığa kavuşturulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Seri Muhakeme, Basit Yargılama Usulü, Yeni Muhakeme Usulleri, Adil Yargılanma Hakkı, Ceza Muhakemesi Hukukunun Temel İlkeleri.

**THE CHARACTERISTICS AND EVALUATION OF QUICK TRIAL AND
SIMPLIFIED PROCEEDING WITHIN THE FRAMEWORK OF THE
PRINCIPLES OF CRIMINAL PROCEDURE LAW**

ABSTRACT

Within the scope of the law of criminal procedures, the recently issued law with 7188th serial number has introduced novel two trial procedures titled with “*Quick Trial*” and “*Simplified Proceeding*”. Both procedures aim to reduce the current substantial workload of courts, to increase economic efficiency of legal procedures, and to restore the disturbed public order within shorter legal period. Thus, longer periods required to maintain legal processes for criminal procedure are aimed to be shortened. Even though fair legal procedure period length has been attained after launch of aforesaid trial procedures, the fact that there is no trial in real terms on the basis of breach of the

---

* Avukat, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Doktora Programı Öğrencisi, ereeliff@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5785-3501.

fundamentals of the criminal law procedures comes to prominence. In an attempt to elucidate to the extent of how fair trial right is accomplished, the objective of the present study is to evaluate the procedures drawn by the codes of practices of both “*Quick Trial*” and “*Simplified Proceeding*” as well as the issues potentially accompanied.

Keywords: Quick Trial, Simplified Proceeding, New Trial Procedures, Fair Trial Right, Fundamental Principles of the Law of Criminal Procedure.

GİRİŞ

Cumhuriyet savcısının kamu davasını açmada takdir yetkisi bulunsa da, bu yetki istisnai olup ceza muhakemesinde asıl hakim ilke, kamu davasının açılmasının mecburiliği ilkesidir⁹⁰. Ancak en basit uyuşmazlıklar dahi, tarafların alternatif çözüm yollarına olan yaklaşımlarının olumsuz olması nedeniyle geleneksel ceza muhakemesi süreçlerinin tamamı gerçekleştirilerek çözülmeye çalışılmaktadır⁹¹. Bu durum ise beraberinde muhakemenin uzaması, yargıda iş yükünün giderek artması, bozulan kamu düzeninin yerine getirilmesinin zaman alması ve toplumun adalete olan güveninin sarsılması gibi sorunlara yol açmaktadır. Geleneksel ceza muhakemesi sürecinin uzun ve zahmetli olması, pek çok ülkede “*seri muhakeme, hızlandırılmış muhakeme, ceza kararnamesi veya savcı-sanık pazarlığı*” gibi farklı isimlerle karşımıza çıkan ama özünde muhakemenin seri, hızlı ve daha az masraflı çözümlenmesini amaçlayan birtakım alternatif çözüm arayışlarını gündeme getirmektedir⁹².

Kamuoyunda “*Yargı Reformu Paketi*” olarak adlandırılan, 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁹³ (7188

---

⁹⁰ **Özbek, Veli Özer/ Doğan, Koray/ Bacaksız, Pınar/ Tepe, İlker:** Ceza Muhakemesi Hukuku, Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, Ankara, Eylül 2018, s. 65.

⁹¹ **Kızılarlan, Hakan:** “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:14, Sayı:183-184, Kasım- Aralık, 2019, (www.jurix.com.tr), (E.T. 27.05.2020), s. 1896.

⁹² **Erdem, Mustafa Ruhan/ Şentürk, Candide:** “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m. 250)”, Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 41, Aralık 2019, (www.jurix.com.tr), (E.T. 27.05.2020), s. 575.

⁹³ 24.10.2019 Tarih ve 30928 Sayılı Resmi Gazete ile yayımlanmış ve aynı kanununun 31. maddesi ile CMK’ya eklenen geçici m. 5/1-c ile 01.01.2020 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülmüştür.

Sayılı Kanun) ile birlikte 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) yapılan değişiklikle⁹⁴ yeni bir kurum olarak hukukumuzda giren seri muhakeme ve basit yargılama usulleri, “*bazı suçlara ilişkin muhakeme*” başlığı altında karşımıza çıkmaktadır. Her iki kurum için kanun koyucu tüm suçlar bakımından ortak ve standart uygulanan muhakeme usulünü farklılaştırmayı, belirli bir önem derecesinin altındaki suçlarda muhakeme sürecini formalitelerden arındırmayı ve mahkemelerin artan iş yüklerini göz önüne alarak duruşma yapmaksızın kısa ve etkili bir sürede, bozulan kamu düzenini yeniden sağlamayı hedeflemektedir⁹⁵. Bu nedenle, yargıdaki iş yükünün çıkmazına çözüm getirmek ve makul sürede yargılanmayı sağlayabilmek için, farklı kategorilerdeki davaların uygun işlemlere tabi tutulmasına yönelik ölçütlerin benimsenmesi gerekir⁹⁶. Böylece, geleneksel ceza muhakemesi süreci yerine muhakeme ekonomisine yarar sağlayacak daha başka bir alternatif sürece başvurulması yoluna gidilerek, ceza hukukunun ikincillik ilkesi de yerine getirilmesi hedeflenir. Ceza muhakemesinin uzun süreçlerini azaltmak, aynı zamanda adil yargılanmanın da bir gereğidir⁹⁷. Ancak, “*muhakeme sürecinin formaliteleri*” olarak adlandırılan bu geleneksel ceza muhakemesi süreci, bünyesinde doğrudan doğruyalık, aleniyet, sözlülük ve masumiyet karinesi gibi birtakım ilkeleri barındırmaktadır⁹⁸. Bu

---

⁹⁴ Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250, 251 ve 252. maddelerinde özel yetkili mahkemelerin soruşturma ve yargılamalarına ilişkin düzenlemeler yer almaktaydı. Özel yetkili mahkemeler, 02.07.2012 tarihli ve 6352 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle Terörle Mücadele Kanunu kapsamına alınmış, ardından 21.02.2014 tarihli ve 6526 sayılı Kanun'la bu mahkemeler tamamen kaldırılmıştır. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ilgili maddelerinde 7188 sayılı Kanun'la seri muhakeme ve basit yargılama usulleri olarak iki ayrı muhakeme usulüne yer verilmiştir.

⁹⁵ **Değirmenci, Olgun**: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü (CMK m. 251-252)”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 161, Ocak 2020, (www.jurix.com.tr), (E.T. 27.05.2020), s. 38; **Erdem/ Şentürk**, s. 57; **Şahin, Cumhur/ Göktürk, Neslihan**: Ceza Muhakemesi Hukuku-II, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2020, s. 202-203.

⁹⁶ **Yücel, Mustafa T.**: “Ceza Adaletinde Sapmalar”, (<https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php>), (E.T. 18.10.2020), s. 17-18.

⁹⁷ **Balo, Yusuf Solmaz/Şentürk, Ekrem**: “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XVII, Sayı: 1-2, 2013, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789321>), (E.T. 28.05.2020), s. 1284.

⁹⁸ **Erdem/ Şentürk**, s. 575.

ilkeler olmaksızın yürütülen bir ceza muhakemesi sürecinin ne ölçüde adil bir yargılanma olacağı hususu ise, tartışmalıdır.

Çalışmamızda, öncelikle yeni bir kurum olarak hukuk sistemimize giren ve düzenlenme amaçları benzer olan seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin neler olduğu, uygulanma şartları ve uygulanma şekli incelenecektir. Bu inceleme esnasında, muhakemenin işleyişine ilişkin ortaya çıkabilecek sorunlara da yer verilecektir. Ardından, her iki kurumun ceza muhakemesi ilkeleri çerçevesinde değerlendirmesi yapılarak bu muhakeme usullerinin uygulanması halinde, adil yargılanma hakkının yerine getirilip getirilemeyeceği hususu açıklığa kavuşturulmaya çalışılacaktır.

I. SERİ MUHAKEME VE BASİT YARGILAMA USULÜ

A. SERİ MUHAKEME USULÜ

1. Tanımı ve Amacı

Seri muhakeme usulü, CMK m. 250/1’de yer alan suçlardan dolayı başlatılan ceza soruşturması kapsamında Cumhuriyet savcısının şüpheliye müdafisi huzurunda yaptığı teklifin kabul edilmesi üzerine cezada indirim yapılması yönünde mahkemeye yazılı talepte bulunması durumunda talep doğrultusunda hüküm kurulmasını sağlayan bir kurumdur⁹⁹. Anglo-Amerikan hukuk sisteminde bulunan ve Türk hukuk sistemine dahil edilip edilmeyeceği tartışılan “savcı-sanık pazarlığı” kurumunun, bu düzenleme ile bazı suçlar için ülkemiz şartlarına adapte edildiğini söyleyebiliriz¹⁰⁰.

Seri muhakeme süreci, şüphelinin daha az bir yaptırım beklentisiyle bu usulün uygulanmasını kabul etmesi üzerine başlamakta olup¹⁰¹ bu süreçte, Cumhuriyet savcısının kendiliğinden seri muhakeme usulünü uygulaması mümkün değildir¹⁰². Bu

---

⁹⁹ Erdem/ Şentürk, s. 574.

¹⁰⁰ Dülger, Murat Volkan: “Yargı Reformu: Gerçekten Bir Reform Mu?”, (https://www.academia.edu/40554795/Yarg%C4%B1_Reformu_Ger%C3%A7ekten_Bir_Reform_Mu), (E.T. 20.11.2020), s. 9.

¹⁰¹ Şahin/ Göktürk, s. 202.

¹⁰² Erdem/ Şentürk, s. 574; Aygörmez Uğurlubay, Gülsün A./ Haydar, Nuran/ Korkmaz, Mehmet: “Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar”, ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2019/2, (<https://dergipark.org.tr/tr/>), (E.T. 27.05.2020), s. 265.

usul, bir tarafta şüpheli diğer tarafta savcılık ile denetim ve onay makamı olarak mahkemenin bulunduğu bir süreci ifade etmektedir. Geleneksel ceza muhakemesinden farklı olarak, şüpheli tarafından bu usulün kabul edilmesi ile birlikte, iddianame düzenlenmesi veya duruşma ortamı yaratılarak bir yargılama yapılması ortadan kalkmakta; aynı zamanda, Cumhuriyet savcısına şüphelinin teklifi kabul etmesi halinde somut cezayı ve şüpheliye uygulanacak ceza indirimini belirleme yetkisi tanınmaktadır¹⁰³. Şu halde, seri muhakeme usulü soruşturma evresine ilişkin bir düzenleme olup iddianamenin düzenlenmesi yerine görevli mahkemeye hitaben seri muhakeme talep yazısının düzenlendiği, Cumhuriyet savcısının talepten önce belirlediği cezai yaptırıma temel aldığı delilleri göstermek zorunda olmadığı, kural olarak mahkemenin takdirinde olan hapis cezasının ertelenmesi, seçenek yaptırımlara çevrilmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumlarının da Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenebildiği “*sui generis*” bir kurumdur¹⁰⁴. Bu kurum, şüphelinin sorumluluğu kabul ettiği bir durumda; suçun niteliği, cezanın ağırlığı veya geleneksel ceza muhakemesi sürecinin uygulanması halinde hukuki ve sosyal yönden bir fayda bulunup bulunmadığı değerlendirilmeksizin, tüm ceza davalarının mahkemeye taşınmasının adil ve hakkaniyetli olmadığı esasına dayanmaktadır¹⁰⁵. Nitekim, ceza hukukunda yer alan ikincillik ilkesi göz önüne alınarak, koşulları bulunduğu takdirde alternatif çözüm yollarına başvurulması gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle, belli bir önem derecesinin altındaki suçlar için koşulların varlığı halinde, karşılaştırmalı hukuktaki örneklere benzer bir usul benimsenerek, hızlı bir muhakeme yöntemi ile yargının iş yükünün hafifletilmesi, muhakeme ekonomisine katkı sağlanması¹⁰⁶ ve bozulan kamu düzeninin kısa sürede tesis edilmesi amaçlanmıştır¹⁰⁷.

---

¹⁰³ Erdem/ Şentürk, s. 574.

¹⁰⁴ Yılmaz, Zahir/ Apiş, Özge: “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 1, Haziran 2020, ss. 62-106, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1119190>), (E.T. 15.10.2020), s. 64.

¹⁰⁵ Şahin/Göktürk, s. 203.

¹⁰⁶ Balo/ Şentürk, s. 1276.

¹⁰⁷ Kızıllarslan, s. 1915.

2. Koşulları

Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi birtakım şartların oluşmasına bağlı kılınmış olup bu şartların neler olduğu, CMK m. 250’de yer almaktadır. Ayrıca, CMK m. 250/15 ile bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılan “*Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği*”¹⁰⁸ (Yönetmelik) ile düzenlenmiştir. Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresinde önüne gelen her işle ilgili olarak seri muhakeme usulüne başvuramaz. Buna göre; seri muhakeme usulü soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği ve suç ancak CMK m. 250/1’de yer alan katalog suçlardan olduğu takdirde, Cumhuriyet savcısı veya kolluk tarafından şüphelinin seri muhakeme usulü konusunda bilgilendirilmesi, seri muhakeme usulünün uygulanmasına ilişkin teklifin yalnızca Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması ve şüphelinin müdafii huzurunda bu teklifi kabul etmesi üzerine uygulama alanı bulacaktır¹⁰⁹. Her ne kadar madde metninde açıkça yer almasa da; CMK m. 250’de yer alan seri muhakeme, soruşturma evresi için kabul edilmiş bir kurumdur ve bu nedenle, öncelikle Cumhuriyet savcısı tarafından bir soruşturmanın başlatılmış olması, yürütülmesi, delillerin toplanılması ve şüpheli hakkında dava açabilecek derecede yeterli şüpheyeye ulaşılmış olması gerekir. Yapılan soruşturma neticesinde, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma imkanının bulunmaması hallerinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmesi üzerine kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde, seri muhakeme usulü uygulanır. Bir soruşturma evresi kurumu olması nedeniyle, bu usulün uygulanması için CMK m. 158/6’da yer alan soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararının (SYOK) verilmemiş olması gerektiği de belirtilmektedir¹¹⁰. Ayrıca, ön ödeme ve uzlaştırma kapsamındaki suçlar, seri muhakeme usulüne tabi değildir (Yönetmelik m. 5/1).

---

¹⁰⁸ Bu Yönetmelik, 31 Aralık 2019 Tarih ve 30995 Sayılı Resmi Gazete ile yayımlanmıştır.

¹⁰⁹ Uğurlubay/ Haydar/ Korkmaz, s. 260.

¹¹⁰ Kızıllarslan, s. 1915-1916.

Seri muhakeme usulü, zaman bakımından 01.01.2020 tarihinden itibaren uygulama alanı bulmaktadır¹¹¹. 01.01.2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalarda uygulanmayacaktır. Ancak, iddianamenin iadesi sebebiyle 01.01.2020 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığına dönen dosyalar yönünden bu usulün uygulanabileceğini söylemek mümkündür. Her ne kadar Yargıtay, uzlaştırma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması için lehe olan kanunu geçmişe yürütmekte ise de; kural olarak, usul kuralları derhal uygulama prensibine tabidir. Bu nedenle, seri muhakeme usulünün 01.01.2020 tarihinde kovuşturma aşamasına geçmiş dosyalar yönünden uygulanmayacağı şeklindeki düzenlemenin yerinde olduğu kanaatindeyiz.

a. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesine Karar Verilmemiş Olması

Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmemiş olması gerekmektedir (CMK m. 250/1, Yönetmelik m. 5/2). Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, seri muhakemeye göre öncelikli olup CMK m.250/1’de yer alan suçlar aynı zamanda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kapsamında ise, öncelikle Cumhuriyet savcısı bu yolu deneyecek; şayet bu yönde karar verilmemiş ise, seri muhakeme usulü uygulanacaktır¹¹². Dolayısıyla, soruşturma evresi sonunda kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde, Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması zorunludur (Yönetmelik m. 5/2). Cumhuriyet savcısının bu konuda takdir yetkisi bulunmamaktadır¹¹³. Ancak, Cumhuriyet savcısının seri muhakeme usulüne soruşturmanın hangi aşamasında başvuracağına ilişkin bir kural olmamakla birlikte; kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilmesi için CMK m. 171/2 gereğince yeterli şüphe arandığından, seri muhakeme açısından da “*kamu davası açma noktasına gelen ve yeterli şüpheyi haklı kılan delillere ulaşılmış*” olmasının gerektiğini

---

¹¹¹ 24.10.2019 Tarih ve 30928 Sayılı Resmi Gazete ile yayımlanmış olan 7188 Sayılı Kanunun 31. maddesi ile CMK’ya eklenen geçici m. 5/1-c ile 01.01.2020 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülmüştür.

¹¹² Erdem/ Şentürk, s. 586; Şahin/ Göktürk, s. 204.

¹¹³ Uğurlubay/ Haydar/ Korkmaz, s. 263; Yılmaz/Apiş, s. 74.

söylemek mümkündür¹¹⁴ (Yönetmelik m. 8/4). Dolayısıyla, seri muhakeme usulü için, soruşturma evresi tamamlanarak iddianame düzenlemek için gerekli olan yeterli şüpheye ulaşmak şarttır. Eğer, bu noktaya ulaşılamazsa, seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün değildir.

b. Uygulanacağı Suç Tipleri

Seri muhakeme usulü, yalnızca CMK m. 250/1’de sayılan suçlar¹¹⁵ için uygulama alanı bulmaktadır (CMK m. 250/1, Yönetmelik m. 6). Madde metninde bu suçlar sınırlı biçimde sayılmış olup benzetme yoluyla genişletilmesi mümkün değildir¹¹⁶. Ancak, kanun koyucunun niçin bu suçları seri muhakeme kapsamına aldığı hususunda bir açıklık

¹¹⁴ Erdem/ Şentürk, s. 586; Şahin/ Göktürk, s. 204; Yılmaz/Apiş, s. 74; Taneri, Gökhan: Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2020, s. 39; Taşkın, Ş. Cankat: Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara, Eylül 2020, s. 22-23.

¹¹⁵ CMK m. 250/1: “Soruşturma evresi sonunda aşağıdaki suçlarla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde seri muhakeme usulü uygulanır:

(a) Türk Ceza Kanunu’nda yer alan;

1. Hakkı olmayan yere tecavüz (madde 154, ikinci ve üçüncü fıkra),
2. Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (madde 170),
3. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma (madde 179, ikinci ve üçüncü fıkra),
4. Gürültüye neden olma (madde 183),
5. Parada sahtecilik (madde 197, ikinci ve üçüncü fıkra),
6. Mühür bozma (madde 203),
7. Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (madde 206),
8. Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama (madde 228, birinci fıkra),
9. Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (madde 268) suçları.

(b) 10/07/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanunun 13’üncü maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile 15’inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen suçlar.

(c) 31/08/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 93. Maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç.

(d) 13712/1968 tarihli ve 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanunun 2’inci maddesinde belirtilen suç.

(e) 24/04/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatif Kanununun ek 2’inci maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç.”

¹¹⁶ Erdem/ Şentürk, s. 587; Uğurlubay/ Haydar/ Korkmaz, s. 264.

bulunmamaktadır¹¹⁷. Gerekçede, sadece “ağır iş yükü altında bulunan ceza adalet sistemlerinin vahamet arz etmeyen basit suçlarda uygulanarak muhakeme sürecini basitleştirme yönünde adımlar atmasının Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin tavsiye kararlarına da konu olduğu” şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir¹¹⁸. Kanun koyucunun kendi kabulü kapsamında nispeten daha hafif nitelikte olduğunu varsaydığı suçlar yönünden tek tek sayma yoluna giderek, seri muhakeme kapsamını belirlediği söylenebilir¹¹⁹. Ayrıca, CMK m. 250/1’de yer alan suç tipleri incelendiğinde, bu suçların somut mağduru olan suçlar değil; soyut anlamda toplumdaki herkesin mağdur konumunda olduğunu ifade etmek mümkündür.

Her ne kadar CMK m. 250 ve Yönetmelik’te bir açıklık bulunmasa da, Erdem/Şentürk’e göre, CMK m. 250/1’de yer alan suçlar ile madde metninde sayılmayan suçların birlikte işlenmesi halinde, uzlaştırma hükümlerinde olduğu gibi (CMK m. 253/3), seri muhakeme usulüne başvurulamayacaktır¹²⁰.

c. Şüphelinin Bilgilendirilmesi

Seri muhakeme usulünde, Cumhuriyet savcısı veya onun talimatı üzerine kolluk görevlileri tarafından şüpheliye seri muhakeme usulü hakkında bilgi verilir ve bu şekilde şüphelinin usul hakkında aydınlatılması sağlanır (CMK m. 250/2, Yönetmelik m. 8/2 ve m.10). Bilgilendirmenin yalnızca şifahi değil, yazılı da olması gerekir¹²¹. Madde metninde bilgilendirmenin ne kapsamda olacağına ilişkin bir belirleme yer almasa da; Yönetmelik m. 10/1’de bilgilendirmenin hangi hususları kapsayacağı hususu ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Buna göre; “şüpheliye isnat edilen eylem ve eylemin oluşturduğu suç ile bu suçun seri muhakeme usulü kapsamına girdiği, kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunduğu, şüphelinin özgür iradesi ve müdafî huzurunda kabul ettiği takdirde bu usulün uygulanacağı ve belirlenecek temel cezanın yarı oranında

---

¹¹⁷ Uğurlubay/ Haydar/ Korkmaz, s. 264.

¹¹⁸

<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>. (E.T. 28.05.2020).

¹¹⁹ Kızılarlan, s. 1920.

¹²⁰ Erdem/ Şentürk, s. 587.

¹²¹ Yılmaz/Apiş, s. 76.

indirileceği, Cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilen yaptırım hakkında talep doğrultusunda mahkemenin hüküm kuracağı, bu hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurulacağı, teklifin kabulünün ancak müdafî huzurunda gerçekleştirilebileceği, şüphelinin seçtiği bir müdafî yoksa istemi aranmaksızın kendisine bir müdafî görevlendirileceği, mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar her aşamada seri muhakeme usulünden vazgeçilebileceği, mahkemece verilen hükmün adli sicile kaydedileceği, bu usulün uygulanmasını kabul etmediği takdirde genel hükümlere göre hakkında iddianame düzenlenerek kamu davası açılacağı ve genel hükümlerin uygulanmasına geçilmesi halinde, seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgelerin soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacağı” hususları kapsamında şüpheliye bilgilendirme yapılacaktır.

Bilgilendirme yükümlülüğünün Cumhuriyet savcısının yanı sıra kolluğa da tanınmış olması, bizce yerinde bir düzenleme değildir. Kolluğun hukukçu olmaması sebebiyle bilgilendirmenin sağlıklı ve kapsamlı bir biçimde yapılamayacağı, şüphelinin özgür iradesini etkileyebilecek nitelikte kabule yönelik zorlamaların yaşanabileceği veya şüphelinin yüklenen suç bakımından geleneksel ceza muhakemesi sürecinin işletilmesi halinde beraat etme olasılığı varken kolluk tarafından bu hakkından vazgeçmek zorunda olduğu yönünde bir izlenimin yaratılması şeklindeki birtakım sorunların ortaya çıkması muhtemeldir.

Bu yüzden, bilgilendirme yükümlülüğünün yalnızca Cumhuriyet savcısına ait olması gerektiği düşüncesindeyiz. Ancak, soruşturma evresi sürecinin neredeyse tamamının Cumhuriyet savcısından ziyade kolluk tarafından yürütülmesi söz konusu olduğu için, bu husus, uygulamaya yönelik bir sorun olarak kalmaya devam edecektir.

Bilgilendirme aşaması, şüphelinin herhangi bir zorlama veya yönlendirme etkisi altında kalmaksızın özgür iradesi ile bu usulün uygulanmasını kabul edip etmeyeceğine ilişkin önemli bir aşama olup bu noktada, müdafînin rolü oldukça önemlidir. Şüphelinin özgür iradesini yönlendirme, kabule zorlama veya bilgilendirmenin kapsamının yeterince şüpheliye aktarılmamış olma ihtimalinin önüne geçmek adına, şüphelinin yanında müdafînin bulunması gerekir. Ancak CMK m. 250’de düzenlenmeyen bu husus, maddenin düzenlenmesinden sonra çıkartılan Yönetmelik’te de yer almamaktadır. Seri muhakeme

usulünün tipik bir soruşturma işlemi olması ve müdafin soruşturma evresindeki etkinliğinin önemi göz önüne alındığında, müdafin ancak teklifin kabulü aşamasında bu sürece dahil edilmesinin, geç bir aşama olduğu kanaatindeyiz.

Seri muhakeme usulünde şüphelinin sürece ilişkin bilgilendirilmesi için, hazır bulunması gerekmektedir. Resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurtdışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması halinde, seri muhakeme usulü uygulanmaz (CMK m. 250/13, Yönetmelik m. 5/6). Şüpheli yurt dışında veya başka bir adreste olmasına rağmen, kendisine ulaşılabilir ise, seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için şüphelinin bulunduğu yerden dönmesi beklenmeli; şayet, şüpheliye ulaşılamıyor ise, soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılmalıdır¹²².

d. Şüphelinin Teklifi Kabul Etmesi

Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması şüpheliye teklif edilir ve şüphelinin müdafisi huzurunda teklifi kabul etmesi halinde, bu usul uygulanır (CMK m. 250/3, Yönetmelik m. 5/3). Teklif, münhasıran Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacağından kolluğun böyle bir yetkisi olmadığı gibi, bu yetkinin kolluğa devredilmesi de söz konusu değildir¹²³. Seri muhakeme usulü, Cumhuriyet savcısının etkin rol üstlendiği bir muhakeme türüdür¹²⁴. Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanmasının teklif edilmesi ile birlikte, ayrıca şüpheliye uygulanacak yaptırımların neler olduğu açıklanır (Yönetmelik m. 10/2). Bu aşamada şüpheliden kendisine bir müdafisi seçmesi istenir; müdafisi bulunmayan şüpheli için, istemi aranmaksızın müdafisi atanır (Yönetmelik m. 11/2). Seri muhakeme usulünün uygulanmasına ilişkin teklifin SEGBİS veya istinabe yoluyla yapıldığı hallerde şüphelinin seçtiği bir müdafisi yoksa; teklifin kabulünde hazır bulunması için müdafisi görevlendirilmesi, istinabe evrakı gönderilen ya da SEGBİS ile dinleme talep edilen yer Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılmakta olup bu durumda, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından ayrıca bir müdafisi görevlendirilmesi söz konusu değildir

---

¹²² Erdem/ Şentürk, s. 587.

¹²³ Erdem/ Şentürk, s. 588; Yılmaz/Apiş, s. 77.

¹²⁴ Yılmaz/Apiş, s. 64.

(Yönetmelik m. 11/3). Şüphelinin teklifi müdafî huzurunda kabul etmesi şeklindeki düzenleme ile birlikte, zorunlu müdafiliğin özel bir uygulamasına yer verilmiş olmaktadır¹²⁵.

Seri muhakeme usulü, teklifin şüpheli tarafından müdafî huzurunda kabul edilmesi halinde uygulama alanı bulacak; aksi halde, soruşturmaya genel hükümlere göre devam edilecektir. CMK m. 250/3 ve Yönetmelik m. 5/3'te yer alan düzenlemeden müdafin, Cumhuriyet savcısının şüpheliye seri muhakeme usulünü teklifi sırasında değil; teklifin kabul edileceği sırada huzurda bulunması gerektiği ve teklif ile kabul aşamasının ayrı zamanlarda gerçekleşeceği şeklinde belirsiz bir anlam ortaya çıkmaktadır. Şayet müdafî yalnızca teklifin kabulü esnasında bulunacak ise; seri muhakeme usulünde müdafin etkin bir denetim için değil, yalnızca şüphelinin yanında “şeklen yer alması” gibi bir sonucuna yol açacaktır. Bu nedenle, müdafî olmaksızın teklif yapılmamalıdır¹²⁶. Teklifin şüpheliye müdafî huzurunda yapılması, seri muhakeme usulünün uygulanması esnasında şüphelinin özgür iradesiyle hareket edip etmediğinin denetlenmesi bakımından oldukça önemlidir. Müdafinin hazır bulunması, şüphelinin özgür iradesine yönelik herhangi bir baskı veya yönlendirmenin önüne geçmekte; aynı zamanda, bilgilendirme aşamasında Yönetmelik'te yer alan koşulların usulüne uygun yerine getirilip getirilmediğini denetleme imkanı sağlamaktadır. Seri muhakeme usulünde, şüphelinin özgür iradesi ile hareket etmesinin sağlanması adına, etkin bir müdafin rolü oldukça büyüktür. Nitekim, kanun gerekçesinde, teklif sırasında müdafin bulunmasının bu usulün uygulanabilmesi için olması gereken zorunlu koşullardan olduğu vurgulanmaktadır¹²⁷. Uygulamada, yeknesaklığın sağlanması ve hak kaybının yaşanmaması için, müdafin teklif sırasında bulunmasının bu usulün sağlıklı uygulanabilmesi bakımından zorunlu bir koşul olduğu bilinciyle hareket edilmelidir.

---

¹²⁵ Erdem/ Şentürk, s. 588; Şahin/ Göktürk, s. 205; Taneri, s. 48.

¹²⁶ Şahin/Göktürk, s. 205.

¹²⁷ <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>. (E.T. 28.05.2020).

Teklif, Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye yapılmakta olup şüpheli dışında bir kişiye ya da müdafiyeye teklif götürülmesi mümkün değildir¹²⁸. Mağdur veya suçtan zarar gören kimselerin varlığı halinde, bu kimselere teklif götürülüp götürülemeyeceği hususunda ise, kanunda herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Zira, seri muhakeme usulü sürecinin herhangi bir aşamasına mağdur ya da suçtan zarar görenin dahil edilmediği aşıkardır¹²⁹. Mağdur haklarının gün geçtikçe önem kazandığı ceza muhakemesi sistemi açısından bu durumun olumsuz bir gelişme olduğu söylenebilir.

Seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmek amacıyla şüpheli hakkında zorla getirme kararı verilemez ve yakalama emri düzenlenemez (Yönetmelik m. 7). Cumhuriyet savcısı, şüpheliyi seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmek amacıyla en kısa sürede davet eder (Yönetmelik m. 9/1). Davet; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle de yapılır. Şüphelinin mazeretsiz olarak davete icabet etmemesi, resmi mercilere beyan etmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmaması veya yurtdışında olması ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından bu durum tutanağa bağlanır ve soruşturmaya genel hükümlere göre devam edilir (Yönetmelik m. 9/2).

Şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul etmesiyle, seri muhakeme usulü uygulanacaktır. Şüphelinin teklifi kabul etmesi halinde, seri muhakeme usulü kabul tutanağı düzenlenir (Yönetmelik m. 10/8). Tutanakta şüpheliye isnat edilen eylem, şüphelinin kabul beyanı, belirlenen sonuç ceza ve/veya güvenlik tedbiri ile uygulandığı takdirde hükmün açıklanmasının geri bırakılması, seçenek yaptırım veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin hususlar yer alır. Kabul tutanağı Cumhuriyet savcısı ve şüpheli ile müdafii tarafından imzalanır. Talebi halinde, teklifi değerlendirmesi için şüpheliye bir ayı aşmamak üzere makul bir süre verilir (Yönetmelik m. 10/3). Şüphelinin mazereti olmaksızın belirlenen süre içinde gelmemesi veya bu usulün uygulanmasını kabul etmediğini bildirmesi durumunda, soruşturmaya genel hükümlerine göre devam edilecektir (Yönetmelik m. 10/4). Şüpheli teklifi kabul etmeyerek, soruşturmanın genel

---

¹²⁸ Erdem/ Şentürk, s. 588.

¹²⁹ Erdem/ Şentürk, s. 589.

hükümlere göre devam edilmesini de isteyebilir. Şahin/Göktürk'e göre, müdafî huzurunda yapılan teklif üzerine teklifi değerlendirmesi için şüpheliye ayrıca süre verilmemelidir¹³⁰. Teklifin kabulü, şüphelinin eylemi gerçekleştirdiği ve sorumluluğu da kabul anlamına gelmektedir¹³¹. Teklifin şüpheli tarafından kabul edilmesi ancak müdafî tarafından “*şüphelinin menfaatine aykırı olduğu gerekçesiyle*” bu usulün kabul edilmemesi yönünde görüş bildirilmesi halinde ise, hangi beyanın esas alınacağı belirsizdir. Bu konuda CMK m. 250 ve Yönetmelik hükümlerinde herhangi bir düzenleme yer almasa da; şüpheli ve müdafînin menfaatinin çatışması halinde, şüphelinin özgür irade beyanının esas alındığı bu usul yönünden şüphelinin iradesinin esas alınacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Şüpheli, mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar seri muhakeme usulünün uygulanmasına yönelik iradesinden vazgeçebilir (Yönetmelik m. 5/4). Taneri'ye göre, belirtilen husus, kanun koyucunun amacını aşar nitelikte olup süreci gerçekten uzatabilecek nitelikteki bir hükümdür¹³². Vazgeçmeye sonuç bağlanabilmesi için, şüphelinin teklifi müdafî huzurunda özgür iradesi ile kabul etmesi oldukça önemlidir. Şüpheli tarafından ilk önce teklif kabul edilmemiş ise; daha sonra şüpheli iradesini kabul yönünde değiştirerek, seri muhakeme usulünün uygulanmasını iddianame düzenleninceye kadar talep etmesi mümkündür¹³³. Aynı durum, Cumhuriyet savcısı için de geçerlidir. Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulünün uygulanmasını mahkemeden talep edinceye kadar şüpheliye yüklenen suçun hukuksal niteliğinin değiştiği kanaatine varırsa, soruşturmaya genel hükümlere göre devam edebilecektir¹³⁴. Çünkü bu usule başvurulmuş olması, delil toplanması keyfiyetini ve maddi gerçeğe ulaşma amacını ortadan kaldırmamaktadır¹³⁵. Şüphelinin teklifi kabul etmesinden sonra soruşturma konusu eyleme bir başkasının iştirak ettiğinin ortaya çıkması halinde ise ikili bir ayrıma gidilerek, mahkeme tarafından henüz bir hüküm kurulmamış ise diğer şüpheliye de usulün uygulanması teklif edileceği; şayet mahkeme tarafından hüküm kurulmuş ise,

---

¹³⁰ Şahin/Göktürk, s. 205.

¹³¹ Şahin/Göktürk, s. 205.

¹³² Taneri, s. 51.

¹³³ Şahin/Göktürk, s. 205.

¹³⁴ Erdem/ Şentürk, s. 589.

¹³⁵ Erdem/ Şentürk, s. 589.

diğer şüphelinin bu teklifi kabul etmemiş olmasının bu aşamada kurulan hükmü ortadan kaldırmayacağı belirtilmektedir¹³⁶.

3. Uygulanamayacağı Haller

Kanun bazı hallerde, seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmemiştir. Seri muhakeme usulünde niçin bu yönde bir düzenlemeye yer verildiği hususunda gerekçede herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Seri muhakeme usulünde özgür irade esas alındığı için, şüphelinin seri muhakeme sürecinin işleyişi ile uygulanacak yaptırımın sebep ve sonuçlarını sağlıklı bir biçimde algılayabilecek yeterlilikte olması ve suça iştirak halinde bireysel takdirlerin diğer şüphelileri etkilemesi nedeniyle bu düzenleme yoluna gidildiği şeklinde bir değerlendirme yapılmaktadır¹³⁷.

Gerek CMK m. 250/11 gerekse Yönetmelik m. 7/1'e göre, "*suç, seri muhakeme kapsamında olsa bile Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hallerinde bu usul uygulanmayacağı*" ifade edilmektedir. Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hallerinde, erişkin ve sağlıklı bireylerde olduğu gibi irade serbesti ve yüklenen suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılayma yeteneğinin yeterince gelişmediği kabul edilmektedir¹³⁸. Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin bu durumda olup olmadığına dair değerlendirme yapılmasının mümkün olmadığı kabul edilerek, kanun koyucu tarafından bu kapsamda olan kişiler yönünden seri muhakeme usulü yoluna gidilmesi engellenmiştir¹³⁹. Çünkü, seri muhakeme usulünde esas olan, şüphelinin özgür iradesi ile müdafî huzurunda Cumhuriyet savcısının teklifini kabul etmesidir. Öte yandan, muhakemenin her aşamasında müdafî bulunan bu kişilerin lehlerine sonuçlanabilecek olan seri muhakemeden yararlanabilmelerinin Anayasa'da yer alan eşitlik ilkesi yönünden yerinde olacağı da ifade edilmektedir¹⁴⁰.

Seri muhakeme usulünün uygulanamayacağı diğer bir hal ise, suçun iştirak halinde işlenmesi durumuna ilişkindir. Seri muhakeme usulü sürecinde aynı suçtan dolayı

---

¹³⁶ Erdem/ Şentürk, s. 588; Yılmaz/Apiş, s. 84.

¹³⁷ Kızılarlan, s. 1923-1924.

¹³⁸ Kızılarlan, s. 1925.

¹³⁹ Erdem/ Şentürk, s. 589.

¹⁴⁰ Taneri, s. 62.

birden fazla şüpheli varsa, şüphelilerin tamamının bu usulün uygulanmasını kabul etmesi gerekir. Şüphelilerden biri kabul etmezse, seri muhakeme usulü uygulanmayacaktır (CMK m. 250/11). Teklifi kabul etmeyen şüphelinin soruşturmaya konu eyleme azmettiren, fail veya yardım eden olarak mı iştirak ettiğinin bir önemi bulunmamaktadır¹⁴¹. Yönetmelik m. 7/2’de, madde metninden farklı olarak, “*suçun iştirak halinde işlenmesi durumunda şüphelilerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi veya birinci fıkra kapsamındaki kişilerle birlikte işlenmesi halinde seri muhakemenin uygulanmayacağı*” şeklinde ifade edilmiştir. Burada, seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı hallerin kapsamı, Yönetmelik ile genişletilmiştir. Kanun varken, Yönetmelik’in öne çıkartılmasının ne derece doğru bir uygulama olduğu tartışılır.

Ülkemiz açısından bu düzenleme, seri muhakeme usulünü kabul etmeyen diğer iştirak edenlere yönelik ikna çabaları veya girişimde bulunma ihtimaline yol açabilir. Ayrıca şüphelilerden birinin teklifi kabul etmesi ancak diğer şüphelilerin kabul etmemesi halinde, bu kabule ilişkin beyanın, genel soruşturma usullerine göre yürütülmesine devam eden yargılamanın adilliğini etkileme ihtimali veya şüpheliler aleyhine bir kanaat olarak değerlendirilmesi sorunu gündeme gelebilir¹⁴². Her ne kadar CMK m. 250/10’da, “*seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi hallerinde, şüphelinin seri muhakeme usulüne ilişkin beyanları ile bu usulüm uygulanmasına dair diğer belgelerin takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılmayacağı*” belirtilmiş ve şüphelinin kabul beyanı ikrar mahiyetinde olmasa da, ileriki aşamalarda mahkemenin şüpheliler hakkındaki nihai kararını etkileme ihtimali söz konusu olabilir.

4. Seri Muhakemenin Kabulü Üzerine Yapılacak İşlemler

Seri muhakeme usulünün koşulları gerçekleştiğinde, Cumhuriyet savcısı bu usulü uygulamak zorunda olup bu konuda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Seri muhakeme usulünün kabulü ile birlikte koşulları tamamlanan bu sürece ilişkin olarak, öncelikle Cumhuriyet savcısı tarafından somut cezanın belirlenmesi gerekmektedir. Seri

---

¹⁴¹ Erdem/ Şentürk, s. 588.

¹⁴² Kızıllarslan, s. 1924.

muhakeme usulünde şüpheliye uygulanacak yaptırımı belirleme yetkisi, Cumhuriyet savcısına aittir¹⁴³. CMK m. 250/4'e göre, "Cumhuriyet savcısı, TCK m. 61/1'de belirtilen hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında yer alan cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle" yaptırımı belirler.

Cumhuriyet savcısı, TCK'nın 61. maddesinin "diğer fıkraları dikkate alınmaksızın" sadece birinci fıkrasına göre, suçun kanuni tanımında öngörülen alt ve üst sınırlar arasında bir yaptırım belirler. Temel ceza belirlenirken; TCK m. 61/1'e göre suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araçlar, suçun işlendiği zaman ve yer, suçun konusunun önem ve değeri, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı ile failin güttüğü amaç ve saik göz önünde bulundurulur¹⁴⁴.

Bu değerlendirme ölçütleri, doğrudan olayın ve failin fiilinin nitelikleri ile ilişkilidir¹⁴⁵. Bunun dışında faile bir ceza önerisinde bulunulması mümkün olmayıp bu yaptırımlar üzerinden, ayrıca başka bir artırım veya indirim yapılması da söz konusu değildir¹⁴⁶. Şüpheliye yüklenen eylemin haksız tahrik altında işlendiği veya teşebbüs aşamasında kaldığı durumlarda dahi, Cumhuriyet savcısına yalnızca TCK m. 61/1 hükümleri gereğince ceza tayini yoluna gidebilme yetkisinin verilmesi, cezanın bireyselleştirilmesi bakımından şüpheli aleyhine bir durum yaratmaktadır.

Cumhuriyet savcısı, CMK m. 250/4'e göre temel cezayı belirledikten sonra, bu ceza miktarı üzerinden "yarı oranında indirim" yaparak sonuç cezayı, varsa ayrıca güvenlik tedbirlerini belirleyecektir (Yönetmelik m. 10/5). Cumhuriyet savcısının indirim

---

¹⁴³ Şahin/Göktürk, s. 205; Uğurlubay/ Haydar/ Korkmaz, s. 269; Taneri, s. 54.

¹⁴⁴ Şahin/Göktürk, s. 205.

¹⁴⁵ Kızıllarslan, s. 1932.

¹⁴⁶

(<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>) (E.T. 28.05.2020). Ayrıca, TCK'nın 61. maddesinin birinci fıkrası göz önünde bulundurularak temel cezanın belirleneceğine dair düzenleme, 61. maddenin diğer fıkralarının, örneğin iştirak bakımından beşinci fıkranın, uygulanmayacağı anlamına gelmediği yönündeki görüş için bkz. Şahin/Göktürk, s. 205.

uygulamama ya da indirim oranını belirleme şeklinde bir takdiri söz konusu değildir¹⁴⁷. Ayrıca, bu madde kapsamında yaptırım uygulanması, güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasına engel teşkil etmez (CMK m. 250/7). Burada, güvenlik tedbirlerinden belli hakları kullanmaktan yoksun bırakma, müsadere, tekerrür ve sınır dışı edilmenin anlaşılması gerekir. Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hali seri muhakeme usulünün kapsamı dışında kaldığı için, çocuklar ve akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanmasından zaten söz edilemeyecektir¹⁴⁸. Müsadereye ilişkin verilecek kararın da, orantılılık ilkesi çerçevesinde uygulanması önemlidir. Uygulamada, çoğu zaman şüpheli yüklenen suçun mahiyetinden ziyade suça konu eşyanın müsadere edilmesinden dolayı kayba uğramaktadır. Ancak, seri muhakemede usulünde Cumhuriyet savcısının müsadere kararı vermesi halinde, orantılılık ilkesini nasıl değerlendireceği belirsizdir.

Koşulları bulunması halinde, Cumhuriyet savcısı tarafından dördüncü fıkra uyarınca belirlenen hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya ertelenmesi mümkündür (CMK m. 250/5, Yönetmelik m. 10/7). Hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya ertelenmesine ilişkin TCK m. 50 ile m. 51 hükümleri incelendiğinde; objektif koşulların yanı sıra, “*failin kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık ve suçun işlenmesindeki özellikler*” ya da “*mükerrir olmaması ve suç işlendikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği yönünden kanaat oluşması*” şeklinde birtakım subjektif koşulların varlığı da dikkate alınmaktadır. Burada sorun, seri muhakeme usulünün uygulanması açısından “*ortada bir yargılama söz konusu olmadığı*” için, adeta mahkeme konumuna geçerek karar verecek olan Cumhuriyet savcısının nasıl bir yol izleyeceğidir¹⁴⁹. Öğretide bir görüş, subjektif koşullar yönünden Cumhuriyet savcısında bir kanaat oluşmasını¹⁵⁰; diğeri ise, Cumhuriyet savcısının yalnızca objektif koşulları göz önüne alarak, belirlenen hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya ertelenmesine karar vermesi gerektiğini ifade etmektedir¹⁵¹. Seri muhakeme usulünde

---

¹⁴⁷ Erdem/ Şentürk, s. 591; Kızılarlan, s. 1933.

¹⁴⁸ Erdem/ Şentürk, s. 593.

¹⁴⁹ Erdem/ Şentürk, s. 591.

¹⁵⁰ Kızılarlan, s. 1933-1935.

¹⁵¹ Erdem/ Şentürk, s. 591.

esasen bir ortada yargılama söz konusu olmadığı için, Cumhuriyet savcısının subjektif koşullar bakımından kanaat edinmesi oldukça güçtür.

CMK m 250/6'da, *“bu maddeye göre belirlenen yaptırımlar hakkında Cumhuriyet savcısı tarafından koşullarının bulunması halinde 231'inci madde kıyasen uygulanabilir”* denilmek suretiyle, seri muhakeme usulünde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebileceği işaret edilmektedir. CMK m.250/6'da yer alan *“kıyasen”* ifadesinin kanun koyucu tarafından niçin kullanıldığı hususu, açık değildir¹⁵². Bu konuya ilişkin iki nokta önemlidir: İlki, şüpheliye hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını kabul edip etmediğinin sorulmasına ilişkindir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının uygulanabilmesi için, CMK m. 231/6'da belirtilen koşullara ilaveten, sanığa hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul edip etmediği sorulmaktadır. Sanığın kabul etmemesi halinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmez. Ancak, seri muhakeme usulüne ilişkin bu yönde bir düzenleme yoktur. Kanaatimizce, seri muhakeme usulünde şüpheliye hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul edip etmediği sorulmalıdır. Bir diğer nokta ise; hapis cezasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının aynı olayda birlikte gerçekleşmesi halinde hangisine karar verileceği hususudur¹⁵³. CMK m. 250'de, Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen hapis cezasının önce seçenek yaptırımlara çevrilmesi, daha sonra hükmün açıklanmasının geri bırakılması alternatifine yer verileceği şeklinde bir sıralama söz konusudur. Yönetmelik m. 10'da yer alan düzenleme ise, aksi yöndedir. Bu düzenlemeler karşısında, kanun koyucunun bilinçli bir sıralama yoluna gidip gitmediği belirsizdir. Hapis cezasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının aynı olayda birlikte gerçekleşmesi halinde, öncelikle CMK m. 250/6'ya göre hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi gerektiği ifade edilmektedir¹⁵⁴.

Seri muhakeme usulünde, soruşturma evresi sonunda bir iddianame düzenlenmez. Cumhuriyet savcısı, somut cezayı belirledikten sonra, şüpheli hakkında seri muhakeme

---

¹⁵² Kızılarşlan, s. 1935. Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdem/ Şentürk, s. 592.

¹⁵³ Erdem/ Şentürk, s. 592.

¹⁵⁴ Erdem/ Şentürk, s. 592.

usulünün uygulanmasını yazılı olarak görevli mahkemeden talep eder¹⁵⁵. Talep yazısında (talepname) aşağıdaki hususlara yer verilmiştir (CMK m. 250/8 ve Yönetmelik m. 12):

- a) Şüphelinin kimliği ve müdafî,
- b) Mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği ile varsa veya kanuni temsilcisi,
- c) İsnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri,
- d) İsnat olunan suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,
- e) Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri,
- f) İsnat olunan suç oluşturulan olayların özeti,
- g) Şüpheliye seri muhakeme usulünün teklif edildiği ve onun da müdafî huzurunda bunu kabul ettiği hususu
- h) Belirlenen yaptırım ile şayet bu yaptırım seçenek yaptırımlara çevrilmiş, ertelenmiş ya da belirlenen yaptırım hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş ise bunlara ilişkin hususlar ve güvenlik tedbirleri.

Ceza muhakemesi sistemi içerisinde bugüne kadar cezanın bireyselleştirilmesi yalnızca mahkeme tarafından gerçekleştirilen bir yargılama faaliyeti olmuş; seri muhakeme usulünde ise bu yetki, Cumhuriyet savcısına tanınmıştır. Mahkemelere ait olan hüküm tayin etme yetkisinin, bu usulle birlikte Cumhuriyet savcısına verilmesinin açıkça Anayasa'ya aykırılığı gündeme gelebilir. Bunun yanı sıra, sistemin işleyişine ilişkin birtakım belirsizlikler mevcuttur. CMK m. 230 gereğince hükmün gerekçeli olması gerektiğinden, seri muhakeme usulünü uygulayan ve yaptırımı belirleme yetkisine haiz olan Cumhuriyet savcısının gerekçe gösterme zorunluluğunun bulunup bulunmadığı ve cezayı belirlerken alt sınırdan nasıl uzaklaşacağı hususunda herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Ayrıca, seri muhakeme usulünde, Cumhuriyet savcısının alt ve üst sınırlar arasında ceza tayinine yönelik takdir yetkisini denetleyecek bir mercii de yoktur. Bu durum, uygulamada haksız sonuçlara yol açabilecektir.

---

¹⁵⁵ Şahin/ Göktürk, s. 206.

5. Mahkemenin İncelemesi ve Verilecek Kararın Denetimi

Cumhuriyet savcısı tarafından talepnamenin hazırlanması üzerine, şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanması görevli mahkemeden talep edilir. Mahkeme, talepnamenin verildiği gün incelemesini derhal yapar (Yönetmelik m.10/9). Mahkeme tarafından seri muhakeme usulünün şüpheli tarafından müdafî huzurunda özgür irade ile kabul edilip edilmediği ve eylemin seri muhakeme usulü için öngörülen suçlardan olup olmadığına ilişkin işin esasına geçilmeden önce, birtakım eksikliklerin olması halinde, talepname Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmektedir. Kanunda bu yönde bir düzenleme mevcut değildir. Yönetmelik'in 13. maddesinin 2. fıkrasında yer verilen düzenlemeyle, mahkeme tarafından, TCK m. 174'te yer alan iddianamenin iadesine benzer bir usul izlenmektedir. Mahkeme tarafından eksik veya hatalı noktalar belirtmek suretiyle; *"12. maddeye aykırı olarak düzenlenen, belirlenen yaptırımında maddi hata yapılan, yaptırım hakkında Kanunun 231'inci veya Türk Ceza Kanununun 50 ve 51'inci maddelerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği anlaşılan ve teklif edilen cezanın mahiyetine uygun güvenlik tedbiri belirtilmeyen"* hallerde, eksiklerin tamamlanması amacıyla talepnamenin Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilir. Cumhuriyet savcısı tarafından eksiklikler tamamlandıktan ve hatalı noktalar düzeltildikten sonra talepname yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilir (Yönetmelik m. 13/3). Talepnamede yer alan eksikliklerin tamamlanarak mahkemeye gönderilmesi üzerine, öncelikle şüpheli, müdafisi huzurunda seri muhakeme usulü ile ilgili olarak dinlenir. Bu dinleme sorgu niteliğinde değildir; ancak bu durumda, sorgu usulüne ilişkin CMK m. 147 ve 148 hükümlerine uyulması gerekir¹⁵⁶. Şüphelinin mahkeme huzurunda dinlenmesi aşamasında, müdafinin bulunması önemlidir. Şüpheli, bu aşamada özgür iradesi ile seri muhakeme usulünün uygulanmasından vazgeçebilir. Ayrıca, şüphelinin SEGBİS veya istinabe suretiyle dinlenilmesine bir engel bulunmamaktadır (Yönetmelik m. 13/1). Şüphelinin müdafî huzurunda dinlenmesinin yanı sıra, usule uygun olduğu ölçüde duruşma ile ilgili diğer usul hükümlerini kıyasen uygulayabilecektir. Şüpheli, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise CMK m. 202

---

¹⁵⁶ Yılmaz/Apiş, s. 82.

hükümleri uygulanır. (Yönetmelik m. 5/5). Ancak, şüpheli mazeretsiz olarak duruşmaya gelmezse, bu usulden vazgeçmiş sayılır.

Mahkeme şüpheliyi dinledikten sonra, CMK m. 250/3'te yer alan koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olup olmadığına ilişkin incelemeyi yapar (CMK m. 250/9). Mahkemenin önünde iki seçenek vardır: Şüpheliye yüklenen suçun seri muhakeme usulü kapsamında olmadığı veya Kanununun 250. maddenin 3. fıkrasında belirtilen koşulların gerçekleşmediğine karar verirse, talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre yürütülmesi amacıyla, dosyayı Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir. Bilgilendirme, seri muhakeme usulünün geçerlilik şartı olarak kabul edildiği için¹⁵⁷, bu koşul yerine getirilmeden mahkemenin Cumhuriyet savcısının belirlemiş olduğu yaptırımını onaylaması mümkün olmamalıdır. Bunların dışında, mahkeme, maddi gerçeğin araştırılması amacıyla daha fazla araştırma yapılması gerektiği kanaatinde ise, talebin reddine karar vererek Cumhuriyet Başsavcılığına göndermesi gerekir¹⁵⁸. Gerekçede de belirtildiği üzere, mahkemenin soruşturmanın genişletilmesi, yeni delillerin toplanması, tanık dinlenmesi ve duruşmanın ertelenmesi gibi yetkileri bulunmamaktadır¹⁵⁹. Hakimin, koşulların gerçekleşmediği kanaatiyle usulün uygulanmasına ilişkin talebi reddetmesi veya usulün failden kaynaklanan nedenlerle uygulanamaması durumunda, failin bu usulün uygulanması amacıyla yaptığı açıklamaların, daha sonra yürütülecek soruşturma ve kovuşturmalarda delil olarak kullanılamayacağı esası da benimsenmektedir (CMK m. 250/10 ve Yönetmelik m. 8). Ancak bu düzenlemenin, soruşturmanın genel hükümlere göre devam edeceği süreçte şüpheli aleyhine kanaate yol açma ihtimali de bulunmaktadır.

Buna karşılık, mahkeme, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu, bu usulün şüpheliye Kanunda öngörülen koşullar çerçevesinde teklif edildiği ve şüphelinin teklifi müdafî huzurunda özgür iradesi ile kabul ettiği kanaatine varırsa, talepten yemin alan yaptırım doğrultusunda hüküm kurar. Yaptırımın belirlenmesinde mahkemenin

---

¹⁵⁷ Erdem/ Şentürk, s. 587.

¹⁵⁸ Şahin/ Göktürk, s. 207.

¹⁵⁹ (<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>.) (E.T. 28.05.2020).

takdir yetkisi yoktur; yalnızca tarafların iradelerini yerine getirmektedir¹⁶⁰. Seri muhakeme usulü sonucu verilen karar, ya CMK m. 223/5 kapsamında mahkumiyet hükmü ya da dosyayı Cumhuriyet Başsavcılığına geri gönderme kararı niteliğinde olabilir¹⁶¹. Mahkemenin bu iki karar türü dışında örneğin, beraat, düşme, ceza verilmesine yer olmadığı şeklinde bir karar vermesi mümkün değildir. Hüküm, varsa mağdur, suçtan zarar gören veya genel hükümlere göre katılma hakkına haiz olan kişilere tebliğ edilir (Yönetmelik m. 14/2). CMK m. 250/14'te mahkemenin kurduğu hükme "*itiraz*" edilebileceği ifade edilmiştir. Ancak, adli sicile işlenen bir mahkumiyet hükmünün "*istinaf kanun yolu yerine itiraza tabi olması*" yerinde değildir. Genel hükümlere göre soruşturmanın sonuçlandırılması için dosyanın Cumhuriyet Başsavcılığına geri gönderilmesine ilişkin karara karşı ise, bir itiraz yolu yoktur¹⁶².

Seri muhakeme usulü uygulanmadan iddianame düzenlenir ve kabul aşamasında bu eksiklik fark edilirse, iddianamenin iade edilip edilmeyeceğine ilişkin düzenleme, Yönetmelik'in 5. maddesinin 10. fıkrasında yer almaktadır. Ayrıca, 7188 sayılı Kanun ile birlikte iddianamenin iadesine ilişkin 174. madde hükümlerine bu yönde bir hüküm ilave edilmiştir. CMK m. 174/1-c bendi gereğince; "*ön ödeme veya uzlaştırma ya da seri muhakeme usulüne tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşıldığı işlerde ön ödeme veya uzlaştırma ya da seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir*" denilmek suretiyle, iddianamenin iadesine seri muhakeme usulü dahil edilmiştir. Buna karşılık, iddianame kabul edilir ve yargılama aşamasında bu eksiklik fark edilirse, uygulamada nasıl bir yol izleneceği konusunda ise açıklık bulunmamaktadır.

---

¹⁶⁰ **Bacaksız, Pınar:** "İddianame Pazarlığı (Plea Bargaining)", Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 7, Ağustos 2008, (www.jurix.com.tr), (E.T. 29.05.2020), s. 166; **Ünver Soylu, Gülsüm/ Engür Karaman, Seçil Nergiz:** Seri Muhakeme Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara, Haziran 2020, s. 94.

¹⁶¹ **Erdem/ Şentürk,** s. 597.

¹⁶² **Erdem/ Şentürk,** s. 597.

B. BASİT YARGILAMA USULÜ

Karşılaştırmalı hukukta suçların önem derecesi, olayların karmaşık olup olmaması, çözümünde hukuki ve olgusal herhangi bir sorunla karşılaşılmaması, tanık dinlemenin zorunlu olup olmaması gibi hususlar nazara alınarak farklı yargılama usullerine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır¹⁶³.

Ceza muhakemesi sistemimizde ise, tek bir yargılama usulü öngörölmüş olup ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından uygulanan yargılama usulü ile bir ay hapis cezası öngörölen suçlar için uygulanan yargılama usulü aynıdır. Başka bir ifadeyle, basit suçlarla ağır suçlar arasında bir ayırım yapılmadan, duruşma açmak suretiyle aynı yargılama usulünün tüm aşamalarının uygulanması kabul edilmiştir.

Basit yargılama usulü, 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı Kanunun 24. ve 25. maddeleriyle Ceza Muhakemesi Kanunu'nun mülga 251 ve 252. maddelerinde değişiklik yapılması suretiyle, karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemelere benzer mahiyette, yeni bir kurum olarak hukuk sistemimize dahil edilmiştir. Yeni bir kurum olmasına rağmen, 1412 sayılı CMUK m. 386'da yer alan "*Sulh hakiminin ceza kararnamesine*" benzer bir düzenlemedir¹⁶⁴. Duruşma yapılmaksızın sulh hakiminin kararı ile hüküm verilebilmesi, hakimin belirli sınırların altında kalan cezaya hükmedebilmesi, duruşma yapılmaksızın ceza tertibinin mahzurlu görülmesi halinde duruşma için gün tayin edilmesi, itiraz olmayan hükmün kesinleşmesi gibi özellikleri ile basit yargılama usulüne benzer yönleri bulunmaktadır¹⁶⁵.

Yargının artan iş yüküne çözüm getirme amacıyla bazı suçlar yönünden ihdas edilen basit yargılama usulü, "*kovuşturma aşamasına özgü bir alternatif çözüm usulü*" olarak nitelendirilmektedir¹⁶⁶. Esasları birbirinden farklı olsa da, gerek seri muhakeme gerekse basit yargılama usulünün getiriliş amacı; ceza muhakemesini basitleştirme,

---

¹⁶³<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>, (E.T. 28.05.2020).

¹⁶⁴ Kızılarlan, s. 1908.

¹⁶⁵ Yılmaz/Apiş, s. 87.

¹⁶⁶ Kızılarlan, s. 1945; Şahin/ Göktürk, s. 209.

kısaltma ve hızlandırma amacıyla bazı basit suçlarda uygulanan ve genel muhakemenin bazı aşamalarını kaldırarak genel muhakemeden ayrılan ve özel bir muhakeme usulünü ifade eden kısaltılmış bir ceza yargılamasıdır¹⁶⁷. Basit yargılama usulünde, 01.01.2020 tarihinden önce kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarda bu usulün uygulanamayacağına ilişkin hüküm bulunmaktaydı. Ancak itiraz üzerine, 7188 sayılı Kanun'un 31. maddesiyle eklenen geçici 5. maddesinin (d) bendinde yer alan *“basit yargılama usulünün 01.01.2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalarda uygulanmayacağına ilişkin”* bu hükmün, Anayasa Mahkemesi'nin 25.06.2020 tarih ve 2020/16 E., 2020/33 K. sayılı kararı ile iptaline dair karar verilmiştir¹⁶⁸. Anayasa Mahkemesi gerekçesinde; *“basit yargılama usulünün uygulanması sonucunda mahkumiyet kararı verildiği takdirde verilecek sonuç ceza dörtte bir oranında indirim yapılmasını öngörmektedir. Buna göre, itiraz konusu kural yargılama aşamasında olup henüz hüküm kurulmamış dolayısıyla yeni bir yargılama usulünün uygulanabileceği dosyalarda ceza miktarı üzerinde fail lehine etkisi olan basit yargılama usulünün belirli bir tarihten sonra kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarla sınırlı olarak uygulanmasını öngörmek suretiyle Anayasa'nın 38. maddesini ihlal etmektedir”* şeklinde karar vermiştir¹⁶⁹. Adil yargılanma hakkı bakımından söz konusu iptal kararı ve gerekçe yerindedir.

1. Basit Yargılama Usulünün Uygulama Alanı

Ceza muhakemesi sisteminde *“duruşmasız yargılama usulü”* olarak da ifade edilen¹⁷⁰ basit yargılama usulü, asliye ceza mahkemesince iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda uygulama alanı bulmaktadır (CMK m.251/1). Basit yargılama usulünün uygulanabilmesi için birtakım koşulların varlığı aranmaktadır. CMK m. 251/1 hükmünde bu usulün, asliye ceza mahkemesince uygulanacağı belirtilmektedir. Asliye

---

¹⁶⁷ Değirmenci, s. 37; Ünver/ Engür, s. 135-136.

¹⁶⁸Bu iptal kararı, 19.08.2020 Tarih ve 31218 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 20.11.2020).

¹⁶⁹ Anayasa Mahkemesi'nin 25.06.2020 tarih ve 2020/16 E., 2020/33 K. sayılı kararı, parag. 27 (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 20.11.2020).

¹⁷⁰ Şahin/ Göktürk, s. 209.

ceza mahkemesi tarafından uygulanacak olan bu usulde, mahkemenin iddianameyi kabul etmesi gerekir. Bu aşamada, mahkeme tarafından iddianamenin iadesi koşulları denetlenmeli ve görev yönünden inceleme yapılmalıdır. Seri muhakeme usulündeki katalog suçlardan farklı olarak¹⁷¹, basit yargılama usulünde suç tiplerinin tek tek sayılması yerine, yaptırımın türü ve miktarı esas alınmıştır¹⁷². Adli para cezasını gerektiren suçlar, hapis cezası bakımından kanunda öngörülen soyut cezası iki yıl veya daha az süreli hapis cezaları ve adli para cezası ile birlikte veya adli para cezasının seçenek olarak uygulandığı hapis cezalarında ise yine soyut cezanın iki yıl veya daha az süreli olduğu suç tiplerinin varlığı halinde basit yargılama usulünün uygulanabileceği kabul edilmiştir¹⁷³. Bu suçlar, asliye ceza mahkemesinin madde bakımından yetkisine giren suçlardır. Adli para cezası yönünden bir sınır yoktur¹⁷⁴. Hapis cezasının yanında kanunda ayrıca adli para cezasına da yer verilmiş ise, basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanamayacağı belirlenirken hapis cezası esas alınmaktadır¹⁷⁵.

2. İstisnaları

Kanun bazı hallerde, basit yargılama usulünün uygulanmasını kabul etmemiştir (CMK m. 251/7, 8). Bu istisnalardan birisi yaş küçüklüğü¹⁷⁶, akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik halleri ile soruşturma ve kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlardır. Kanun gerekçesinde, “*faillerin özel durumları sebebiyle elde edilen delillerin duruşmada tartışılmasının ve taraf beyanlarının bizzat hâkim tarafından alınmasının gerekli olması sebebiyle söz konusu bu hallerde, basit yargılama usulünün uygulanamayacağı*” ifade edilmiştir¹⁷⁷. Diğer bir istisna ise, uygulamada yaşanabilecek sorunların önüne geçmek amacıyla basit yargılama usulü kapsamına giren bir suçun, bu

---

¹⁷¹ Yılmaz/Apiş, s. 65.

¹⁷² Kızıllarlan, s. 1945.

¹⁷³ Değirmenci, s. 43.

¹⁷⁴ Şahin/ Göktürk, s. 209.

¹⁷⁵ Şahin/ Göktürk, s. 209.

¹⁷⁶ Yaş küçüklüğünün fiilin işlendiği tarih mi yoksa yargılamanın gerçekleştiği tarihte mi söz konusu olacağı hususu, öğretilerde tartışmalı olup buna ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmaz/Apiş, s. 96-97.

¹⁷⁷ (<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>), (E.T. 28.05.2020).

kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması halinde uygulanmayacağına ilişkindir¹⁷⁸. Kovuşturmanın bütünlüğü ilkesi açısından yerinde bir düzenleme olduğu belirtilmektedir¹⁷⁹.

3. Uygulanma Şekli

İddianamenin kabulünden sonra, asliye ceza mahkemesi tarafından basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir. Kanunda yer alan “*verilebilir*” ifadesi, bu usulün uygulanmasının mahkemenin takdir yetkisinde olduğunu göstermektedir¹⁸⁰. Buradaki amaç; iddianamesi kabul edilen, bu anlamda yeterli şüphe seviyesine ulaşan bir vakıanın 251. maddede yer alan bir usulle, örneğin duruşma yapılmaksızın, çözüme bağlanmasının mümkün olup olamayacağı noktasında mahkemeyi serbest bırakma isteğidir¹⁸¹. Mahkeme, basit yargılama usulünü uygulamayı kabul ederse; iddianame sanık, mağdur ve şikayetçiye tebliğ edilerek, beyan ve savunmalarını “*on beş gün içinde*” yazılı olarak bildirmeleri istenir (CMK m. 251/2). Tebligatta, basit yargılama yapılacağı ve duruşma yapılmaksızın hüküm verileceği ihtar edilir. Ayrıca, bu süre zarfında toplanması gereken belgeler, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilir. Madde metninde yer alan bu ifadenin, delil araştırma işlemi olup olmadığı belirsizdir¹⁸². İlgililerin, belirtilen süre içerisinde yazılı cevap vermeleri beklenir. Beyan ve savunma için verilen on beş günlük süre dolduktan sonra, taraflar beyanda bulunmamış olsalar dahi, duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın mahkemece 223’üncü maddede belirtilen kararlardan birine hükmedileceği düzenlenmektedir (CMK m.251/3). Seri muhakemeden farklı olarak, basit yargılama usulünde sanığa yönelik bir teklif, müdafî huzurunda bu teklifin kabulü ve zorunlu müdafilik gibi koşullar yer almamaktadır. Beyan ve savunmaların yazılı olarak verileceği aşamada, müdafin etkin bir rol oynaması ve sanığın haklarını yeterli bir şekilde gözetmesi gerektiği kanaatindeyiz.

---

¹⁷⁸ **Taneri**, s. 236.

¹⁷⁹ **Kızıllarslan**, s. 1946.

¹⁸⁰ **Değirmenci**, s. 45; **Yılmaz/Apiş**, s. 65; **Taneri**, s. 238.

¹⁸¹ **Yılmaz/Apiş**, s. 89.

¹⁸² **Kızıllarslan**, s. 1949.

Mahkeme, seri muhakeme usulünden farklı olarak beraat, düşme ve ceza verilmesine yer olmadığına karar verebilir. Mahkumiyet kararı verildiği takdirde ise, TCK'nın 61'inci maddesi hükümleri dikkate alınarak belirlenecek olan “*ceza üzerinden dörtte bir oranında indirim*” yapılarak sonuç cezanın belirleneceği kabul edilmektedir¹⁸³. Kanun koyucunun basit yargılama usulünü tercih eden ve yargılamanın süratli bir şekilde tamamlanmasını sağlayan sanığa indirim uygulayarak, olumlu bir sonuç bir yaratmaya çalıştığı söylenebilir. Ayrıca seri muhakemeden farklı olarak, basit yargılama usulünde mahkemenin sonuç cezayı belirleme yetkisi sınırlı değildir; TCK m. 61 gereğince örneğin, haksız tahrik koşullarının da değerlendirilmesi yapılmaktadır. Diğer bir deyişle, mahkeme tarafından TCK m.61 hükümlerinin tamamı göz önüne alınmak suretiyle hüküm kurulacaktır¹⁸⁴. Mahkumiyet hükmü şartlarının varlığı halinde, kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi ve hapis cezasının ertelenmesi mümkündür (CMK m. 251/4). Ayrıca, uygulanmasına sanık tarafından yazılı olarak karşı çıkılmaması kaydıyla, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir (CMK m. 251/4).

Basit yargılama usulüne göre verilen hüküm, “*itiraz*” kanun yoluna tabidir (CMK m. 251/5). Mahkeme tarafından verilen hükme karşı itiraz kanun yoluna gidilmesi, ceza muhakemesinde kanun yolu sistematığında bir istisna yaratmakta olup son karar niteliğinde olan bu hüküm yönünden itiraz kanun yoluna gidilmemesi gerekir¹⁸⁵. Bir son karar niteliğinde olmasına rağmen itiraza tabi kılınması (m. 267/1) nedeniyle de, hükümde itiraz usulü ile itirazın sonuçlarının belirtilmesi önem taşımaktadır¹⁸⁶. Süresi içerisinde itiraz edilmeyen hükümler kesinleşir.

4. Mahkemenin Yargılamayı Duruşmalı Yapması

Basit yargılama usulünde mahkeme, iki halde genel hükümlere göre yargılamaya devam etmektedir¹⁸⁷: Bunlardan biri, basit yargılama usulü devam ederken; diğeri ise, hüküm kurulduktan sonradır. CMK m. 251/6 gereğince, mahkeme tarafından gerekli

---

¹⁸³ Şahin/ Göktürk, s. 209.

¹⁸⁴ Kızıllarslan, s. 1949-1950.

¹⁸⁵ Değirmenci, s. 47.

¹⁸⁶ Şahin/ Göktürk, s. 209-210.

¹⁸⁷ Şahin/ Göktürk, s. 210.

görülmesi halinde, basit yargılama usulüne göre hüküm verilinceye kadar her aşamada, duruşma açmak suretiyle genel hükümlere göre yargılamaya devam edilebilmektedir. Kanun gerekçesinde, mahkemenin bu usulün yeterli olmadığı ve yargılamanın genel hükümlere göre devam etmesine kanaat getirdiği takdirde, herhangi bir talebe gerek olmaksızın, resen duruşma açabileceği belirtilmektedir¹⁸⁸. Burada, iddianamenin kabulü ile birlikte, mahkemede vicdani kanaatin oluşması için ayrıca delil ikamesi ihtiyacı duyuluyorsa resen duruşma açabileceği; şayet, delil ikamesi ihtiyacı duyulmuyorsa basit yargılama usulünün uygulanabileceğine göre bir değerlendirme yoluna gidildiğini söylemek mümkündür¹⁸⁹. Bu hal, basit yargılama usulü devam ederken ortaya çıkmaktadır. Diğerisi ise, basit yargılama usulü sonucunda mahkeme tarafından verilen hükme karşı itiraz olması halinde, duruşma açılarak genel hükümlere göre yargılama yapılmasıdır (CMK m.252/2). Yapılan itiraz üzerine mahkeme, itirazın süresi içerisinde yapılmadığı ve kanun yoluna başvuru hakkı bulunmayan kişilerce yapıldığı kanaatinde ise, CMK m. 268/2 gereğince, dosyayı “*üç gün içinde*” itiraz mercii olan yargı çevresinde bulunan ağır ceza mahkemesine gönderir (CMK m. 252/6). Ağır ceza mahkemesinin inceleme yetkisi, bu sebeplerle sınırlıdır¹⁹⁰. İncelemeyi tamamladıktan sonra, gereğinin ifası için kararını mahkemeye geri gönderir. Şayet mercie göndermeyi gerektiren bir durum söz konusu değilse, mahkeme tarafından duruşma açılır ve genel hükümlere göre yargılamaya devam edilir (CMK m.252/2). Bu aşamada mahkeme, taraflar gelmese bile duruşma yapar ve yokluklarında CMK m. 223 gereğince hüküm kurulur. Ancak, yokluklarında duruşma yapılarak hüküm kurulacağına ilişkin bildirim taraflara gönderilecek davetiyede yer alması gerekir¹⁹¹. Duruşmadan önce itirazdan vazgeçilmesi halinde ise, duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş sayılır (CMK m. 252/2).

Mahkeme itiraz üzerine duruşma açar ve yargılamayı tamamlarsa, hüküm aşamasında itiraz öncesi vermiş olduğu kararı ile bağlı değildir (CMK m. 252/3). Ancak, bunun istisnası bulunmaktadır: Buna göre, CMK m. 252/3 gereğince, itirazın sanık

---

¹⁸⁸(<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>), (E.T. 28.05.2020).

¹⁸⁹ Yılmaz/Apiş, s. 89.

¹⁹⁰ Şahin/ Göktürk, s. 210.

¹⁹¹ Taneri, s. 244.

dışındaki kanun yoluna başvurabilecek kimseler tarafından yapılması halinde, önceki hükümde yer alan indirim sanık lehine korunmaktadır. İtiraz üzerine mahkemenin sanık lehine hüküm kurması ve aynı olaya ilişkin itiraz etmemiş sanıkların da dosyada bulunması halinde; şayet lehe hükmün diğer sanıklar yönünden de uygulanma ihtimali söz konusu ise, CMK m. 252/4 gereğince bu sanıklar da itiraz etmiş gibi verilen karardan yararlanabilecektir. Bu düzenlemeyle, kanun yollarının sirayet etkisi söz konusu olacak ve hüküm genişleyecektir¹⁹².

Asliye ceza mahkemesinin itiraz üzerine duruşma açarak yeniden vermiş olduğu hükme karşı, bu kez, itiraz değil; “*genel hükümlere göre kanun yoluna başvurulacağı*” hüküm altına alınmıştır (CMK m. 252/5). İlk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararlara karşı nasıl istinaf veya temyiz yolu açık ise, asliye ceza mahkemesinin basit yargılama usulüne itiraz doğrultusunda ikinci kez vermiş olduğu karara karşı da, bu kanun yollarının işletilmesi söz konusu olacaktır.

II. CEZA MUHALEMESİ HUKUKU İLKELERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

Çalışmamızın ilk kısmında seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin uygulanma koşulu, usulü ve verilecek kararların denetimine ilişkin konular ele alınmış; ayrıca bu kapsamda varsa eksiklik, Kanun veya Yönetmelik’ten kaynaklı çatışma veya sorunlu alanlara yer verilerek bunlara ilişkin çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Bu kısımda ise, seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin ceza muhakemesi hukuku ilkeleri bakımından değerlendirmesi yapılacaktır.

A. MADDİ GERÇEĞİN ARAŞTIRILMASI İLKESİ

Ceza muhakemesinde maddi gerçek “*şüpheli, sanık veya mağdurun haklarını gözetmek suretiyle*” aranır, araştırılır¹⁹³. Soruşturma ve kovuşturma organları maddi

---

¹⁹² Kızıllarslan, s. 1953.

¹⁹³ Yenisey, Feridun/ Nuhuğlu, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2015, s. 66; Centel, Nur/Zafer, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 12. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2015, s. 6; Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/ Erdem, Mustafa Ruhan/ Sırma, Özge/ Saygılar Kırıt, Yasemin F./ Özyayın,

gerçeği resen araştırmakla yükümlüdür¹⁹⁴. Ancak, maddi gerçek her ne pahasına olursa olsun araştırılmaz; delil yasaklarıyla bu ilkeye sınırlamalar getirilir¹⁹⁵.

Maddi gerçeğin araştırılması ilkesi, ceza muhakemesi ile medeni muhakeme arasındaki farkı ortaya koyma açısından son derece önemlidir¹⁹⁶. Geleneksel ceza muhakemesi, maddi gerçeğe ulaşma amacına yöneliktir; bu amaca ancak sanığın lehine ve aleyhine olan tüm delillerin duruşma ortamında tartışıldığı, halka açık ve yüz yüze bir muhakemede, iddia ve savunmadan bağımsız olarak ve masumiyet karinesi de göz önüne alınarak ulaşılmaktadır¹⁹⁷. Seri muhakeme usulünde muhakeme sürecinin formalitelerden arındırılarak, duruşma yapılmaksızın kısa sürede ve etkili şekilde sonuca ulaşması amaçlanmaktadır¹⁹⁸. Teklifin şüpheli tarafından müdafî huzurunda kabul edilmesiyle birlikte, iddianame düzenlenmesi ya da duruşma ortamı yaratılarak bir yargılama yapılması ortadan kalkmaktadır. Cumhuriyet savcısı talepten yeri alan yaptırım doğrultusunda, görevli mahkemeden şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını ister. Bunun üzerine inceleme yapan mahkeme, şüpheliyi müdafî huzurunda duruşma açarak dinlese de; soruşturmanın genişletilmesi, yeni delillerin

---

Özdem/ Akcan Alan, Esra/ Erden, Efser: Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2015, s. 141; **Yenidünya, Caner/ İçer, Zafer:** Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, Ocak 2016, s. 3; **Şahin/ Göktürk,** s. 27; **Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe,** s. 39; **Karakehya, Hakan:** “Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorunluluğu Üzerine”, TAAD, Sayı: 27, Yıl: 7, Temmuz 2016, (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/981985>), (E.T. 22.10.2020), s. 64.

¹⁹⁴ **Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe,** s. 65; **Yenisey/Nuhoğlu,** s. 66.

¹⁹⁵ **Öztürk/Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Saygılar/ Özyayın/ Akcan/ Erden,** s. 141; **Centel/Zafer,** s. 7; **Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe,** s. 66; **Gödekli, Mehmet:** “Türk Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğe Ulaşmanın Ön Koşulu Olarak Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 65, Sayı: 4, 2016, ss. 1815-1924, (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/2150/22273.pdf>), (E.T. 22.10.2020), s. 1820; **Kafes, Veli:** “Ceza Muhakemesinde Meram Anlatma İlkesinin Sağlanması”, CHKD, Cilt:3, Sayı:2, 2015, (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/331448>), (E.T. 22.10.2020), s. 182; **Taneri,** s. 95.

¹⁹⁶ **Yılmaz/Apiş,** s. 92.

¹⁹⁷ **Erdem/ Şentürk,** s. 591.

¹⁹⁸ <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>. (E.T. 28.05.2020).

toplanması ve tanık dinlenmesi gibi yetkileri haiz değildir. Maddi gerçeğin araştırılması amacıyla daha fazla araştırma yapılması kanaatine vardığında, bu doğrultuda gerekli işlemleri yapmak yerine yalnızca talebin reddine karar verir ve dosya, Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Oysa ki, maddi gerçeğin taraflardan bağımsız olarak araştırılması, mahkemenin hem hakkı hem de görevidir¹⁹⁹. Seri muhakeme usulünde, ortada gerçek anlamda bir yargılama olmadığı için, şüphelinin lehine veya aleyhine delillerin duruşma ortamında tartışılması söz konusu değildir. Delillerin duruşma ortamında ve halka açık bir şekilde tartışılmadığı, mağdur ve suçtan zarar görenin sürece aktif olarak katılımının sağlanmadığı ve mahkemenin yetkisinin sınırlı ve talepname ile bağlı olması nedeni ile Cumhuriyet savcısından bağımsız bir muhakeme sürecinin yürütülmediği süreçte, maddi gerçeğin araştırılması ilkesinin ön planda tutulmadığı anlaşılmaktadır. Zira, şüphelinin muhakemeye ilişkin haklarını tam anlamıyla kullanamadığı aşikardır²⁰⁰. Her ne kadar kanun koyucu belirli bir önem derecesi altındaki suçlar için bu usule başvurulmasını tahdidi olarak belirlemiş ise de; muhakeme süreci sonunda verilen kararın mahkumiyet olduğu ve adli sicile işlendiği noktada, muhakemenin temel amacı olan maddi gerçeğe ulaşmak yerine hızlı, basit ve etkin bir yola başvurulmasının ne derece yerinde olduğu tartışılır.

Basit yargılama usulünde, mahkeme bu usulün uygulanmasını kabul ederse; iddianame sanık, mağdur ve şikayetçiye tebliğ edilerek, beyan ve savunmalarını on beş gün içinde yazılı olarak bildirmeleri istenmektedir. Beyan ve savunma için verilen on beş günlük süre dolduktan sonra, taraflar beyanda bulunmamış olsalar dahi, duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın mahkemece 223'üncü maddede belirtilen hükümlerden birine hükmedileceğini belirtmektedir. Duruşma yapılmadan yalnızca dosya üzerinde, çoğu zaman sanığın savunması, Cumhuriyet savcısının görüşü ve tanık anlatımlarına başvurulmaksızın basit, hızlı bir muhakeme süreci amacına yönelik yapılan bu yargılamalar maddi gerçeği ortaya çıkarmaktan uzaktır. Bu usul açısından tez, anti-tez ve sentez şeklinde ortaya çıkan bir hükümden değil; mahkemenin önünde yazılı savunma ve iddianameden yola çıkarak varmış olduğu

---

¹⁹⁹ Centel/Zafer, s. 679.

²⁰⁰ Bacaksız, s. 167.

sonucu bildirmesi şeklinde “sözlülükten yazılılığa doğru bir evrilme” söz konusudur²⁰¹. Yine de, bu usul bakımından mahkemenin duruşma yapabileceği durumlar söz konusu olduğu için, seri muhakeme usulüne nazaran söz konusu ilkenin daha az ihlal edildiğini söylemek de yanlış olmayacaktır.

B. DOĞRUDAN DOĞRUYALIK VE SÖZLÜLÜK İLKESİ

Ceza muhakemesinin maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi bakımından en önemli evresi, duruşmadır²⁰². Savunma makamının muhakeme sürecine etkin bir şekilde katılabilmesi, mahkeme önünde meramını anlatabilmesi, öne sürülen iddiaları ve aleyhine olan delilleri çürütebilme olanağı tanınması ve muhakeme sürecine yön verebilmesi, asıl olarak duruşma ile mümkün hale gelmektedir. Bu sayede, yargılama makamı da hüküm verebilmek için gerekli olan kanaate, bu sürecin tam anlamıyla sağlanması ile ulaşabilecektir²⁰³.

Doğrudan doğrualık, yüz yıllar süren bir gelenek içerisinde ortaya çıkan ve ceza muhakemesinin hukuk devleti ilkesine bağlılığını güvence altına alan bir ilkedir²⁰⁴. Bu ilke, hüküm verecek olan mahkeme üyelerinin, sanık, tanık ve olayın diğer tüm delilleriyle bire bir karşı karşıya gelmelerini, onlarla doğrudan temas etmelerini diğer bir deyişle, mahkemenin edineceği kanaatin dolaylı değil doğrudan olması gerektiğini ve delil ikamesinin başka bir hakime bırakılmamasını ifade eder²⁰⁵. Dosyada yer alan yazılı belgelerden hareketle değil, o belgenin sahibi olan kişinin ağızından sözlü olarak ve vasıta konulmadan hakimin bizzat kendisinin bir kanaate ulaşması gerekmektedir²⁰⁶. Bu ilke,

---

²⁰¹ Yılmaz/Apiş, s. 91-92.

²⁰² Şahin/ Göktürk, s. 105.

²⁰³ Şahin/ Göktürk, s. 105.

²⁰⁴ Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özyaydın/ Akcan/ Erden, s. 143; Ünver, Yener/ Hakeri, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, Cilt:II, Adalet Yayınevi, 11. Baskı, Ankara, Şubat 2016, s. 85.

²⁰⁵ Centel/ Zafer, s. 677; Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özyaydın/ Akcan/ Erden, s. 143-144; Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 75; Taneri, s. 96.

²⁰⁶ Şahin/ Göktürk, s. 106; Aydın, Devrim: Ceza Muhakemesinde Deliller, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 144; “Ceza muhakemesi hukukumuzda duruşmanın doğrudan doğrualığı ve sözlülük ilkeleri esas alınmış olup hüküm verecek mahkeme hakimi sanık, tanık ve olayın tüm delilleri ile birebir karşı karşıya gelecek, herhangi bir vasıta olmadan örneğin beyan delilini dinleyecek ve belge delilini okuyacaktır. Böylece belirtilen ilkeler ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde yer alan adil yargılama

mahkemeye, tanık ve sanık anlatımlarının inandırıcılığını değerlendirme olanağı verirken, aynı zamanda sanığın soru sorma hakkının da güvencesini oluşturur²⁰⁷.

Hakim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir (CMK m. 217/1). Delil belge niteliğinde olsa da, bu belgenin duruşmada okunması ve taraflara diyeceklerinin sorulması gerekir. Bu husus, ancak tüm delillerin sözlü duruşmada tartışılmasıyla sağlanabilecektir²⁰⁸. Tarafların bütün iddia ve açıklamalarının sözle yapılarak hükme esas teşkil edebilmesini ifade eden sözlülük ilkesi²⁰⁹, aynı zamanda doğrudan doğruyalık ilkesinin egemen olduğu bir muhakemeye iç içedir²¹⁰. Geleneksel ceza muhakemesi sürecinde hakimin delillerle bizzat temas ettiği,

---

hakkının temel gerekleri ve CMK'nun 217. maddesi uyarınca hakim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilecektir. Bu nedenle kural olarak sanık, tanık veya bilirkişiler mahkeme huzurunda dinlenecek ve daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamasının okunması dinleme yerine geçmeyecektir. Nitekim 5271 sayılı CMK'nun 210. maddesinin 1. fıkrası gereğince de, yargılama konusu olayla ilgili sadece bir tanığın beyanından başka bir delilin bulunmadığı hallerde bu tanığın duruşmada mutlaka duruşmada dinlenmesi gerektiği ifade edilerek doğrudan doğruyalık ilkesi açık bir şekilde ortaya konmuştur” YCGK., 2013/4-242 E., 2014/79 K., 18.02.2014, (www.kazanci.com), (E.T. 28.10.2020).

²⁰⁷ Erdem/ Şentürk, s. 582.

²⁰⁸ Yenisey/ Nuhoglu, s. 67; “Soruşturma aşamasında tanık olarak dinlenen E.A.'nın sanığı şikayetçinin ikametinden çıkarken hırsızladığı eşyalar ile birlikte gördüğünü beyan ettiği, ancak bu tanığın duruşmada dinlenmediğinin anlaşılmasına göre, CMK'nun 210. maddesinin 1. fıkrasında olayın delilinin bir tanığın açıklamalarından ibaret olması durumunda bu tanığın duruşmada mutlaka dinlenmesi gerektiğinin, aynı Kanun'un 217. maddesinin 1. fıkrasında ise hakimin kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabileceğinin belirtilmesi karşısında; her aşamada suçlamayı reddeden sanığın beyanına karşılık, tek delil statüsünde bulunan tanığın duruşmada mutlaka dinlenmesi gerektiğinin gözetilmemesi” Yargıtay 13. CD., 2013/725 E., 2013/3735 K., 02.12.2013; “Ceza yargılamasının amacı, maddi gerçeğe insan onuruna yaraşır biçimde ulaşmaktır. Bu nedenle, suçun varlığı ve sorumluluğu, hukuka uygun olarak elde edilmiş olmak kaydıyla her türlü delille ispat edilebilir. Ancak çelişmeli yargılamanın gereği olarak kararın temelini oluşturan vicdani kanunun, mahkeme huzuruna getirilip tartışılmış delillere dayandırılması esastır. Bu delillerin hukuka uygun olarak elde edilmesi, gerçekçi ve akılcı olması, maddi vakiyatı temsil etmesi ve kanıtlamaya yeterli olması aranmalıdır” Yargıtay 16. CD., 2018/3296 E., 2019/606, 06.02.2019, (www.kazanci.com), (E.T. 28.10.2020).

²⁰⁹ Şahin/Göktürk, s. 112.

²¹⁰ Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özaydın/ Akcan/ Erden, s. 147; Yenidünya/İçer, s. 544; Yenisey/Nuhoglu, s. 66; Centel/Zafer, s. 679; Aydın, s. 144; Kafes, s. 192.

sanık ve tanık anlatımlarının duruşma ortamında tartışıldığı ve bunun sonucunda bir kanaate varılarak hüküm tesis edildiği için, mümkün olduğunca maddi gerçeğe yakın bir sonuca ulaşılmış olur. Seri muhakeme usulünde ise, kısa ve etkili sürede sonuca ulaşma gayesi ön planda olduğu için yalnızca Cumhuriyet savcısının elde ettiği deliller çerçevesinde, muhakemeye katılan süjelere bu delilleri tartışma olanağı sunulmadan ve talepten yeri alan yaptırım doğrultusunda mahkemenin hüküm kurması söz konusudur. Mahkeme, şüpheliyi müdafî huzurunda dinler; ancak, delillerin toplanması, tanık dinlenmesi veya soruşturmanın genişletilmesi yönünde karar veremez. Seri muhakemede, mahkemede vicdani kanaat oluşmamakta; Cumhuriyet savcısının tespiti ile bağlı kalmaktadır²¹¹. Sözlü bir duruşma ortamı sağlanmadan ve yalnızca dosya üzerinden bir değerlendirme yapılmaktadır. Seri muhakeme usulünde gerçek anlamda bir yargılama söz konusu olmadığı için, delillerin doğrudan doğrualığı ve sözlülük ilkesine aykırı bir durum teşkil etmektedir.

Dosyada yer alan yazılı belgelerden hareketle değil, o belgenin sahibi olan kişinin ağzından sözlü olarak ve vasıta konulmadan hakim bizzat kendisinin bir kanaate ulaşması gerektiği için; basit yargılama usulünde mahkemenin duruşmalı yargılama yapacağı iki hal dışında, yalnızca tarafların yazılı savunmaları üzerinden bir kanaate ulaşılması ya da bu savunmaların on beş gün içinde yazılı olarak sunulmadığı takdirde yalnızca dosya üzerinden bir kanaate varılarak ceza tayini yoluna gidilmesi, doğrudan doğrualık ve sözlülük ilkesinin ön planda tutulmadığını göstermektedir. Suçlamayı ve hakları öğrenme kapsamında silahlar gerçekten eşit olsa bile; hukuk bilgisine haiz hakim ve Cumhuriyet savcısı karşısında sanığın aciz kaldığı, bu nedenle sanığa yönelik suçlamaların sözlü olarak bildirilmesinin sağlanması gerektiği anlaşılmaktadır²¹².

C. HALKA AÇIKLIK İLKESİ

Muhakemenin halkın girebildiği yerlerde yapılmasını ve muhakeme tutanaklarının halka açıklanabilmesini ifade eden ilkeye, “*halka açıklık ilkesi*”

---

²¹¹ Taneri, s. 96.

²¹² Yılmaz/Apiş, s. 90.

denilmektedir²¹³. Duruşmanın kural olarak açık yapılması veya aleni olması, gerek Anayasa m. 141 gerekse CMK m. 182 hükmünde ilke olarak benimsenmiş olup aynı zamanda, adil yargılanma hakkının da bir gereğidir²¹⁴. Bu ilke kontrolü sağlayarak insanları gizli yargılamalara karşı koruduğu, adil yargılanmayı gerçekleştirdiği ve mahkemelere güven sağladığı için, demokratik rejimlerin vazgeçilmez prensiplerinden birisi olarak nitelendirilmektedir²¹⁵. Nitekim, muhakemenin kontrolü ancak halka açıklık ile sağlanabilecektir²¹⁶.

Geleneksel ceza muhakemesi sürecinde bazı istisnalar haricinde (CMK m. 182/2), duruşmanın halka açıklığı esastır. Muhakeme sürecine halkın katılımı sağlanarak, hem hakimlerin keyfi davranmasının önüne geçilmesi hem de sanığa kendisini halka açık bir duruşmada savunma olanağı sağlanması amaçlanmaktadır²¹⁷. Gizli ve denetimden uzak bir muhakeme süreci, halka açıklık ilkesiyle bağdaşmaz. Seri muhakeme usulünde, şüpheli tarafından teklifin kabul edilmesiyle birlikte, iddianame düzenlenmesi ve duruşma ortamı yaratılarak bir yargılama yapılması ortadan kalkmaktadır. Her ne kadar mahkeme tarafından şüphelinin müdafii huzurunda dinlenileceği belirtilse de; bu dinleme, halkın katılımı sağlanmadan ve mağdur veya suçtan zarar görenin sürecin dışında tutulması şeklinde gerçekleşmektedir. Bu durum, halka açıklık ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Basit yargılama usulünde ise, duruşmalı yargılama yapılacak haller dışında, taraflara halkın katılımının sağlandığı aleni bir duruşmada dinlenilme ve delillerin tartışılması olanağı tanınmamaktadır. Mahkemenin vereceği kararın keyfi olması muhtemeldir; çünkü bu yönüyle basit yargılama usulü, aleniyet ve denetimden yoksundur. Nitekim, bu şekilde yürütülen bir muhakeme süreci, adil yargılanma hakkının gereklerinden oldukça uzaktır.

---

²¹³ **Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özaydın/ Akcan/ Erden**, s. 136; **Centel/ Zafer**, s. 682; **Yenidünya/İçer**, s. 544; **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 67.

²¹⁴ **Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe**, s. 74; **Altıparmak, Cüneyd**: “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları”, TBB Dergisi, Sayı: 6, 2006, (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-63-218>), (E.T. 22.10.2020), s. 257.

²¹⁵ **Şahin/ Göktürk**, s. 115; **Centel/ Zafer**, s. 682-683.

²¹⁶ **Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe**, s. 74.

²¹⁷ **Erdem/ Şentürk**, s. 582.

D. DELİLLERİN SERBESTÇE DEĞERLENDİRİLMESİ İLKESİ

Delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkesi, mahkeme veya hakimin duruşmada irat ve ikame edilen ispat araçlarının bütününden bizzat edindiği kişisel kanaate göre özgürce hüküm kurması anlamına gelir²¹⁸. Delillerin serbest değerlendirilmesi ilkesinin pozitif dayanağını, CMK m. 217/1-c.2’de yer alan “*deliller hakimin vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edilir*” hükmü oluşturmaktadır²¹⁹. Mahkeme, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş delilleri vicdani kanaatiyle değerlendirir²²⁰; bu nedenle, sanığın ikrarı, bilirkişi raporu veya belli bir ispat kuralları ile bağlı değildir²²¹. Ayrıca, mahkeme, fiilin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı değildir (CMK m. 225/2). Böylece, hakim delilleri önceden konulmuş kayıtlara bağlı olmadan serbestçe değerlendirebilecektir²²².

Geleneksel ceza muhakemesi, vicdani delil sistemine dayalı bir süreçtir. Mahkeme, duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delilleri vicdani kanaatiyle serbestçe takdir eder. Bu aşamada mahkeme, iddia makamının mütalaası veya sanığın savunmaları ile bağlı olmaksızın sanık hakkında bir hüküm kurmaktadır. Seri muhakeme usulünde, Cumhuriyet savcısı tarafından talepten hazırlanması üzerine, şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanması görevli mahkemeden talep edilir. Mahkeme, ancak Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırım doğrultusunda karar verebilecektir. Şüphelinin müdafii huzurunda dinlenilmesi dışında, mahkemenin delilleri takdir etme ve vicdani kanaatine dayalı bir ceza türü veya miktarı belirleme yetkisi yoktur. Mahkemenin taleple bağlı olması, delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Basit yargılama usulünde ise, deliller duruşmada tartışılmamaktadır. Bu usulde, dosya itibariyle toplanan delillere dayanılarak vicdani kanaatin oluşturulması düşünüldüğünden, burada delillerin tartışılması değil; delillerin duruşmada tartışılmasına

---

²¹⁸ Gedik, s. 918.

²¹⁹ Erdem/ Şentürk, s. 583; Yenidünya/İçer, s. 722; Gödekli, s. 1819.

²²⁰ Aydın, s. 34; Başlar, Yusuf: Ceza Yargılamasında Elektronik Delil, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 42.

²²¹ Yenisey/ Nuhoglu, s. 66; Koca, Mahmut: “Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delilleri Değerlendirme Yasağı”, AÜEHFD, Cilt: IV, Sayı: 1-2, 2000, (<https://hukukdergi.ebyu.edu.tr/?p=867>), (E.T. 24.10.2020), s. 105.

²²² Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 76; Centel/Zafer, s. 722.

istisna getirildiği ifade edilmektedir²²³. Yalnızca yazılı savunma alınmak suretiyle, mahkeme tarafından delillerin değerlendirilmeye çalışılması ile ceza muhakemesinin esasından oldukça uzaklaşıldığı kanaatindeyiz.

E. SİLAHLARIN EŞİTLİĞİ İLKESİ

Silahların eşitliği ilkesi, şüpheli veya sanığın hakları ve savcının yetkileri arasında bir dengenin sağlanması anlamına gelmektedir²²⁴. Burada, iddia ve savunma makamlarının her anlamda eşit olması kastedilmemekte²²⁵; zira, ceza muhakemesinde savcının yetkilerinin şüpheli veya sanığa göre her zaman daha geniş olduğu bilinmektedir²²⁶. Önemli olan, savunma makamının bir hukuk devletinde kendisine tanınmış olan hakları gerçek anlamda kullanabilme ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin, iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olabilmeleridir²²⁷. Savunmaya, hakkındaki isnatları ortadan kaldırmaya yönelik savunmasını yapabileceği ve bütün savunma argümanlarını mahkemeye ulaştırabileceği makul imkanların sağlanması, adil bir yargılama bakımından olmazsa olmaz bir koşuldur²²⁸. Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), silahların eşitliği ilkesine uyulup uyulmadığını denetlerken somut olayda şikayet konusu eşitsizliğin yargılamayı bir bütün olarak adaletsiz kılıp kılmadığına bakmaktadır²²⁹. Davanın taraflarından birinin iddiası karşısında, diğer tarafın bu iddiaya

---

²²³ Değirmenci, s. 46.

²²⁴ Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 52; Yenidünya/ İçer, s. 94.

²²⁵ Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özaydın/ Akcan/ Erden, s. 130.

²²⁶ Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 52.

²²⁷ Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özaydın/ Akcan/ Erden, s. 130; Şahin, Cumhuriyet: “Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Ceza Muhakemesinde Silahları Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkeleri”, D.E.Ü Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, Cilt: 21, Özel Sayı, 2019, ss. 3051-3065, (<https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2019/09/CUMHUR-SAHIN.pdf>), (E.T. 28.10.2020), s. 3051; AZ. M. Başvurusu/AYM, B. No: 2013/560, 16.04.2015, parag. 39; Yaşasın Aslan/AYM, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, parag.32; Devran Duran (GK)/AYM, B. No: 2014/10405, 25.05.2017, parag. 86, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 20.11.2020).

²²⁸ Yenidünya/ İçer, s. 94; Güher Ergun ve Diğerleri/AYM, B. No: 2012/13, 02.07.2013, parag. 38, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 20.11.2020).

²²⁹ Kremzow/Avusturya, B. No: 12350/86, 21.09.1993, parag. 75, (www.hudoc.echr.coe.int), (E.T. 20.10.2020).

karşı savunmasının temel dayanağı olan delilleri sunma imkanı tanınmıyorsa, silahların eşitliği açısından ihlal doğabilmektedir²³⁰.

Ceza muhakemesinde şüpheli veya sanığa, bir hukuk devletinde kendisine tanınmış hakları gereği gibi kullanılabilme ve muhakemeye yön verebilme fırsatının sağlanması amaçlanmaktadır. İddia makamı karşısında savunmaya bu hakkın tanınmış olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Cumhuriyet savcısı tarafından teklifin şüpheliye sunulması ve şüphelinin bu teklifi müdafî huzurunda kabul etmesiyle birlikte, seri muhakeme usulü uygulanmaktadır. Şüphelinin özgür iradesinin esas alındığı bu usulde, şüphelinin bilgilendirilmesi aşaması hariç, Cumhuriyet savcısının yetkileri ile şüpheli hakları arasında silahlarının eşitliğinin büyük ölçüde sağlandığı söylenebilir. Bilgilendirme aşaması, şüphelinin herhangi bir zorlama veya yönlendirme etkisi altında kalmaksızın özgür iradesi ile bu usulün uygulanmasını kabul edip etmeyeceğine ilişkin önemli bir aşama olup bu noktada, müdafî rolü oldukça önemlidir. Şüphelinin özgür iradesini yönlendirme, kabule zorlama veya bilgilendirmenin kapsamının yeterince şüpheliye aktarılmamış olma ihtimalinin önüne geçmek adına, şüphelinin yanında müdafî bulunması gerekir. Müdafî bulunmaksızın kolluk veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan bilgilendirme, şüphelinin dezavantajlı konuma geçmesine neden olmaktadır. Öte yandan, silahların eşitliğine ilişkin dengenin şüpheli veya sanık ile mağdur bakımından da söz konusu olması gerektiği ifade edilmektedir²³¹. Seri muhakeme usulünde mağdur veya suçtan zarar görenin sürecin dışında bırakılması, şüpheli ve mağdur hakları arasında bir dengenin olmadığını göstermektedir²³². Bu durum, mağdur haklarının günden güne önem kazandığı ceza muhakemesi bakımından olumlu bir gelişme değildir. Basit yargılama usulü sürecinde ise, Cumhuriyet savcısının varlığı söz konusu değildir. Bu usulün uygulanması bakımından mahkemenin takdir yetkisi bulunmakta olup sanığa yönelik bir teklif, müdafî huzurunda bu teklifin kabulü veya zorunlu müdafîlik gibi koşullar yer almamaktadır. Mahkemenin adeta iddia makamı gibi, Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın basit yargılanma usulünün uygulanmasına

---

²³⁰ Gijssels/Belçika, B. No: 199983/92, 24.02.1997, parag. 58, (www.hudoc.echr.coe.int), (E.T. 20.10.2020).

²³¹ Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 53.

²³² Erdem/ Şentürk, s. 583; Taneri, s. 96.

karar vermesi ile başlayan süreçte, sanığın ve tarafların bir hukuk devletinde yargılamaya ilişkin kendilerine tanınmış olan hakları tam anlamıyla kullanamadıkları aşıkardır.

F. MERAM ANLATMA İLKESİ

Şüpheli veya sanığın derdini anlatabilmesini, ne istediğini söyleyebilmesini, hiç veya gereği gibi dinlenilmeden mahkum edilmemesini ve bu sayede muhakemenin gidişine etki edebilmesini ifade eden ilkeye, “*meram anlatma ilkesi veya hukuki dinlenilme hakkı*” denilmektedir²³³. Şüpheli veya sanık, sözlü veya yazılı bir şekilde hakkındaki isnatlarla ilgili açıklamalarda bulunabilir, delil gösterebilir, delil toplanmasını, tanık ve benzeri kişilerin dinlenilmesini talep edebilir²³⁴. Böylece, şüpheli veya sanığın muhakemeye yön verme hakkını kullanabilmesi de sağlanmış olacaktır²³⁵.

Geleneksel ceza muhakemesinde, gerek soruşturma gerekse kovuşturma evresinde şüpheli veya sanığın meramını anlatabilmesi oldukça önemlidir. Seri muhakeme usulünde, şüpheli dinlenir; ancak bu dinleme, yalnızca seri muhakeme usulünün kabul edilip edilmediğine ilişkindir. Muhakemenin gidişatına yön verme şeklinde bir hukuki dinlenilme sürecinden bahsedilemez. Şüpheli meramını mahkemeye anlatamadan ve müdafî yardımından etkin bir şekilde yararlanamadan bir yaptırıma maruz kalmaktadır²³⁶. Basit yargılama usulünde ise, mahkeme tarafından bu usulün uygulanmasına karar verildikten sonra tarafların yazılı savunmalarını on beş gün içerisinde sunmaları istenmektedir. Tarafların yazılı beyanda bulunma hakkı söz konusu olsa da, sanığın muhakemeye yön verme hakkını yeterince kullanabildiğini söylemek güçtür²³⁷. Sanığın lehine delil sunması veya mahkemeden tanık dinlenilmesini talep edebilmesi söz konusu değildir. Bu süre zarfında savunma sunulmasa dahi, mahkeme, on beş günlük yasal sürenin sonunda sanık hakkında bir hüküm kuracaktır. Mahkemenin

---

²³³ Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özyayın/ Akcan/ Erden, s. 134; Yenidünya/İçer, s. 94; Kafes, s. 182; Taneri, s. 100.

²³⁴ Yenidünya/ İçer, s. 94; Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 54; Şahin/Göktürk, s. 148.

²³⁵ Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 54.

²³⁶ Taşkın, 51.

²³⁷ Yılmaz/Apiş, s. 92.

duruşmalı yapılacağı haller istisna olmak üzere, basit yargılama usulünde sanığın hukuki dinlenilme hakkının tam anlamıyla sağlanmadığını söylemek mümkündür.

G. NEMO TENATUR İLKESİ

Kimse kendi suçunun ispatlanması konusunda kovuşturma organlarıyla işbirliğinde bulunmak zorunda olmayıp bu konuda serbesttir²³⁸. Kimse kendisi aleyhine delil vermeye mecbur tutulamaz; burada ifade edilen mecburiyet, bir kimsenin aktif bir davranışla kendisinin suçlanmasına yardımcı olmasının yasaklanmış olması demektir²³⁹. Aksi, Yargıtay tarafından bozma sebebi sayılmıştır²⁴⁰. Anayasa'nın 38. maddesinde “hiç kimsenin kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamayacağı” şeklinde ifade edilen bu ilke, aynı zamanda CMK m. 48’de de açıkça vurgulanmıştır. Bu ilke bünyesinde, hem sanığın susma hem de aktif savunma yoluyla kendisini suçlamadan kurtarabilme hakkını barındırmaktadır²⁴¹. Pasif bir hak niteliğinde olsa da, sanığın kişilik hakkının bir ifade biçimi olan susma hakkı hatırlatılmadan yapılacak soruşturma veya kovuşturmadan elde edilen beyanlar, delil yasaklarını teşkil eder ve mutlak bozma nedeni oluşturur²⁴².

---

²³⁸ **Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe**, s. 54; **Şahin/Göktürk**, s. 143; **Yenidünya/İçer**, s. 92; **İnci, Z. Özen**: “Şüpheli ve Sanığa Rağmen Bir Ceza Muhakemesi Hukuku Mu? Şüpheli ve Sanığın Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemlerine Katlanma Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğün Sınırları Hakkında Düşünceler”, Hacettepe HFD, 7 (2) 2017, ss. 119-168, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/744973>), (E.T. 28.10.2020), s. 129.

²³⁹ **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 65; **Aydın Kan, Çağrı**: “Adil Yargılanmanın Bir Unsuru Olarak Susma Hakkı”, TBB Dergisi, S. 91,2010, (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-91-657>), (E.T. 28.10.2020), s. 167; **Taneri**, s. 97.

²⁴⁰ “CMK'nın 147/1-e maddesi uyarınca susma hakkı bulunan sanığın suçunu ikrar etmediğinden bahisle yerinde ve yeterli olmayan gerekçe ile yazılı biçimde cezasından 5237 sayılı TCK'nın 62/1 maddesi uyarınca indirim yapılmamasına karar verilmesi yasaya aykırıdır”, Yargıtay 13. CD., 2011/14728 E., 2012/18393 K., 10.09.2012. Aynı yönde bkz. Yargıtay 3. CD., 2011/31970 E., 2012/15894 K., 16.04.2012; Yargıtay 4. CD., 2007/8281 E., 2009/3700 K., 02.03.2009, (www.kazanci.com), (E.T.28.10.2020).

²⁴¹ **Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özaydın/ Akcan/ Erden**, s. 152; **Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe**, s. 63.

²⁴² **Kocaoğlu, Serhat Sinan**: “Susma Hakkı”, Ankara Barosu Dergisi, 2011/1, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/397793>), (E.T. 28.10.2020), s. 40.

Geleneksel ceza muhakemesi, bu ilkeye aykırı olmamak kaydı ile yürütülen bir sürece ilişkindir. Seri muhakeme usulünün bu ilkeyle ilişkisi, şüphelinin ceza indirimini elde etmek amacıyla işlemediği bir suçtan dolayı Cumhuriyet savcısının bu yöndeki teklifini kabul etmesi halinde ortaya çıkabilir²⁴³. Her ne kadar seri muhakeme usulünde şüphelinin teklifi özgür iradesi ile müdafî huzurunda kabulü esas alınmakta ise de; müdafî olmaksızın yürütülen bilgilendirme aşamasında, şüpheliyi daha az ceza indirimini alacağı gerekçesiyle kabule yönelik zorlamalar veya şüphelinin bu usulü kabul etmemesi halinde başka bir seçeneği olmadığı şeklinde eksik ve yanlış bilgilendirmelerin yapılması söz konusu olabilir. Cumhuriyet savcısının yanı sıra kolluğun bilgilendirme aşamasında yetkili olması, söz konusu ilkeye aykırı uygulamaların gündeme gelebileceğini düşündürmektedir. Basit yargılama usulünde ise, mahkeme tarafından uygulanacak olan indirim oranı teşvik niteliğinde olduğu için, sanığı kendisi hakkında açıklamada bulunmaya sevk edebilir. Ancak hükme itiraz halinde, mahkemenin duruşmalı yargılama yapacağı kabul edildiği için, sanığın dezavantajlı durumu bir şekilde bertaraf edilmeye çalışıldığı söylemek mümkündür.

H. MASUMİYET KARİNESİ

Masumiyet karinesi, sanığın mahkumiyeti kesinleşinceye kadar suçlu sayılmamasıdır²⁴⁴ (AİHS m. 6/2, 1982 Anayasası m. 38/4). Söz konusu düzenleme bir karineyi ifade eder²⁴⁵. Karine, hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında geçerli olup kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır²⁴⁶. Ceza muhakemesindeki yansıması, şüpheden sanık yararlanır ilkesidir²⁴⁷. Sanığın suçsuzluğu konusunda, hakimi ikna etme yükümlülüğü bulunmamaktadır²⁴⁸. Soruşturma ve kovuşturma makamlarının önüne gelen

---

²⁴³ Erdem/ Şentürk, s. 584.

²⁴⁴ Centel/ Zafer, s. 163; Tezcan/Durmuş/ Erdem, Mustafa Ruhan, Sancakdar, Oğuz/ Önok, Rifat Murat: İnsan Hakları El Kitabı, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 6. Baskı, Ankara, Kasım 2016, s. 319; Şık, Hüseyin: “Suçsuzluk Karinesi”, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159949>), (E.T. 28.10.2020), s. 104; Taneri, s. 98.

²⁴⁵ Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 56.

²⁴⁶ Kürşat Eyol/AYM, B. No: 2012/665, 13.06.2013, parag. 26, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 20.11.2020).

²⁴⁷ Erdem/ Şentürk, s. 584.

²⁴⁸ Şık, s. 117-118.

olayda, şüpheli veya sanık sıfatındaki kimselerin her daim masum olabileceğini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir²⁴⁹.

Seri muhakeme usulünde, şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul etmesi üzerine, Cumhuriyet savcısının belirlediği yaptırım doğrultusunda mahkeme tarafından mahkumiyet hükmü kurulmaktadır. Şüphelinin beraat etme olasılığı varken yargıya olan güvensizlik, uzun süren muhakeme süreci ve sürecin nasıl sonuçlanacağına ilişkin belirsiz durumların yaşanma ihtimali nedeniyle, seri muhakeme usulünün kabul edilmesi halinde verilen mahkumiyet hükmü bakımından şüphelinin masumiyet karinesinin nasıl yorumlanacağı belirsizdir. Bu durumun, duruşma yapılmaksızın ve yalnızca yazılı savunmalar alınmak suretiyle gerçekleştirilen basit yargılama usulü için de gözden geçirilmesi gerekir.

I. SAVUNMA HAKKI VE MÜDAFİ YARDIMINDAN YARARLANMA HAKKI

Ceza muhakemesi çerçevesinde bir suçlamayla karşılaşan şüpheli veya sanık bakımından en önemli haklardan biri, suçlamadan kurtulmasını sağlayabilecek olan bir savunma hakkına sahip olmaktır²⁵⁰. İddiaya karşı savunma tanınmadığı süreçte, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine uygun muhakeme yapılması ve maddi gerçeğe ulaşılması mümkün değildir²⁵¹. Anayasa'nın 36/1. maddesinde, "*herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir*" denilmek suretiyle bu hak, hüküm altına alınmıştır. Yine, AİHS m. 6/3-b bendi gereğince, sanığın "*savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak*" hakkının olduğu ifade edilmiştir. CMK'ya göre bu hakkın kısıtlanması, mutlak bozma sebebi olarak kabul edilmektedir²⁵².

---

²⁴⁹ Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 56; Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özaydın/ Akcan/ Erden, s. 152.

²⁵⁰ Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 61; Yenidünya/ İçer, s. 94.

²⁵¹ Yusuf Karakuş ve Diğerleri/AYM, B. No: 2014/12002, 08.12.2016, parag. 69, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 20.11.2020).

²⁵² Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özaydın/ Akcan/ Erden, s. 153.

Savunma hakkı, bünyesinde birçok hakkı içermektedir²⁵³. Bunlardan biri de, müdafiden yararlanma hakkıdır. Ceza muhakemesinde iddia karşısında şüpheli veya sanığın savunmasızlık hali, bir müdafin hukuki yardımı ile telafi edilebilir²⁵⁴. Müdafiden yararlanma hakkı, adil yargılanma hakkının bir gereğidir²⁵⁵. AIHS m. 6/3-c bendi gereğince, sanığın “*kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir avukatın yardımından yararlanmak ve eğer avukat tutmak için mali olanaklardan yoksunsa ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir avukatın parası ödemeksizin yardımından yararlanabilmek*” hakkı, adil yargılanma hakkının bir unsuru olarak güvence altına alınmıştır. Şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafin yardımından yararlanabilir (CMK m. 149/1). Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu sürecinde yanında olma ve hukuki yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz (CMK m. 149/3).

Geleneksel ceza muhakemesinde, sanığın savunma ve müdafiden yararlanma hakkının gereği gibi yerine getirilmesi esastır. Müdafî olmaksızın yapılan bilgilendirme süreci hariç, şüphelinin teklifi müdafî huzurunda kabul etmesiyle uygulama alanı bulan seri muhakeme usulünde müdafin katılımının sağlanması yerinde bir düzenlemedir. Ancak burada önemli olan, müdafin etkin bir katılımının sağlanmasıdır. Bilgilendirme aşamasında müdafin bulunmaması ise, seri muhakeme usulü bakımından bir eksikliklerdir. Şüphelinin özgür iradesinin her türlü etkiye açık bırakılması anlamına gelmektedir. Basit yargılama usulünde ise, müdafî bulunmasının zorunlu olması şeklinde bir düzenleme olmadığı gibi müdafin sanığın yanında yer alarak etkin rol oynayabileceği bir süreç de söz konusu değildir. Mahkemenin duruşmalı yargılama yapacağı hallerde, müdafin sürece aktif bir şekilde katılarak sanığın savunmasını gereği gibi yapmasına yardımcı olmalıdır. Kısaca, kanun koyucunun basitleştirilmiş ve kısaltılmış bir yargılama sağlamayı hedeflerken, sanığın savunma ve müdafî yardımından yararlanma hakkından yoksun bırakıldığı söylenebilir.

---

²⁵³ Centel/ Zafer, s. 158.

²⁵⁴ Sami Özbil/AYM, B. No: 2012/543, 15.10.2014, parag. 76, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 20.11.2020).

²⁵⁵ Yenidünya/ İçer, s. 97; Altıparmak, s. 262.

J. DURUŞMADA HAZIR BULUNMA HAKKI

Ceza muhakemesinde adil yargılanma hakkının yerine getirildiğini söyleyebilmek için mevcut olması gereken haklardan biri de, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkıdır²⁵⁶. Bu hakkın iki anlamı vardır: Birincisi, sanık, ceza muhakemesinin kendisine tanıdığı susma, savunma, delillerin toplanmasını isteme, daha geniş bir ifadeyle, hakkında adil bir yargılanma yapılabilmesini sağlama imkanına erişmiş olur²⁵⁷. İkincisi ise, adil yargılanma neticesinde maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilesine olanak tanınmış olur²⁵⁸. Bu sayede, sanığın savunma ve muhakemeye yön vermek hakkı da güvence altına alınmaktadır²⁵⁹. Hazır bulunmanın istisnaları olmak kaydıyla, ceza muhakemesinde kural olarak, sanığın duruşmada hazır bulunması aranmakta; hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılamayacağı belirtilmektedir (CMK m.193/1).

Seri muhakeme usulünde, şüphelinin mahkeme huzurunda dinlenilmek suretiyle hazır bulunması söz konusudur; ancak, ceza muhakemesinin kendisine tanıdığı susma, savunma, delillerin toplanmasını isteme, daha geniş bir ifadeyle, hakkında adil bir yargılanma yapılabilmesini sağlama imkanına sahip değildir. Mahkeme tarafından şüphelinin yalnızca seri muhakeme usulünün uygulanması ve kabulüne ilişkin bilgisine başvurulmaktadır. Bu durumda, şüphelinin hazır bulunma hakkının ne ölçüde gerçekleştiği tartışılır. Basit yargılama usulünde ise, sanığın hazır bulunma hakkına istisna getirildiği ifade edilmiştir²⁶⁰. Bu usulde, sanığın savunması yazılı olarak alınmakta; duruşma, sorgu ve delillerin tartışılması gibi muhakeme işlemlerine gerek duyulmadan hüküm kurulmaktadır²⁶¹.

---

²⁵⁶ Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 77; Tezcan/ Erdem/ Sancakdar/ Önok, s. 339.

²⁵⁷ Şahin/ Göktürk, s. 77.

²⁵⁸ Yenidünya/ İçer, s. 100.

²⁵⁹ Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 77; Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özaydın/ Akcan/ Erden, s. 154.

²⁶⁰ Değirmenci, s. 46.

²⁶¹ Değirmenci, s. 46.

K. DAVASIZ YARGILAMA OLMAZ İLKESİ

Bir fiilin yargılanmasına başlanabilmesi için, kural olarak, o fiilin suç teşkil ettiğinin ve failin cezalandırılması gerektiğinin ileri sürülmesini ifade eden ilkeye, “*davasız yargılama olmaz ilkesi*” denilmektedir²⁶². Kovuşturma evresinin başlaması, iddianamenin kabulüne bağlıdır (CMK m. 170, 175); Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame tanzim edilmedikçe, mahkeme o işe el koyamaz²⁶³. Nitekim, mahkemenin yargılama ve hüküm verme yetkisi sadece açılmış olan dava ile sınırlıdır²⁶⁴. CMK m. 225’te bu husus, “*hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve fail hakkında verilir*” şeklinde düzenlenmektedir.

Geleneksel ceza muhakemesinde, Cumhuriyet savcısı tarafından tanzim edilen iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesi ile kovuşturma aşamasına geçilmekte ve mahkemenin yargılama ve hüküm verme yetkisi ancak açılmış olan dava ile sınırlı olmaktadır. Seri muhakeme usulünde, soruşturma evresi sonunda bir iddianame düzenlenmez. Cumhuriyet savcısı, somut cezayı belirledikten sonra, şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını yazılı olarak görevli mahkemeden talep eder. Bu talepname ile bağlı olan mahkemenin hüküm ve delillerin takdirinde yetkisi yoktur. Ortada gerçek anlamda bir yargılama veya davadan söz edilemez. Seri muhakeme usulünde, davayı açan ve takip eden savcılık makamı ile hükmü veren yargılama makamı birbirinden şeklen bağımsız görünse de; talepten önceki tanziminden sonraki aşamada mahkemenin yalnızca onay makamı niteliğinde olması karşısında, davasız yargılama olmaz ilkesinin sağlandığını söylemek güçtür.

L. MAKUL SÜREDE YARGILANMA HAKKI

AİHS m.6/1’de, “*sanığın yüklenen suçlamalar hakkında makul süre içinde karar verilmesini isteme*” hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir. Yine, Anayasa m. 141/son cümlesinde, “*davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğu*” vurgulanmaktadır. Bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterler; davanın

---

²⁶² Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özeydin/ Akcan/ Erden, s. 143; Yenidünya/İçer, s. 540.

²⁶³ Yenidünya/İçer, s. 540.

²⁶⁴ Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 55; Centel/ Zafer, s. 70.

karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurusunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği şeklinde sıralanabilir²⁶⁵. Bu kriterlerin arasında mahkemelerin iş yükünün fazlalığının bulunmaması, Anayasa Mahkemesi'nin bu hususu “*yargılamanın makul bir sürede yapılmaması açısından geçerli bir neden olarak kabul etmediği*” şeklinde yorumlamak mümkündür. Makul süre, yalnızca kovuşturma için değil; soruşturma evresi için de geçerli olmalıdır²⁶⁶.

Seri muhakeme ve basit yargılama usulünde, kanun koyucu tüm suçlar bakımından ortak ve standart uygulanan muhakeme usulünü farklılaştırmayı, belirli bir önem derecesinin altındaki suçlarda muhakeme sürecini formalitelerden arındırmayı ve mahkemelerin artan iş yüklerini göz önüne alarak duruşma yapmaksızın kısa ve etkili bir sürede, bozulan kamu düzenini yeniden sağlamayı hedeflemektedir. Bu usullerin uygulanması ile birlikte, şüpheli veya sanığın makul sürede yargılanma hakkına sahip olduğunu; ancak başta savunma hakkı olmak üzere çeşitli haklarını kullanmaktan büyük ölçüde sarfınazar ettiğini söylemek mümkündür.

M. KANUNİ HAKİM GÜVENCESİ VE ANAYASAL YARGI YETKİSİ

Kanuni hakim güvencesi, mahkemelerin görev ve yetkisine ilişkin kuralların yasa yoluyla düzenlenmesini ifade etmektedir²⁶⁷. Anayasa'nın 37. maddesinde hüküm altına alınan bu güvence, “*hiç kimsenin kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamayacağını; bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü mercilerin kurulamayacağını*” ifade etmektedir. Bu düzenleme Anayasa Mahkemesi kararlarında, kişinin hangi mahkemede yargılanacağını önceden ve kesin olarak bilmesini gerektiren doğal hâkim ilkesini koruyan bir hüküm olarak ele alınmaktadır²⁶⁸. Sanığın, mahkeme tarafından ve aleni olarak yargılanma hakkı vardır²⁶⁹. Nitekim, bir hukuk devleti

---

²⁶⁵ Güher Ergun ve Diğerleri, parag. 41-45, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 20.11.2020).

²⁶⁶ Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 55; Centel/ Zafer, s. 154.

²⁶⁷ Yenidünya/ İçer, s. 23.

²⁶⁸ Deniz Seki/AYM, B. No: 2014/5170, 25.06.2015, parag. 51; Tahir Gökatalay/AYM, B. No: 2013/1780, 20.03.2014, parag. 79, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 20.11.2020).

²⁶⁹ Centel/ Zafer, s. 152.

vatandaşı olağan, bağımsız ve tarafsız bir hakim tarafından yargılanma hakkına sahiptir (Anayasa m. 36, 142). Basit yargılama usulü bakımından olmasa da, seri muhakeme usulünün bu ilkeye aykırılık teşkil ettiği aşıkardır. Seri muhakeme usulünde, teklifin müdafî huzurunda şüpheli tarafından kabul edilmesi üzerine Cumhuriyet savcısı belirlediği yaptırım doğrultusunda bir talepname hazırlar ve mahkemeye sunar. Ceza muhakemesi sistemi içerisinde bugüne kadar cezanın bireyselleştirilmesi yalnızca mahkeme tarafından gerçekleştirilen bir yargılama faaliyeti olmuş; seri muhakeme usulünde ise bu yetki, Cumhuriyet savcısına tanınmıştır. Mahkemeye ait olan hükmü belirleme yetkisinin Cumhuriyet savcısına verilmesi, açıkça Anayasa'ya aykırıdır (Anayasa m. 9). Seri muhakeme usulü ile Cumhuriyet savcısına yalnızca uygulanacak yaptırımı değil; aynı zamanda bu yaptırımı seçenek yaptırımlara çevirme, erteleme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve güvenlik tedbirlerini belirleyebilme yetkileri devredilmiştir. Söz konusu düzenlemenin dosya yükünün azaltılması amacıyla iddia ve yargılama makamlarının tek bir kişide birleştirilmesine ve savunma makamının da kısmen işlevsiz hale getirilmesine yol açması, ceza muhakemesinin maddi gerçeğe hukuk devleti ilkesi aracılığıyla ulaşma yolunun terk edilmemesi adına, özellikle yargılama makamının işlevsel hale getirilmesi yoluyla revize edilmesi gerekir²⁷⁰.

CMK m. 230 gereğince hükmün gerekçeli olması gerektiğinden, seri muhakeme usulünü uygulayan ve yaptırımı belirleme yetkisine haiz olan Cumhuriyet savcısının gerekçe gösterme zorunluluğunun bulunup bulunmadığı ve cezayı belirlerken alt sınırdan nasıl uzaklaşacağı hususunda herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Ayrıca, seri muhakeme usulünde, Cumhuriyet savcısının alt ve üst sınırlar arasında ceza tayinine yönelik takdir yetkisini denetleyecek bir mercii de yoktur. Anayasa m. 138 gereğince ise, *“hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz”* şeklindeki düzenlemeyle, mahkemelerin bağımsızlığı güvence altında alınmaktadır. Seri muhakeme usulünde, mahkemenin incelemesi sınırlıdır. Mahkeme eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu, şüpheliye Kanunda öngörülen koşullar çerçevesinde teklif edildiği ve şüphelinin teklifi müdafî huzurunda özgür iradesi ile kabul ettiği kanaatine varırsa, talepname yer alan yaptırım doğrultusunda hüküm kurar.

---

²⁷⁰ Yılmaz/Apış, s. 80.

Yaptırımın belirlenmesinde mahkemenin takdir yetkisi yoktur. Seri muhakeme usulü sonucu verilen karar, ya CMK m. 223/5 kapsamında mahkumiyet hükmü ya da dosyayı Cumhuriyet Başsavcılığına geri gönderme kararı hariç beraat, düşme, ceza verilmesine yer olmadığı şeklinde bir karar vermesi mümkün değildir. Mahkemenin talepten yeri alan yaptırımla ilgili olması, Anayasa m. 138'e aykırıdır. Oysaki, mahkemelerin bağımsızlığı, ceza muhakemesinin temel ilkelerinden biri olup adil yargılanma hakkı bakımından son derece önemlidir²⁷¹.

N. ÖLÇÜLÜLÜK (ORANLILIK) İLKESİ

Ceza muhakemesinde oranlılık, failin eyleminin ağırlığı ile başvurulacak önlem veya işlemin ağırlığı arasında bulunması istenen dengedir²⁷². Aynı zamanda, hukuk devleti ilkesinin de bir uzantısıdır²⁷³. Bu ilke gereğince, bir ceza muhakemesi işleminin yapılması ile sağlanması beklenen yarar ve verilmesi imkan dahilinde bulunan zarar arasında bir oranın bulunması; aksi halde işlemde vazgeçilmesi gerekmektedir²⁷⁴.

Geleneksel muhakeme usulünden farklı olarak, seri muhakeme ve basit yargılama usullerinde amaç; *“hızlı ve maliyeti etkin çözümler üreten usuller yoluyla yargı mercilerinin artan iş yüklerinin hafifletilmesi, böylece daha karmaşık ve ağır suçlar bakımından ihtiyaç duyulan zaman ve mali kaynağa tasarruf sağlama ile bozulan kamu düzenini kısa sürede yeniden tesis etme”* şeklinde ifade edilmektedir²⁷⁵. Burada muhakeme ekonomisi göz önünde tutularak, en kısa sürede ve en az masrafla yargılamanın sonuçlandırılması hedeflense de; ceza muhakemesinin diğer ilkelerinin ölçsüz bir şekilde bu ilkeye feda edilmesi mümkün değildir. Çünkü, muhakeme ekonomisi temel hak ve özgürlüklerin feda edilmesini meşru kılacak bir üst ilke asla değildir. Seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin uygulanmasıyla birlikte, sağlanması beklenen yarar ile verilmesi imkan dahilinde bulunan zarar arasında bir oranın bulunmadığı kanaatindeyiz.

---

²⁷¹ Yenisey/Nuhoğlu, s. 67.

²⁷² İnci, s. 126.

²⁷³ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 47; İnci, s. 126.

²⁷⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 48.

²⁷⁵ Taneri, s. 15.

SONUÇ

Ceza muhakemesi sürecinin uzunluğu, yargıda iş yükünün giderek artması, bozulan kamu düzeninin yerine getirilmesinin zaman alması ve toplumun adalete olan güveninin sarsılması gibi sorunlar, pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de alternatif çözüm arayışlarını gündeme getirmiştir. Bu arayışlar özünde muhakemenin seri, hızlı ve daha az masrafla çözümlenmesi amacına yöneliktir. 7188 sayılı Kanunla birlikte hukuk sistemimize giren “*seri muhakeme ve basit yargılama usulleri*” de bu amaca yönelik olarak düzenlenmiş; ancak bu iki usul göz önüne alındığında, ceza muhakemesinin temel ilkelerinin büyük ölçüde ihlal edildiği anlaşılmaktadır.

Geleneksel ceza muhakemesi, maddi gerçeğe ulaşma amacına yöneliktir; bu amaca ancak sanığın lehine ve aleyhine olan tüm delillerin duruşma ortamında tartışıldığı, halka açık ve yüz yüze bir muhakemede, iddia ve savunmadan bağımsız olarak ve masumiyet karinesi de göz önüne alınarak ulaşılmaktadır. Seri muhakeme usulünde ise, muhakeme sürecinin formalitelerden arındırılarak, duruşma yapılmaksızın kısa sürede ve etkili şekilde sonuca ulaşması ön plandadır. Teklifin şüpheli tarafından müdafî huzurunda kabul edilmesiyle birlikte başlayan süreçte, iddianame düzenlenmesi ya da duruşma ortamı yaratılarak bir yargılama yapılması ortadan kalkmaktadır. Bu yönüyle, seri muhakeme usulü davasız yargılama olmaz ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Öte yandan, müdafî olmaksızın yapılan bilgilendirme süreci hariç, şüphelinin teklifi müdafî huzurunda kabul etmesiyle uygulama alanı bulan seri muhakeme usulünde müdafî katılımının sağlanması yerinde ancak geç bir düzenlemedir. Şüphelinin özgür iradesini yönlendirme, kabule zorlama veya bilgilendirmenin kapsamının yeterince şüpheliye aktarılmamış olma ihtimalinin önüne geçmek adına, şüphelinin yanında müdafî bulunması gerekir. Ancak burada önemli olan, müdafîin şeklen değil, aktif bir katılımın sağlanmasının amaçlanmasıdır. Ayrıca, şüphelinin özgür iradesinin esas alındığı bu usulde, şüphelinin bilgilendirilmesi aşaması hariç, Cumhuriyet savcısının yetkileri ile şüpheli hakları arasında silahlarının eşitliğinin büyük ölçüde sağlandığı da söylenebilir.

Teklifin şüpheli tarafından müdafî huzurunda kabul edilmesi üzerine, Cumhuriyet savcısı tarafından talepname düzenlenmektedir. Cumhuriyet savcısı bu talepnameye yer alan yaptırım doğrultusunda, görevli mahkemeden şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını ister. Bunun üzerine inceleme yapan mahkeme, şüpheliyi

müdafî huzurunda duruşma açarak dinlese de; soruşturmanın genişletilmesi, yeni delillerin toplanması ve tanık dinlenmesi gibi yetkileri haiz değildir. Mahkemenin taleple bağlı olması, delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkesiyle bağdaşmaz. Ceza muhakemesi sistemi içerisinde bugüne kadar cezanın bireyselleştirilmesi yalnızca mahkeme tarafından gerçekleştirilen bir yargılama faaliyeti olmuş; seri muhakeme usulünde ise bu yetki, Cumhuriyet savcısına tanınmıştır. Mahkemeye ait olan hükmü belirleme yetkisinin Cumhuriyet savcısına verilmesi, kanuni hakim güvencesine aykırıdır. Seri muhakeme usulü ile Cumhuriyet savcısına yalnızca uygulanacak yaptırım değil; aynı zamanda bu yaptırımı seçenek yaptırımlara çevirme, erteleme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve güvenlik tedbirlerini belirleyebilme yetkileri devredilmiştir. Söz konusu düzenlemenin dosya yükünün azaltılması amacıyla iddia ve yargılama makamlarının tek bir kişide birleştirilmesine ve savunma makamının da kısmen işlevsiz hale getirilmesine yol açması, ceza muhakemesinin maddi gerçeğe hukuk devleti ilkesi aracılığıyla ulaşma yolunun terk edilmemesi adına, özellikle yargılama makamının işlevsel hale getirilmesi yoluyla revize edilmesi gerekir.

Seri muhakeme usulünde, şüphelinin beraat etme olasılığı varken yargıya olan güvensizlik, uzun süren muhakeme süreci ve sürecin nasıl sonuçlanacağına ilişkin belirsiz durumların yaşanma ihtimali nedeniyle, seri muhakeme usulünün kabul edilmesi halinde verilen mahkumiyet hükmü bakımından şüphelinin masumiyet karinesinin nasıl yorumlanacağı ise belirsizdir. Bu durumun, duruşma yapılmaksızın ve yalnızca yazılı savunmalar alınmak suretiyle gerçekleştirilen basit yargılama usulü için de gözden geçirilmesi gerekir. Yine, seri muhakeme usulünde ortada gerçek anlamda bir yargılama olmadığı için, şüphelinin lehine veya aleyhine delillerin duruşma ortamında tartışılması söz konusu değildir. Delillerin duruşma ortamında ve halka açık bir şekilde tartışılmadığı, mağdur ve suçtan zarar görenin sürece aktif olarak katılımının sağlanmadığı ve mahkemenin yetkisinin sınırlı ve talepname ile bağlı olması nedeni ile Cumhuriyet savcısından bağımsız bir muhakeme sürecinin yürütülmediği bir süreçte doğrudan doğruluk ve sözlülük ilkesinin varlığından bahsedilemez. Ayrıca, meramını anlatma ilkesi de tam anlamıyla sağlanamamaktadır. Her ne kadar kanun koyucu belirli bir önem derecesi altındaki suçlar için bu usule başvurulmasını tahdidi olarak belirlemiş ise de; muhakeme süreci sonunda verilen kararın mahkumiyet olduğu ve adli sicile işlendiği noktada, muhakemenin temel amacı olan maddi gerçeğe ulaşmak yerine hızlı, basit ve

daha az masraflı bir yola başvurulmasının hedeflenmesi ölçülülük ilkesi açısından da yerinde değildir. Nitekim, muhakeme ekonomisinin yerine getirilmesi adına, şüpheli veya sanığın temel hak ve özgürlüklerinin feda edilmesi mümkün değildir.

Basit yargılama usulünde, duruşma yapılmadan yalnızca dosya üzerinde, çoğu zaman sanığın savunması, Cumhuriyet savcısının görüşü ve tanık anlatımlarına başvurulmaksızın basit, hızlı bir muhakeme süreci amacına yönelik bir yargılama yapılmaktadır. Müdafin rolü etkin değildir. Bu haliyle, savunma hakkı kapsamında müdafiden yararlanma hakkına önem verilmediği anlaşılmaktadır. Bu usul açısından tez, anti-tez ve sentez şeklinde ortaya çıkan bir hükümden değil; mahkemenin önünde yazılı savunma ve iddianameden yola çıkarak varmış olduğu sonucu bildirmesi şeklinde sözlülükten yazılılığa doğru bir evrilme söz konusudur. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasından uzaktır. Mahkemenin adeta iddia makamı gibi, Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın basit yargılama usulünün uygulanmasına karar vermesi ile başlayan süreçte, duruşmalı haller dışında, sanığın ve tarafların bir hukuk devletinde yargılamaya ilişkin kendilerine tanınmış olan hakları tam anlamıyla kullanamadıkları aşikardır.

Yukarıda yapılan açıklamalar değerlendirildiğinde, seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin uygulanması ile birlikte şüpheli veya sanığın makul sürede yargılanma hakkına sahip olduğunu; ancak başta savunma hakkı olmak üzere, çeşitli haklarını kullanmaktan büyük ölçüde sarfınazar ettiğini söylemek mümkündür. Ancak daha hızlı ve az masraflı bir muhakeme süreci hedeflenmesi adına, şüpheli veya sanığın temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesinin yerinde olmadığı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

Altıparmak, Cüneyd: “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları”, TBB Dergisi, Sayı:6, 2006, (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-63-218>), (E.T. 22.10.2020).

Aydın Kan, Çağrı: “Adil Yargılanmanın Bir Unsuru Olarak Susma Hakkı”, TBB Dergisi, 2010 (91), (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-91-657>), (E.T. 28.10.2020).

Aydın, Devrim: Ceza Muhakemesinde Deliller, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.

Bacaksız, Pınar: “İddianame Pazarlığı (Plea Bargaining)”, Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 7, Ağustos 2008, ss. 151-170. (www.jurix.com.tr), (E.T. 29.05.2020).

Balo, Yusuf Solmaz/ Şentürk, Ekrem: “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XVII, Sayı: 1-2, Yıl: 2013, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789321>), (E.T. 28.05.2020).

Başlar, Yusuf: Ceza Yargılamasında Elektronik Delil, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

Centel, Nur/ Zafer, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 12. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2015.

Değirmenci, Olgun: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü (CMK m. 251-252)”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 161, Ocak 2020, ss. 36-51. (www.jurix.com.tr), (E.T. 27.05.2020)

Dülger, Murat Volkan: “Yargı Reformu: Gerçekten Bir Reform Mu?”, (https://www.academia.edu/40554795/Yarg%C4%B1_Reformu_Ger%C3%A7ekten_Bir_Reform_Mu), (E.T. 20.11.2020).

Erdem, Mustafa Ruhan/ Şentürk, Candide: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m. 250)”, Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 41, Aralık 2019, ss. 573-601, (www.jurix.com.tr), (E.T. 27.05.2020).

Gödekli, Mehmet: “Türk Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğe Ulaşmanın Ön Koşulu Olarak Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65 (4) 2016, ss. 1815-1924, (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/2150/22273.pdf>), ((E.T. 22.10.2020).

İnci, Z. Özen: “Şüpheli ve Sanığa Rağmen Bir Ceza Muhakemesi Hukuku Mu? Şüpheli ve Sanığın Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemlerine Katlanma Yükümlülüğü ve Bu

Yükümlülüğün Sınırları Hakkında Düşünceler”, Hacettepe HFD, 7 (2) 2017, ss. 119-168, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/744973>), (E.T. 28.10.2020).

Kafes, Veli: “Ceza Muhakemesinde Meram Anlatma İlkesinin Sağlanması”, CHKD, Cilt: 3, Sayı: 2, 2015, (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/331448>), (E.T. 22.10.2020).

Karakehya, Hakan, “Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorunluluğu Üzerine”, TAAD, Yıl: 7, Sayı: 27, Temmuz 2016, (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/981985>), (E.T. 22.10.2020).

Kızıllı, Hakan: “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:14, Sayı:183-184, Kasım- Aralık, 2019, ss. 1885- 1960 (www.jurix.com.tr), (E.T. 27.05.2020).

Koca, Mahmut: “Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delilleri Değerlendirme Yasağı”, AÜEHFD, C. IV, S. 1-2, 2000, (<https://hukukdergi.ebyu.edu.tr/?p=867>), (E.T. 24.10.2020).

Kocaoğlu, Serhat Sinan: “Susma Hakkı”, Ankara Barosu Dergisi, 2011/1, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/397793>), (E.T. 28.10.2020).

Özbek, Veli Özer/ Doğan, Koray/ Bacaksız, Pınar/ Tepe, İlker: Ceza Muhakemesi Hukuku, Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, Ankara, Eylül 2018.

Öztürk, Bahri/ Tezcan, Durmuş/ Erdem, Mustafa Ruhan/ Sırma, Özge/ Saygılar, Yasemin F. Kırıt/ Özyayın, Özdem/ Akcan, Esra Alan/ Erden, Efser: Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2015.

Şahin, Cumhuri: “Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Ceza Muhakemesinde Silahları Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkeleri”, D.E.Ü Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, C.21, Özel S., 2019, ss. 3051-3065, (<https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2019/09/CUMHUR-SAHIN.pdf>), (E.T. 28.10.2020).

Şahin, Cumhuri/ Göktürk, Neslihan: Ceza Muhakemesi Hukuku-II, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2020.

Şık, Hüseyin: “Suçsuzluk Karinesi”, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159949>), (E.T. 28.10.2020).

Taneri, Gökhan: Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2020.

Taşkın, Ş. Cankat: Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara, Eylül 2020.

Tezcan/Durmuş/ Erdem, Mustafa Ruhan, Sancakdar, Oğuz/ Önok, Rifat Murat: İnsan Hakları El Kitabı, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 6. Baskı, Ankara, Kasım 2016.

Uğurlubay, A. Gülsün Aygörmez/ Haydar, Nuran/ Korkmaz, Mehmet: “Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar”, ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2019/2, (<https://dergipark.org.tr/tr/>), (E.T. 27.05.2020).

Ünver Soylu, Gülsüm/ Engür Karaman, Seçil Nergiz: Seri Muhakeme Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara, Haziran 2020.

Ünver, Yener/ Hakeri, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, Cilt:II, Adalet Yayınevi, 11. Baskı, Ankara, Şubat 2016.

Yenidünya, Caner/ İçer, Zafer: Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, Ocak 2016.

Yenisey, Feridun/ Nuhoğlu, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2015.

Yılmaz, Zahit/ Apış, Özge: “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 1, Haziran 2020, ss. 62-106, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1119190>), (E.T. 15.10.2020).

Yücel, Mustafa T.: “Ceza Adaletinde Sapmalar”, (<https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php>), (E.T. 18.10.2020).

(<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkunlarno=256570&pkannumarasi=7188>.) (E.T. 28.05.2020).

(<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkunlarno=256570&pkannumarasi=7188>), (E.T. 28.05.2020).

Kararlar

Kremzow/Avusturya, B. No: 12350/86, 21.09.1993, (www.hudoc.echr.coe.int), (E.T. 20.10.2020).

Gijssels/Belçika, B. No: 199983/92, 24.02.1997, (www.hudoc.echr.coe.int), (E.T. 20.10.2020).

Yargıtay 4. CD., 2007/8281 E., 2009/3700 K., 02.03.2009, (www.kazancı.com), (E.T. 28.10.2020).

Yargıtay 3. CD., 2011/31970 E., 2012/15894 K., 16.04.2012, (www.kazancı.com), (E.T. 28.10.2020).

Yargıtay 13. CD., 2011/14728 E., 2012/18393 K., 10.09.2012, (www.kazancı.com), (E.T. 28.10.2020).

Yaşasın Aslan/ AYM, B. No: 2013/1134, 16.05.2013, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 22.11.2020).

Kürşat Eyol/ AYM, B. No: 2012/665, 13.06.2013, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 22.11.2020).

Güher Ergun ve Diğerleri/ AYM, B. No: 2012/13, 02.07.2013, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 22.11.2020).

Yargıtay 13. CD., 2013/725 E., 2013/3735 K., 02.12.2013, (www.kazancı.com), (E.T. 28.10.2020).

YCGK., 2013/4-242 E., 2014/79 K., 18.02.2014, (www.kazancı.com), (E.T. 28.10.2020).

Tahir Gökatalay/AYM, B. No: 2013/1780, 20.03.2014, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 22.11.2020).

Sami Özbil/AYM, B. No: 2012/543, 15.10.2014, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 22.11.2020).

AZ. M. Başvurusu/ AYM, B. No: 2013/560, 16.04.2015, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 22.11.2020).

Deniz Seki/ AYM, B. No: 2014/5170, 25.06.2015, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 22.11.2020).

Yusuf Karakuş ve Diğerleri/ AYM, B. No: 2014/12002, 08.12.2016, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 22.11.2020).

Devran Duran (GK)/ AYM, B. No: 2014/10405, 25.05.2017, (www.anayasa.gov.tr), (E.T. 22.11.2020).

Yargıtay 16. CD., 2018/3296 E., 2019/606, 06.02.2019, (www.kazancı.com), (E.T. 28.10.2020).